

Refik

علم فی الفرض

— مکتب حقوق عثمانی پروگرامنه توفیقاً تحریر ایدلشدرد —

محرری

ابن الصالح

احمد رفیق

اسکدار بدایت محکمه سی مدعی عمومی لکی باش معاونی

حق تالیف قانونی موجبنجه مرحقی محفوظ و مؤلفک مهری

بولنمیان نسخهلر ساخته و طابعی مسئولدر .

صاحب و ناشری

در سعادت

« کتبه تون بدروسیان مطبعه سی » خواجه باشا جاده سی نومرو ۳۳

۱۳۲۹

~~(SY)~~

KPA
.R36I4

(RECAP)

شورای دولت تنظیمات دائرہ سی رئیس کلاپرووری کمال پاشا
زادہ فاضل محترم و استاد اکرم عطوفتو سعید بک افندی
حضرتلرینک احسان بیوردقلری تلطفنامه :

او غم احمد رفیق !

تاج سرافتخار من ، دارینده ظہیر و شفاعتکار من پیغمبر
افند من حضرتلرینک (نصف العلم) تسمیہ بیوردقلری (فرائض)
حقنہ غایتلہ نافع معلوماتی جامع اولان (رہبر علم فرائض) نام
اثر عالیلرینک مسودہ سنی سراپا مطالعہ ایلوب ہم واقعہ علیہ لرینہ
ازجان و دل تقدیر خوان اولدم .

ثروت معنویہ منک اس الاساسی اولان شریعت غرآنک بوکبی
احکام منیفہ سی نہ قدر آچیق و واضح عبارہ لرلہ انظار عالم مدینہ
وضع اولنور ایسہ شرع اسلامک انتشار علو قدرینہ اولدرجہ دہ
خدمت اولنمش اولہ جفی اهل دقت عندندہ مسلمدر .

جهانه بیلدیرلم بزده کندی کندی میزی

چونکہ حقوقشناسان غر بک احکام شرعیہ بہ اطلاعری
یوق دکاسہ دہ او اطلاع بک محدود و ہلہ فرائض حقنہ غر ب
علمای حقوقنک بدلرندہ اثر والاری کبی بر اثر ناموجوددر .

خصوصاً « قسمت رضا » و « قسمت قضا » مادہ لرینہ اوائلہ
اعتنا اولنمیوب بر طاقم کبرا ترکہ لرینہ وضع ید غصب و مصادرہ

ایدلسی بزده متروکاتک تقسیبی حکومتک کیفنه تابع اولدیغی
 اعتقادی اوروپانک برطاقم یرلرنده الی بومنا هذا ادامه ایلپور .
 دولت عثمانیهده جریان ایدن سیآت احوالک مسلمانلقجه
 نه درجدهده سوء تأثیری اولدیغنی بیاناً مشاهیردن Proudhon
 نام ذاتک :

Ce sont les Turcs qui, par leurs sauvagerie,
 ont déshonoré et tué l'islamisme

(وحشتلریله دین اسلامی تزدیل واماته ایدن ترکلردر)
 قولنه مقابل ذات والاری کبی ترکلر دین اسلامک شرف
 وشانه خدمت ایدرلر دیرم .

آفرین ای ترکلرک فضل ومعارفپروری
 بر اثر یازدک که خشنود ایلدک پیغمبری
 انتشار دینمزددر بزجه اک بالا شرف
 اهتمام خامهک ابتدی شاد هب مؤمنلری

اعجزناس

سعید

- افادۂ مخصوصہ -

مکتب حقوقہ ایکن مسائل فرائضیہ فی فہمدہ دوچار اولدینم مشکلات بوعلمی آروجه تتبع وتدقیق ایله رفقای حقوقہ پروغرامہ مطابق آجیق عبارہ لی بر اثر نحریر اتمک ، آنلری اولسون بولفتدن قورتارہ بیامک فکری حاصل ایتشدی . شمدی ده اثر مادسی اولان «رہبر علم فرائضی» دارالفنون عثمانی حقوق شعبہ سی منتسبین ذوی الاحترامنه اهدا و تقدیم ایله کسب فخر ایلیورم . بناء علیہ اژده کوریلہ جک نقصان مؤلفنک حسن نیتنه باغشلا نور . عربجه و ترکیه لسانلرده تألیف ای دیلوب کتبخانہ ملیمزی تزین ایدن علم فرائضه متعلق آثار قیمتدار آرہ سندہ اشغال موقعه اثرمک دکری اولدیغنی معترقم . آنجق کتبخانہ ملیمزیک حقوق پروغرامنه مطابق ، مبتدی لک معلمسز فرائض تحصیل ایده بیلملرینی تأمینہ کافی اکثر آ متداول مسائلی جامع آجیق عبارہ لی بر فرائض کتابنه اختیاجی ده درکاردر . بواساسه توفیقاً یازیلان شو اثر ناچیز بونقصانی - ارباب اقتدارک تألیفات واقفانه لرینہ قدر موقتاً بر طرف ایدرسه نه بیوک بختیارلق !....

— همان جناب حق موفق ایلیه —

اسکدار - اطلمه طاشی ۲۶ ذی القعدہ ۳۲۸ و ۱۵۰ تشرین ثانی ۳۲۶

اسکدار مدعی عمومیلکی باش معاونی

مکتب حقوقدن مأذون

احمد رفیق

— بسم الله الرحمن الرحيم —

مقدمه

— ۱ —

— علم فرائضك علوم شرعيه و حقوقيه آره سنده كى موقى —

جمعيت بشريه نك دنيوى و اخروى سعادتى تأمين ايدن
علوم مدونه مختلفه تصنيفات متعدديه او غرامشدر .

علومك موضوعنى يا مجردات و يامكونات تشكيل ايدى جكى كى
علوم يا محصولات فكريه و يامنقولات دينيه در . شو حاله علوم
موضوعى اعتباريله (مجردات) و (موجودات) دن باحث ايكى
مهم قسمه تقسيم اولنور . منبى اعتباريله ده « علوم شرعيه » ،
« علوم عقليه » به آريلور .

علم حكمت ، منطق ، رياضيه و سائره يى شامل مجردات دن
باحث علوم موضوعمزله علاقه دار اولديغندن بختندن صرف نظر
طبيعى اولدينى كى مكونات دن باحث علومك دائره شموله علم
هيئت و تاريخ طبيعى و سائره كى پك چوق علوم داخل ايسده
آنلرده حوضه تدقيقاً تمزك خارجى تشكيل ايدر .

مكونات دن انسان — كه جناب حق عقل و ذكا احسانيله كافه

موجوداتدن ممتاز خلق بیورمش وبوصورتله مکتسبات عقلیه بشریه علمک قسم عمومیسنی وجوده کتیرمشدر - تشکلات حیاتیه سنک ایجاباتندن اوله رق مجتمعا یشامش وبوحالت اجتماعیه مرور زمان ایله تدریجاً بر حال انتظامه افراغ ایدلش وبونک مقتضیات طبیعیه سی اوله رق لسان ، ادیان ، اخلاق و حقوقه دائر اقسام علوم عرض وجود ایتمشدر .

بونلردن علوم دینیة اسلامیه ده ایکی مهم شعبه آریلور :

۱ — علوم اصلیه .

۲ — علوم مستنبطه .

علوم اصلیه ، علم قرائت قرآن ، علم تفسیر ، علم جلیل

حدیث اقسامی شاملدر .

علوم مستنبطه ، اعتقادات و عمله متعلق اوله رق ایکی قسمدر .

علوم شرعیه نك عمله متعلق قسم مخصوصی « علم جلیل

فقه » در .

علم فقه مسائل شرعیة عملیه بیلمکدر (مجله ماده = ۱) .

علم فقه بر بحرینی بیان اولوب هم احکام دینیه وهمده احکام

دنیویه دن باحدر .

احکام دینیه امر آخرته عائد احکام عبادات اولوب کتب

فقهیه ده (کتاب الطهاره ، کتاب الصلوات ، الخ) مذکوردر .

احکام دنیویه ایسه امر دنیایه متعلق کافه احکام فقهیه در .

احکام دنیویہ یا افراد انسانیہ نک حال حیات لرنده کی معاملاتہ
ویا خود بعدالوفات ابوت و بنوت و سائر قرابت رابطه سببہ متروکاتہ
عائد خصوصاتہ تعلق ایدر .

افراد انسانیہ نک محافظہ نسلی ازدواج ، بقای موجودینی
آرہ لرنده حصول تعاون و اشتراک و تأمین انتظامی دخی قوہ
تأییدہ اولان قوانین جزائیہ وضعی ایلہ قابلدر .

مجلده بر تفصیل ذکر ایدلدیکی اوزره بوبابده احتیاج درکار
اولان قوانین مؤبده شرعیہ نک برنجی قسمی (مناکحات) ،
ایکنجی قسمی (معاملات) و اوچنجی قسمی ده (عقوبات) در .
بعدالوفات اقربا و تعلقاتک متروکاتی اوزرنده کی حقوق
طبیعیہ لرینکده تطرق خللدن وقایہ سی ضروریدر . ایشته بونک
کافلی دخی « علم فرائض » در تمهیدات سالفه اقسام علوم مدونه
آرسنده علم فرائضک موقعی تعیین ایدر .

علم فرائضک علوم حقوقیه آرسنده کی موقعنه کلنجہ :
علوم اجتماعیه نک اک مهمنی تشکیل ایدن علم حقوق ماهیتی
اعتباریلہ ایکی قسمه آریلور :

برنجیسی - حقوق طبیعیہ - که فطرت بشرده مکنوزدر .
- ایکنجیسی حقوق موضوعه - که افرادک بربریلہ و افرادک
هیئت عمومیہ سنک حاصل ایتدیکی دولتک یکدیگریله و یا خود
افرادک منسوب اولدینی دولتله مناسبانه متعلق قواعدک هیئت
عمومیہ سی - در .

حقوق موضوعه (عمومی) و (خصوصی) اوله رق ایکیه منقسمدر :

حقوق موضوعه عمومیه ؛ حقوق عمومیه و خصوصیه دول، حقوق اساسیه ، اداره ملکیه و حقوق جزائییه شعباتنه آرلدینی کبی حقوق موضوعه خصوصیه دخی حقوق مدنیه ، حقوق تجاریه و اصول محاکمات مدنییه منقسمدر . (حقوق مدنیه) بر حکومتک افرادی آره سنده متحدث بیع و اجاره و سائر عقود و معاملات و عائله تشکیلاتنه و طلاق و توارثه متعلق احکامک هیئت عمومیه سندن عبارتدر . حقوق مدنیه (قانون مدنی) نامیده آلور . بزم قانون مدنییز بیع و اجاره و رهن و هبه و سائر عقود و معاملات خصوصنده [مجله جلیله و کتب فقهیه] و تشکیلات عائله ایله ایجابات سائره سی حقنده [کتاب النکاح] و حقوق ارثیه یه متدائر مسائل ایچونده [کتاب الفرائض] در . کتاب النکاح و فرائض مجله ده جمع ایدلیه رک کتب فقهیه ده مسطور و تفریق وظائف نظامنامه سی موجینجه هرا یکی خصوصه متفرع دعاوی ده حق قضا محاکم شرعییه مودوعدر .

علم فرائضك تعريف، موضوعی، غایتی، مأخذی

هر علمك تحصيله قبل الشروع او علمك تعريف، موضوع
وغایتی بيلمك تحصيل ايدیلن علمی علوم سائرهن تفريق و او
علمده نهك اعراض ذاتیه سندن بحث ايدلديكنی تعیین وبالنتیجه
حصولی ملحوظ فائده و منافی تقدیر نقاطندن لازمهدن كورملكه
علم فرائضكده تعريف و موضوع و غایت و مأخذی بيلمككمز
اقتضا ایدر.

علم فرائضك بحر بی بیان اولان فقه شریفك امواته مخصوص
بربابی و حقوق مدنیه مزك بر جزئی اولدیغنی كورمشدك. حال
بویله ایكن فقهای كرام حضراتی بویابی تدوین ایتمشدر و مستقل
بر علم حالنه افراغ و بوندن باحت بك چوق آثار قیمتدار تألیف
ایلمشدر. بوكاده سبب موضوعنك هم نقلیاته و همده ریاضیه به
تعلق کی معقولاته مستند اولسیدر. جناب رسالتپناه افندمن
حضر تلیری:

(تلمو الفرائض و علموها للناس فانها نصف العلم)

(فرائضی تعلم و ناسه تعلیم ایدکر چونکه نصف العلمدر)

بیورمشدر.

شو حدیث پیغمبری دخی فرائض حقیقہ علمای کرامک
مؤلفات کثیره وجوده کتیرملربنه سائق اولمش و بناء علیه ابن الخمر
طرابلسی، سراجیه صاحبی (عبد الرشید سجاوندی) و اندلسی
(ابن ثابت) و (ابوالمعالی) کبی فرائض علماسی یتشمشدر. علم فرائضی،
جناب رسالتپناه افندمز (ص. ع) حضرتلری (فرائض) نامیله توسیم
و اصحاب کرامی تحصیل فرائضه تشویق بیورمشلردر.

شوحالده تحصیل فرائض عادتا سنت سنیهدر. حتی امام
سرخی نسخهنده (فرائضی) تعلم فرائضدندر) دیمشدر. اصحاب
کرامک اکثر اوقانده مسائل فرائضیه بی حل و مذاکره ایله
مشغول اولدقلری مرویدر.

فخر کائنات افندمز حضرتلرینک فرائضی نصف علم عد
بیورملری حقیقہ علمای کرام اوج سبب کوستر مکده درلر:

۱- معلومدر که مبنای متین اسلامیت کتاب، سنت،

اجماع امت و قیاس فقهدان عبارت اوله رق ادله اربعهدر.

ادله و قیاس فقها دیکرلری کبی نص قطعی دکلدر. مسائل شرعیه نک

بعضیسی نصوص شرعیه به و بعضیسی ایسه نصوص شرعیه ایله

ادله و قیاسه مستنددر. علم فرائض مسائلی صرف نص شرعی به

مستند اولدیفندن بو نقطه دن نصف علم عد بیورلمشدر.

ثانیاً- مسائل فقهییه یا احیایه و یا امواته تعلق ایدر فرائض

بعد الموت حقوق ارثیه به متعلق احکامدن باحث اولسی اعتباریه

مسائل فقهیه نك نصفی، تعبیر آخرله امواته متعلق قسمی در.
 ثالثاً - احکام شرعیه نك بر قسمی اختیاری و قسم دیگری
 اضطراریدر. انسانك حال حیاتنده کی عقود شرعیه سی بالطبع
 محمول اختیاریدر. بعدالموت ایسه بو اختیار منسلب اولور.
 فرائض اختیاریك منسلب و ضرورتك حکمفرما اولدینی مابعد
 الموته عائد بر قسم معاملات شرعیه دن باحث اولدیقدن بو نقطه دن ده
 نصف العلم عد بیورلمشدر.

فرائضك تعریفنه کلنجه :

فرائض ؛ میتك اموال متروکسنه متعلق حقوقدن و بو
 اموالك مستحققرینه کیفیت تقسیمدن باحث برعلمدر. تعبیر آخرله
 علم فرائض میتك متروکاتنه تعلق ایدن حقوقی و وارثلرینی و بونلرک
 حقوق ارثیه لرینی تعیین و هر بر لرینك سهام مفروضه لرینی تفریق
 ایدن قواعد فقهیه و حسابیه نك مجموعیدر. خلاصه فرائض میرانك
 تقسیمنی اوکره دبر برعلمدر.

(فرائض) « فریضه » نك جمعی اولوب فریضه لغتده (بیان،
 تقدیر و مقدره) معنالرینه کلیر صفت مشبهه اولوب اسم مفعول
 معناسنی افاده ایندیکی جهتنله تقدیر اولمش شی و حق تعالی
 حضرتلرینك واجب قلدقلری شی معناسنده در.
 فریضه نك تقدیر معناسنه کلدیکی قال سبحانه و تعالی (مافرضم
 ای قدرتم) بیورلمسیله ده مثبتدر.

میتک ترک ابتدیی اموال یا منقول و یا غیر منقول اولورکه هیئت عمومی [ترکه] - رانک کسر و سکونیه - دن عبارتدر. ترکه به تعلق ایدن حقوق میتک تجهیز و تکفینی ، دیوننک تأدیبه سی و وصیتنک تنفیذی کبی خصوصاتدن عبارت اولوب مبحث مخصوصنده تفصیل ایدیه جکدر. فرائضک تعریفنده کی قیودک ایضا حدن آکلاشلدینی اوزره علم فرائضده ترکه نک اعراض ذاتیه سندن بحث ایدلدیکنه نظراً موضوعی ترکه در.

غای ایهه تقسیم ترکه ایله حقوق اریه بی احقاقندن عبارتدر. بوکا «قسمت ترکه» تعبیر اولنور.

قسمت ترکه ؛ ایکی قسم اولوب برنجیسی «قسمت رضا» ایکنجیسی «قسمت قضا» در.

قسمت رضا - ترکه بی ورثه نک رضالیله آره لرنده تقسیم ایتلریدر. بو حالده وارثلرک عاقل و بالغ و بناء علیه اهلیت شخصییه بی حائز اوللری لازمدر.

قسمت قضا - ورثه دن برینک و یا جمله سنک صغیر و مجنون معنوه کبی اهلیت شخصییه بی حائز و تصرفات قولیه لری معتبر اولیه رق و وصایتله اداره سی شرعاً لازم کساندن بری و یا وارث غائب بولندی بی حالده ولایت عامه بی حائز حاکم الشرعک ترکه به بالمداخله حکماً تقسیم ایتسیدر.

ورثه کبار آره سنده بالرضا تقسیم ترکه ده اختلاف حدوثی

وحاکم الشرعہ استدعا وقوعی تقدیرندہ قسمت قضا جریان ایدر .

علم فرائضك مأخذی اوچدر:

ادله اربعه دن كتاب الله ، سنت رسول الله ، اجماع امت در قرآن عظیم الشانده ابوين وزوجين ايله ذكور واناك اولاد واخوه واخواتك حصه لری مذکوردر .

سنت که جناب پیغمبر افندمزدن روایت اولنان قول ویا بر فعل شریفدر . «اطعموا الجدات السدس» حدیث شریفیله جداته سدس حصه توزیمی امر بیوردینی کبی بنت (قز) ايله برابر بنت الابن (اوغلتك قزی) واخوات لابوين ولاب (انا بابا بر ویا بابا بر قز قرنداشلر) وجده (بیوک والده) فعل بنی ايله وارث اولمشلردر . اوچنچی مأخذ اجماع امت ایدی ، اجماع امت بر عصرده کی مجتهدین کرامک بر حکم شرعی اوزره اتفاقلیدر .

جدك (بیوک بابا) ، اب (بابا) وابن الابنك (اوغلتك اوغلی) ابن (اوغل) وجدهنك ام (والده) و بنت الابنك (اوغلتك قزی) بنت واخ لابنك (انا بر برادر) اخ لابوين (انا بابا بر برادر) واخت لابنك (بابا بر قز قرنداش) اخت لابوين (انا بابا بر قز قرنداش) مقامنده تالمیسی اجماع امت ایلهدر .

ادله اربعه نك در دنجیسی اولان قیاس فقها علم فرائضده غیر جاریدر . چونکه حصه ارثیه نك معین ومقدر اولسی ایجاب

ایدر . برینک دیکرندن حصه سنک آزلی ویا چوققلنی اسبابی
آرانلاز .

علم فرائضک بین الورثه احقاق حق و توزیع عدالت ایچون
موضوع قواعدینک یکدیگرینه روابط و تسلسلی و بونده مندیج
احوال عدالتپروانه حیرت بخش عقولدر . ایشته فرائضک اساس
و مأخذینک بوجه محرر نص شرعییه مستند اولسی اعتباریله
اسلامیتک درجه علویتی بونکلهده تظاهر ایده جگنی شو وسیله ایلهده
ذکر دن واز کجه مدم .

علم فرائضک موضوعنک اهمیتنه نظراً بالعموم منتسبین
حقوقک و حتی هر کسک بیلوب او کرمسی ایجاب ایدر ، تا که
هر کس حقنه راضی اوله رق بین الورثه نظر تأسفله کور یله -
کلکده اولان میراث غوغالرینه ختام ویرلمش و بیچاره مورثده
سنین و فیره مساعیسیله اولاد و عیالنه براقدینی اموالی
آره لرنده تقسیم ایده میهرک قرداش ایکن محکمه قیولرنده دشمن
اولانلرک شو حرکات نامناسبه لرندن معناً حصه یاب تأثر اولمقدن
قور تولمش اولسون .

باب اول

وراثتک احکام عمومیه سی

- ۱ -

شروط وراثت

بر ماله صاحب اولابیلیمک اوج اسبابدن برینک موجودیتنه متوقفدر . اسباب تملکدن برنجیسی بیع وهبه کبی بر مالکدن دیکرینه ملکی نقلدر .

ایکنجیسی برکیمسه نک دیکرینه خلف اولسیله ماله تصاحبدر که ارث کبی . اوچنجیسی ایسه مال مباحه وضع یددر .

اشبو اسبابک برنجیسی ایله اوچنجیسی اختیاری، ایکنجیسی جبریدر . چونکه بیع وتمامیت هبه بالطبع اختیاره منوطدر، ارث ایسه آنجق جبری اولان موته مستندر .

بر شخصک وقوع وفاتیله اقرباسی کندینه خلف اولور واموالی علی طریق الحلفیت انتقال ایدر . ارث ایله وراثت برمعناده مستعمل ووراثت دهها متعارف اولوب ارث لقتده بقا معناسنه کلیر .

شوحالده وراثت: میتک اموال متروکه سنک شخص قرینه
خلفیت طریقہ انتقالیدر.

اموال متروکه نك صاحب حقیقیسی اولان میته (مورث)
واکا خلف اولان ذاته (وارث) و مال متروکه دخی (میراث)
دینلور. مورث، وارث و موروثه (ارکان ارث) اطلاق اولنور.
علم فرائض میراثک صورت تقسیمندن بحث ایتدیکی ایچون
(کتاب الموارث) اسمیله دخی یاد اولنور.

بعدالوفات کندیسنه وارث اولاجق اقرباسی اولمیان برینک
شخص آخره مالی ترکله آنی وارث عد ایتسنه ده (ایراث،
توریت) تسمیه اولنور.

(وراثت)ك اوج شرطی واردرکه مورث ایله وارثه تعلق
ایدر. بو اوج شرطک برلکده بولنسیله حقوق ارثیه حصوله
ککش و بناء علیله فرائض احکامنک اجراسنه محل کورلمش اولور.
شرائط ارثک برنجیسی مورثک وفاتی، ایکنجیسی مورثک حین
وفاتنده وارثک برحیات اولسی، اوچنجیسی سبب وجهت
ارثک معلومیتیدر.

شرائط ثلاثه یی توضیح ایدم:

(۱) مورثک وفاتی- مورثک وفاتنده اوج حال متصوردر.
برنجیسی حقیقتاً موت، ایکنجیسی حکماً موت، اوچنجیسی
تهدیراً موتدر. مورثک حقیقتاً وقوع وفاتی ورثه نك تصادفی

ويا شهادتله ثابت اولوب بو حالدده حاكم ميراثي بين الورثه تقسيم ايدر . حكماً وفات مفقود اولان مورثك وفاتي حقهده حكم حاكمك لحوقيدر .

مفقود ؛ تغيب ايدوب حيات و مماندن خبردار اولنه ميان شخصه دينيلور . برشيئك بولنديني حال اوزره قالمسي اصل اولديغندن بو قاعده استصحابه نظراً غيب منقطعه ايله تغيب ايدن شخصك برحيات عد ايدلمسي لازمدر . آنك ايچون اموالي وارثلرينه تقسيم و زوجه سي طرفندن نفسي آخره تزويج ايديله من . اشياسنك محافظه سي ايچون حاكم الشرع بر مأمور تعيين ايدر . فقط هر موجود محكوم فنا اولديغندن بركون وفات طبيعيدر . عجباً انسان نقدر مدت يشايه بيلور ؟ تعبير آخره مفقود قاج ياشنه كلמידر كه حاكم وفاتيله حكم ايتسونده ميراثي تقسيم اولنسون . ايشته بومدنده علما اختلاف ايتملردير . از جمله امام اعظم حضرتلري مفقودك يوز يكرمي و امام محمد حضرتلري يوز اون و امام ابى يوسف حضرتلري يوز بش ياشني اكمال ايتمسي رايبنده بولندقلري كبي ديكر بعض علما مفقودك طقسان و بعضيسي يتمش ياشني اكمال ايتمسي و بعضيسي حاكمك اجتهادينه ترك ايدلمسني ويا جميع بلادده اقران و امثالي منقرض اولنجه يه قدر بكنمسي رايبنده بولنملردير .

آراء مبحوته دن اليوم عمل اولنان راي مفقودك طقسان

یاشنی اکیال ایتمسیدر. شو حالده مفقودک تاریخ ولادتندن اعتباراً طقسان یاشنی اکیال ایتمدیکی عند حاکمه ثابت اولورسه وفاتنه حکم لاحق و اموالی وارثلرینه تقسیم اولنور و زوجه سی ده نفسنی آخره تزویج ایده بیلور.

مفقودک وفاتنه حکم لحوقندن مقدم کنسیدیسی بشقه سنه وارث اولاماز. چونکه استصحاب حجت مثبتہ دکلدیر. فقط بو حالده آنک حصه سنه دوشن اموال صاقلانور، اکر وفاتنه حکم لحوقندن اول ظاهره چیقارسه ماله مستحق اولور و اکر وفاتنه حکم لاحق اولورسه مال مذکور دیگر ورثه رد و اعاده ای دیلورده مفقودک ترکه سنه ادخال و ورثه سنه اعطا اولماز .

مفقود طقسان یاشنی قبل الاکیال حقیقهٔ وفاتی شهاداته ثابت اولورسه بالطبع ینه اموالی وارثلرینه تقسیم ای دیلور . حتی یر قسم شهود وقوع وفاتنه دیگر قسمی دوام حیاتنه شهادت ایتمه لر وفات بنیه سی مرجحدر.

بو بحثده شایان دقت یر نقطه واردرکه اوده مفقودک مجرد طقسان یاشنی اکیال ایتمسی میراثنک تقسیمنی موجب اولمامسیدر. هر حالده بو بابده حکم حاکمک لحوقی لازمدر و میراثنه زمان تعییننده کی ورثه دکل وفاتنه حکم تاریخنده کی ورثه نائل اولور . آندن اول وفات ایدن وارثلری حصه آلامیه جققرندن آنلرک ورثه سی ترکه دن برکونا مطالبه ده بولنه مازلر . وفاتنه حکم لاحق

اولان مفقود بر حیات اولهرق کلیرسه تقسیم اولنان اموالی ورته دن آلابیلور . فقط ورته یئنده تلف اولان مالی آلاماز . چونکه ورته حاکم الشرعک جوازیه او اموالهوضع بداتمشلردی جواز شرعی ایسه ضمانه منافی اولور . مورثک تقدیراً وفاتنه کلنجه : بر شخص ضرب ویا دیگر فعل مؤثر نتیجهسی اولهرق حامله قادینک سقط جنینه جرأت ایلرسه باقیلور : یا چوجق هنوز مستین الحلقه (یعنی چوجفک قوللری، صاچی کی اعضای مشهود) در ویاخود دکلد .

مستین الحلقه اولان چوجق یا بعد السقوط آقصرمق ویا آغلامق کی آثار حیات کوستردکن صوکره وفات ایدر ویاخود اولو اولهرق دوشر . اعضای مشهود اولوبده آثار حیات کوستر- دکن صوکره وفات ایدن جنینی اسقاط ایدن جانی حقنده شرعاً دیت کامله [۱] لازم کلور . اشبو آچه جنینک میراثیدر . وورتهسی بیننده تقسیم ایدیلور . شو حال مورث جنینک حقیقهٔ وفاتی دیمکدر .

اعضایی مشهود جنینک میت اولهرق سقوطنده ایسه جانی اوزرینه دیت کامله برینه «غره» لازم کلور .

---

[۱] دیت؛ قاتل ویا جرح اوزرینه قتل اولنان نفسه ویا جرح ایدیلن عضوه بدل لازم کلن مالدر . ذکورک دیتی اون بیک درهم کوش اولوب اناک کی نصفیدر . ایوم اون بیک درهم مقابلی یکریمی آلتی بیک آلتی بوز آلتش آلتی بقی غروشدر .

غره؛ دیت کامله نك عشرینك نصفی مقدارنده باره اولوب
 بوده بش یوز درهم کموشدن عبارتدر. چوجنك قز اولسی
 غره نك تنصیف مقدارینی ایجاب ایتمز. انجق جنین میت ایکنز
 اولورسه جانی اوزرینه ایکی غره لازم کلور. چونکه اترك
 تعددی ایله فعل واحد حکماً تعدد ایدر.

جنین والده سنك قارنده تقدیراً حی عدایدلیدیکندن بر فعل
 مؤثر نتیجه سی اوله رق سقوط و وفاتی ایله مورث صفتنی
 بالا کتساب جانیسی اوزرینه حکم اولنان غره جنینک میراثی
 تشکیل ایدر و بناء علیه ورثه سنه تقسیم اولنور.

حامله قادین زر جنك رضاسی اولمقسزین علاج استعمالیه
 اسقاط جنین ایدر سه کندیسنه غره لازم کلور و داخل میراث
 اولماز چونکه کیمکه بر شیئی وقتندن اول استعجال ایلر سه
 محرومیتله معاتب اولور.

سقط جنین حالنده شرعاً لازم کلن دیت و یا غره بالطبع
 احکام جزائییه نی اسقاط ایتمز جانی حقنده قانون جزاده مرتب
 جزا محکمه عانده سنجه حکم واجرا اولنور.

۲ - وارثك بر حیات اولسی - شروط وراثتک ایکنجیسی
 مورثک حین وفاتنه وارثك بر حیات اولسیدر بوده حقیقه و یا تقدیراً
 حیاندیر. حکماً حیات وراثته استحقاق بخش ایتمز نته کیم قاعده

استصحابه توفیقاً طقسان باشنه قدر مفقودك حياتنه حكم ايديلوركن
مفقود آخره وارث اولامبور .

حقیقتاً حیات مورثك حین وفاتنده شرایط ارثی حائز
اولهرفی بر حیات اولسیدر .

حین وفاتنده شرایط ارثی حائز اولمیوب مؤخرآ اکتساب
ایدن وارث حق وراثته نائل اولاماز .

مثلاً بر مسلمك غیر مسلم اولادی ویا تبعه عثمانیه دن برینك
تابعیت اجنبیه بی حائز چوجنی پدرینك وفاتندن صوکره اسلامه
مشرف اولسه ویا عثمانلی تابعیتی اکتساب ایلسه پدرینك میراثنه
نائل اولاماز .

تقدیرآ حیات؛ رحم مادرده کی چوجنك حیاتیدر . كرك نكاح
صحیح و كرك نكاح فاسد ایله منكوحه نك ویا ملك یمینی اولان
مستفرشه نك مورثك زمان وفاتنده جامله اولدقلى چوجق حین
تولدنده بر حیات اولورسه متوفانك وارثی اولور . حملك اقل
مدتی آلتی ماه وا کثر مدتی ایکی سنه در بناء علیه بومدنده تولد
ایده جك چوجنك نسبی متوفی اوزرینه ثابت اولور . بعدالتولد
وفات ایدن چوجق؛ آقصیرمق، باغیرمق ویا کولمك کی آبار
حیات ابرازندن صوکره وفاتی حالنده وراثته کسب استحقاق
ایدر و پدرندن منتقل اموال کندی وارثلرینه تقسیم اولنورسه ده .
آثار حیات ابراز اتمدیکی تقدیرده اکتساب وراثت ایلیمه مز .

وارث ایله مورث هر ایکسی بر سبب متحددن طولانی مثلاً
 آغاچ ویبنا آلتنده قالمق ویا کیده بوغولمق کبی بر آنده وفات
 ایتسه لر وراثت تحقق ایتمز . نته کیم آتیده توضیح ایدبله جکدر .
 ۳ - سبب و جهت ارثک معلومیتی - شروط ثلثه نك
 اوچنجیسی وارثک سبب و جهت وراثتک یعنی وارثک مورثه
 ارتباطی نه کبی بر سبب شرعی به مستند اولدیغنک تعیینی درکه بر بحث
 مخصوص اوله رق ذکر ایدبله جکدر .

— ۲ —

— اسباب وراثت —

مال موروثه نائلیت شروط ثلثه سابقه نك مجتمعا وجودینه
 وابسته اولدینی کبی بر شخصک میته قارشی وارث صفتنی اکتساب
 ایده بیلرسی بر سبب شرعی به مستند اولمق لازمدرکه بوکا (اسباب
 وراثت) دینلور .

اسباب وراثت اوچدر: (نسب) ، (نکاح) و (ولاء) در .
 اشبو اسبابدن بریله مورثه اتصالی ثابت اولمیان شخص بالطبع
 اکتساب صفت وراثت ایده مز .

اسباب مبحوثه نك هر بری ارثه مستقل بر سبدر .

اسباب وراثتک برنجیسی (نسب) - میت ایله وارثی
 آرهنده قرابت بالرحم اولمیدر. قرابت نسبییه ارثده سبب اصلیدر.
 قرابت سببییه [که ازدواج] ارثده سبب حادثدر. مورث ایله وارث
 آرهنده بابالق، آنالق، قارداشلق، عموجهلق و الخ کبی برنسبت
 قرابت بولمق لازمدر.

زوج ایله زوجه دن غیرى اصحاب فرائض وعصبه نسبییه
 وذوی الارحام ناملرینه داخل اقربانک وراثت لرینه سبب؛ قرابت
 بالرحمدر. اما عصبه سببییه قرابت نسبییه سببییه وارث اولامیوب
 ارثک اوچنجی سببی اولان (ولاء) جهتیه وارث اولور.

اسباب وراثتک ایکنجیسی؛ (نکاح) -زوج ایله زوجه آرهنده
 برمقوله شرعیه دن عبارت اولان نکاح زوجین آرهنده قرابت
 سببییه یی احداث وارثه برسبب مستقل تشکیل ایدر. ارث ایچون
 زوجین آرهنده مطلق نکاح صحیحک موجودتی کفایت ایدر.
 خلوت صحیحه وقوعی و یازوجه نک مدخول بها اولمسی و یا کبیره
 بولمسی شرط دکلدر. فقط نکاح فاسد و یا باطل وراثته مانعدر.
 صغیره حقنده ولیسنک اذنی لاحق اولمقسزین یا شهود
 بولمقسزین عقد نکاح فسادى وقادینده اسباب حرمتدن برینک
 بولمسی و نکاحک متعه قییلندن و یاموقت اوله رق عقدی ده نکاحک
 بطلاتی ایجاب ایدرکه تفصیلاتی کتاب النکاحده مسطوردر.

طلاق زوجین آرهنده کی رابطه یی قطع ایدرسده موقت

برمدت ایچون حقوق ارضیه یی ابطال ایتمز . بنا برین طلاق رجعی
حالنده مدت عدت ظرفنده زوجیندن برینک وقوع وفاتیه
دیگری آکا وارث اولور .

چونکه طلاق رجعیده مدت عدت ظرفنده زوج طلاقدن
رجوع ایده بیلور و تجدید عقده حاجت مس ایتمکسزین زوجیت
بینارنده قائم اولور . انجق طلاق رجعیده مدتک مرورنده
وطلاقک باینآ وقوعنده توارث تحقق ایتمز . بالکمر مرض موده
زوج زوجهنی طلاق باین ایله بعدالتطریق مدت عدت ظرفنده
وفات ایلسه زوجهنه وارث اولور و بو طلاقه (طلاق فار)
تسمیه ایدیبلور . زیرا مرض موده وقوعبولان طلاقک زوجک
زوجهنی میراثدن محروم ایتمسی مقصدینه مستند اولسی مرض
موت قرینه سیله ملحوظدرلکن مدت عدتک مرورندن سوکره
وفاتی ارثمانعدر . چونکه رشته مربوطیت منقطعدر .

اسباب ارثک ^۱ اوچنجیسی (ولاء) در . قرابت نسبییه ایله
قرابت سببییه یی اولجه کورمشدک ، شمدی ده قرابت حکمییه اولان
(ولاء) دن ^۲ بحث ایده جکمز . ذی رحم اولان اقربانک یکدیگره
اتصالی نسب و زوجینک ارتباطی نکاح کی بسبب جهتیله اولدیغی
کی ولاء سببیله ده قرابت حکماً حاصل اولور .

ولی ؛ لغتده محب و نسیره معناسنه اولوب اصولاً ؛ او امر شرعیه
ایله مداوم و نواعیدن مجتنب ذاتدر . ولایت ؛ قرابت ، ملک ،
ولاء و امامت ایله ثابت اولور .

ولاء ایکی قسمدر : (ولای عتاقه) ، (ولای موالات)
برنجیسی کوله یه بخش حریت وایکنجیسی برشخصه اعطای حق
وراثت ایله حاصل اولور .

ولای عتاقه - عبدی اعتاق ایلین صاحبی آنک ویسی اولور .
وبوکا (مولی العتاقه) دینلور .

برکیمسه عبدینی اختیار ایله آزاد ایتیمی ویا مدبر قیلیمی یعنی
آزاد اولمسنی وفاتنه تعلق ایلمی ویا خود ذی رحم اقربادن بر
کوله یی اشترا ایله اکتساب حریت ایلمی کبی اختیاری ویا خود
برکیمسه نك ذی رحم اقرباسندن بر عبد ارثاً دائرة تملکنه داخل
اوله رق آزاد اولمی کبی اضطراری اوله رق (مولی العتاقه)
صفتنی اکتساب ایلمی . علی کلا لتقدرین مولی العتاقه اولان شخص
آزاد ایتدیکی عبدك وقوع وفاتنده وارثی اولور .

ولاء موالات ؛ نسباً اقرباسی اولمیان برکیمسه نك برشخص
آخره (سن بنم عاقله م اول یعنی بدن شرعاً دیت ارشی
«اعضانك دیتی» موجب برجنایت صادر اولورسه حکم ایدیله جک
ارشی ودیتی ضامن ووفاتنده بکا وارث اول) دییوبده شخص
مذکور کده بواجبانی قبول ایله اولور . شو حالده ولاء موالات
بر نوع عقددر ، عقود سائره کبی ایجاب و قبول ایله منعقد
وانحجق بوصورتله حکماً وراثت حاصل اولور .

موجیه (ولای اسفل) و مخاطبده (ولای اعلی) دینلور .

موجب بوصورتله شخص آخری کنديسنه وارث اتخاذايتمش
اولور وشخص مذ کوره ولاى اعلى دنيلديکى کبى (مولى الموالات)
دخى دنيلور .

ولاى اسفل اولان موجب وفات ايتديکى تقديرده مخاطب
يعنى مولى الموالاتى کنديسنه وارث واموال متروکهسنه صاحب
اولور . مولى الموالات اولان ذاتک دخى اقرباسى اولمازسه
موجبى کنديسنه مولى الموالات اتخاذايده بيلور .

اوحالده دیکرينک وفاتيله اوده آنک اموالنه وارث اولور .
آنچق هر ايکى تقديرده اقرباسى اولدينى ظن ايديلن شـخصک
ذى رحم اقرباسى ظهور ايدرسه عقدولاء منفسخ اولور، بناء عليه
مولى الموالات ميراثه نائل اولماز .

عقدولاء ايچون طرفينک عاقل وبالغ وحر اوللرى ومولای
اسفلک مجهول النسب اولسى وولاى عتاقهسى بوا'امسى مشروطدر .
سالف البحث اسباب وراثتدن قرابت نسبيه ، قرابت سببيه
وقرابت حکميه نك هر برى تحقق ارثده سبب مستقل اولدينى
سويله مشدک .

بعضاً بر شخصده اشبو اسباب ثلثه دن ايکيسى ده اجتماع ايدر
وشخص مذ کور ايکى صفتلهده وارث اولور . مثلاً بر کيمسه
پنت عم (عمى کریمهسى) وياخود معتقه (آزادلى) سنى زوج ايدويده
زوجه نك بشقه وارثى اونيهرق وفات ايتسه برنجى حالده زوج

هم قرابت نسبیہ و ہمدمہ قرابت سببیہ ایله وارث اولاجنی کی
 شق ثانیدہ هم زوج و همدم، مولی العتاقه صفتیله اکتساب
 وراثت ایلرده متوفیهنک ترکسننک نصفی زوج و نصف
 دیگرینی عصوبت و یا مولی العتاقه صفتیله آلیر و بنا برین بیت الماله
 برشی قالماز .

بعضاً قرابت نسبیہ ایکی جهتدن بر وارثده اجتماع ایده بیلور.
 مثلاً بر کیمسنک ایکی اخلامی اولوبده بونلردن بریسی
 عموجهسی اوغلی اولسنه وقوع وفاتنده اول کیمسه برادری
 صفتیله میراثه اشتراک ایده چکی کی عصوبت صفتیله ده باقی نی آلیر.

— ۳ —

— موانع ارث —

وراثت قبوله غیر موقوف اسباب تملکدن بری ایسه ده
 وارث بعضاً شخصنده موجود بر سبب و یا شخصک غیر یسنده کی
 بر جهتدن طولایی حقوق صریحه و طبیعیه سندن اولان میراثه
 نائل اولاماز .

اسباب وراثتدن بریله متوفایه نسبتی تحقق و بناء عایه میراثه
 کسب استحقاق ایدن وارثک شخصنده بعض احوال موجود

اولورکه اشبو احوالک وجودی توارثه مانعدر ، بونلره
 (موانع ارث) و شخص مذکورده (محروم) تسمیه اولنور .
 بعضاًده نسبت مذکورده تحقق ایتمکله برابر شخصاً ارثه مانع
 حال غیر موجود اولدینی حالده میتة نسبت وقرابتی موجود
 بر شخص دیگرک وجودی میراثه مانع تشکیل ایدر . بوحاله
 (حجب) و شخص محرومده (محجوب) دینلور . حجب فصل
 مخصوصنده توضیح ایدیله جکدر .

موانع ارث درندر : (رق) ، (قتل) ، (اختلاف دین) ،
 (اختلاف دار) .

بونلردن ماعدا موانع ارثدن معدود بعض مواد دها واردر .
 آنلرده ارتداد ، تاریخ موتک جهالتی ، جهالت وارث
 ولعاندر .

عبد وقاتل اولان شخص میراندن محروم اولدینی کی
 وارثک دین و تابعیت حسبیلله مورث ایله آره لرنده کی اختلافده
 میراثه مانعدر .

۱ - [رق] - رق آزاد ایدلمه مش کوله و جاربه معناسنه
 مصدردر . رق ایکی قسمدر : (رق کامل) ، (رق ناقص)
 رق کامل ؛ کندیسنه هیچ بر صورتله حریت بخش ایدلمیه رک
 حقنده اسباب تملك تماماً جاری اولان عبددر .

رق ناقص ؛ بعض صور واحوال ایله ویاشرائط درمیانیه

کندیسنه بر نقطه نظر دن اولسون توجیه حریت اولنان عبددر .
رق ناقص درت قسمدر :

ام ولد ، مکاتب ، مدبر ، معتق البعض

ام ولد؛ صاحبك فراشندن چوجق دنیایه کتیروب افندیسنك
چوجفك کندیسنندن اولدیغنی متعرف بولندیغنی جاریه در .
افندیسی اشبو جاریه بی آخره صانامیوب اعتناقدن بشقه صورتله
ملکندن چیقارمه یه جغندن بونقطه دن کندیسنه حریت توجیه
ایدیش دیمکدر . مکاتب ؛ شو قدر غروش قزانوبده افندیسنه
تسلیم ایلدیکی تقدیرده اکتساب حریت ایلمسی مشروط اولان
عبددر . اشبو شرطك و حودیه کندیسنه اکتساب حریت
صلاحیتی و برلش اولیور . جاریه مکاتبه دینلور .

مدبر ؛ اعتاقی افندیسنك وفاتنه تعلیق ایلدیکی کوله در .
بوعین مقامنده اولوب افندی بووصیتدن اصلا رجوع ایده مز .
تدبیر بعضاً بویه مطلق اولمیوب مقیدده اولور . مثلاً افندیك
مبتلا اولدی بی خسته لقدن قور تولدیغنی حالده عبدك آزاد اولسنی
شرط اتمسی کبی بوندر حکمننده اولدیغندن افندی بووصیتدن
رجوع ایله عبدی صاناییلور .

معتق البعض ؛ اعضای و حودینك بر قسمی آزاد ایدیلن
عبددر . معتق البعض مکاتب کیدر . آزاد ایدیلن و حودینك
قسم متباقیسنك مقابلنی قزانیر و صاحبنه اودرسه استحصال حریت
ایلیه ییلور .

اما امامینک (ر.ض) کوره اعتناق تجزی قبول ایتیه جکندن
بعضنی اعتناق کلنی کبیدر .

رق اولان شخص کرک رق کامل اولسون ، کرک رق
ناقص وارث اولاماز. چونکه رقیقک مالی افندیسنه عائداولوب
بوخالده افندیسک قرابت ثلاثه دن هیچ بریله اتصالی اولمیان
شخص اخره وارث اولسی لازم کلور بوايسه باطلدر .

۳ - قتل - افنای حیاتی منتج بر فعل مؤثر قبیحدر. فعل
مؤثری اجرا ایدن شخصه (قاتل) و قتل اولنانه ده (مقتول)
دنیلور . مورثی تسبیدن غیري بر صورت غیر مشروعده قتل
جرات ایدن وارث شرعاً و قانوناً دوچار مجازات اولمغه برابر
مورثسک میراشندنده محروم اولور ، چونکه کیمکه وقتندن
اول استعجال ایلرسه محرومیتله معاتب اولور .

تسبیباً قتل مانع ارث دکلدر . شو حالده شرعاً اقسام قتلی
اوکرنمکلکمز ایجاب ایدر .

قتلک شرعاً و قانوناً اقسام متعدده سی اولوب آره لرنده ده
فروق مهمه واردر .

شرعاً قتل بش قسمدر : قتل عمد، شبه عمد ، قتل خطا،
خطا مجراسنه جاری قتل ، نسبیباً قتل .

۱ - قتل عمد ، قتلی مشروع اولمیان بر شخصی

الات جارحہدن بریہ عن قصد قتل ایتمکدر . اسلحہدن بریہ اولدرمک کی .

۲ - شبه عمد ؛ قتل مشروع اولیان بر شخصی آلات جارحہدن معدود اولیان بر شی ایله عن قصد قتل ایتمکدر . صوبا ویا طوقاتله تلف نفس کی .

۳ - قتل خطا ؛ من غیر قصد افنای وجود انسایدر . خطایا ظنده اولور ، قوش ظنیله بر آدمک قورشونله اتلافی کی ویا خود فعلده اولورکه تمیزلک اوزره تحریک ابتدکی تفنکک آتش آلہرق بر شخصی اصابتله قتلنی منتج اولسی کی .

۴ - خطا مجراسنه جاری قتل ؛ بر فعل غیر اختیاری ایله واقع قتلدر . اویقوده یاننده کی بر شخصی ازهرک ویا یوکسک بر موقعدن برینک اوستنه دوشهرک اوکسنه بی تلف ایلمسی کی

۵ - نسبتاً قتل ؛ بر شخصک تلفنه سبب اولقندر . مثلاً بلا اذن طریق عامده ویا آخرک ملککنده قویو قازوب ویاغم آچوبده اورایه قضاء بر شخصک دوشهرک تلف اولسی کی .

اقسام خمسہ قتلدن نسبتاً قتل ارثه مانع دکلدر . چونکه قتلاک مانع ارث اولسی زنکین مورثلرک ضعیف الاخلاق ورثه به قارشی محافظه حیاتلری ایچون تأمینات مقامنده اولوب نسبتاً قتله ایسه بوملاحظه وارد اولاماز .

تسبیباً قتلدن غیرى اقسام اربعه قتلک مانع ارث اولمسی قاتلک عاقل و بالغ بولمسی و قتلک بقیرحق و قوعی و مدافعه نفس و عرض بولنده واقع اولماسی و قاتلک اکراه معتبر ایله مکره بولنماسی ایله مشروطدر .

معین قاتلده قاتل حکمندهدر .

قاتل قتلده جراثی متعاقب هنوز مقتول حالت نزعهده ایکن

آنسزین وفات ایتمسه مقتول قاتله وارث اولور .

۳ - اختلاف دین - مورث ایله وارث آرهسنده دیناً

اختلاف تحقق ارثه مانعدر انکچون مسلم غیر مسلمه و غیر مسلم مسلمه وارث اولماز .

بناء علیه غیر مسلم زوجہسی اولان مسلم وفات ایتمسه زوجہسی وارث اولمه میهنی کبی چو جقلمی پدرینه تبعاً مسلم عدایدیله - جکندن والده لریله چو جقلمی آرهسندهده توارث جریان ایتمز .

اختلاف دین مانع ارث ایسهده اختلاف مذهب ارثه مانع

دکلدر . مثلاً مذهب سنی به منسوب بری شیعی به وارث اولور .

مذاهب اربعه - حنفی ، شافعی ، حنبلی ، مالکی - اربابنی

صفت جامعه اسلامیه به نظراً یکدیگرینه وارث اولاجقلمی

مستغنی ذکر و بیاندر . دین یسوعک مذاهب مختلفهسنه سالک

اولانلر بینندهده توارث جریان ایتمدیکی کبی اهل کتاب اولان

مختلف ادیانه سالک اشخاص یکدیگرینه وارث اولورلر .

اور تودوقس دینہ سالک برینک قتولیک ویا پروتستانہ ویا برعیسوینک
موسوی بہ نظر شرعہ وارث اولسی کبی .

انجق اهل کتاب اولیان مجوسیلر ایله اهل کتاب اولان
ادیان سالکینی آره سنده توارث جریان ایتمز .

۴ - اختلاف دار - اختلاف دار مورث ایله وارثک بشقه
بشقه حکومتلر تبعه سندن اولسیدر .

اختلاف دار هر ایکی طرف ایچون مانع ارثدر . چونکه
عسکر و حکمدارک اختلافیه حاصل اولان اختلاف دار حسیله
طرفین یکدیگرک حال حربده قتلنی استحللال ایتدکلرندن بینلرنده
ولایت وعصمت جاری اولماز وراثت ایسه بوکا متوققدر ،
زیرا انجق بوصورتله وارث مورثه خلف اولایلور .

اختلاف دار؛ حقیقی و حکمی اوله رق ایکی به آریلور:

اختلاف دار حقیقی ؛ وارث ایله مورثک متوطن اولدقلری
مملکتلرک حقیقه مختلف اولسیدر . مثلاً ممالک اجنبیه دن برنده
وفات ایدن بر غیر مسلمه تابعیت اسلامیه ده بولنان قارداشنک
شرعاً وارث اولماسنی کبی . اختلاف دار حکمی ؛ مورثک تابعیت
اسلامیه پی حائز غیر مسلم و وارثک ده دار اسلامده متمکن بر
اجنبی اولسی کبی که حقیقه اختلاف دار بولنمادینی حالده حکماً
موجوددر . چونکه اجنبی شرعاً کندی مملکتنده عدا بدیلور . بناء علیه

یکدیگره وارث اولاماز . اختلاف دارك ارثه مانع تشكيل ايمسى
غير مساملر آره سنده در . ملل مسلمه آره سنده اختلاف دار
وتابعيت شرعاً مانع ارث دكلدر .

انجق اجانبك حق استملاكى قانونك برنجى ماده سندن
استثنا اولنان اشخاصك املاك و اراضيسنه مخصوص ۲۵ ربيع الاخره
سنه ۳۰۰ تاريخلى قانون حكمنه نظراً تابعيت عثمانيه يى حائز بر
شخص دولت عثمانيه دن استحصال مأذونيت رسميه ايلكسزين
تبديل تابعيت ايدوبده طرف دولت عليه دن تابعيتى اسقاط اولنورسه
شخص مذكور ممالك عثمانيه ده استملاك و توارث حقندن محروم
اولور و عقارات مملوكسى تبعه عثمانيه دن ورثه سى آره سنده اموال
منقوله مثللو تقسيم اولنور و اراضى اميريه و موقوفه ده حق
طاپورلى قالماز بناء عليه تبديل تابعيتدن مقدم عهده لرينه كچن
اراضى اميريه و موقوفه ورثه يه انتقال ايمه رك محلول اولور .
اجارئينلى مسقات و مستغلات و وقفه ده حكم بوبله در . ذكرى
مسبوق موانع ارث اجارئينلى و مقاطعه لى املاك و وقفه نك انتقالنه ده
ماندر .

تبعه اجنبيه من القديم ممالك عثمانيه ده املاك استملاك ايدمه مز-
لردى . حكومت سنيه جه كوريلن لزوم اوزرينه دستورك برنجى
جلنده محرر استملاك املاك نظامنامه سييله اجانبه بو حق بخش

ایدلی . حالبوکه تبعه عثمانیه دن بر غیر مسلمک وفاتنده مذ کور
 نظامنامه ایله املاک استملاکنه مأذون دولت اجنبیه تبعه سندن
 وارثی اولسه املاک مذ کوره ینه ورثه اجنبیه به انتقال ایلز .
 دردنجی جلد دستورک ۱۷۴۱نجی صحیفه سنده محرر ۲۴ تموز سنه ۹۱
 تاریخی تذکره سامیه ده ذکر ایدلیکی اوزره استملاک ایله
 توارث بشقه بشقه شیلر اولوب استملاکه مأذونیت توارثی
 اقتضا ایلز .

موانع ارثدن معدود مواده کلنجه :

برنجیسی ارتداد ایدی . العیاذ بالله مرشد اولان شخص مسلم
 مورثه وارث اولاماز یالکز مرثک زمان اسلامیتده قزاندینی
 اموال مسلم ورثه بیننده تقسیم ایدیلور . فقط آوان ارتدادده
 قزاندینی اموال ورثه به تقسیم ایدلز .
 مرشد اولان شخص قادین اولورسه علا کلا التقدیرین ورثه
 میراثه نائل اولور فقط زوج مسلمندن باینأ مطلقه اولدیغندن
 زوجی مزبورده وارث اولاماز .

ایکنجیسی؛ جهالت تاریخ موت اولوب مورث ایله وارثک
 فورطنه سببیه برکیده برابرجه غرق اولسی وبردیوارک آلتنده
 قالسی وحریقده یاغمسی کبی هانکیسنک اول وقوع وفاتک
 ردای مجهولیتده بولنمسیدر . هر ایکسنک برابرجه اوللری
 محتمل اولدینی کبی برینک اول ویادیکرینک صکره وفاتیده

دائرة احتمالده اولديغندن وشك ايله يقين زائل اولميه چقندن
 يقيناً آ كلاشيلان ورثه حيك حق وراثته شك مذكور ايراث
 خلل ايمز و بناء عليه شخص مذكور ميراثه نائل اولماز .
 او چنجيسو ؛ جهالك وارث در . بوباده بش مسئله
 منصور در :

اولاً ؛ برسي كنديسنك وديكري غيرك چوجغني
 ارضاع ايدن قادينك زنده چوجقردن برى وفات ايدوبده
 كندى چوجغني هانكيسى اولديغى معلوم اولماسى .
 ثانياً ؛ برى مسلم ديكري غير مسلم ايكي چوجغني ارضاع ايدن
 سود آنانك چوجقردن هانكيسى مسلمك اولديغى تفريق
 ايدمه مامسى .

ثالثاً ؛ بر والده سائقه ضرورت ويا سبب آخرله چوجغني
 جامع شريف حوليسنه ليلاً ترك ايمشكن اظهار ندامتله
 چوجغني صباحلين آلق اوزره كيتديكنده بر اقدغنى محله ايكي
 چوجق بوله رق هانكيسنك كندى چوجغنى اولديغنى تعيين
 ايدمه مامسى .

رابعاً ؛ قرانلق بر محله حر بر قادين بر جاريه ايله چوجق توليد
 ايدوبده چوجقرك هانكيسنى حر وهانكيسنى جاريه توليد ايتديكي
 تفريق ايديله مامسى .

خامساً : حرایله جاریه نك تولید ایلدکلی چوجقلمی
 برسود آنا ارضاع ایدوب بیودکلرنده چوجقلمک هانکیسنه
 عایدتی ییلنهمامسی صورتلرندن عبارتدر .

موانع ارثدن معدود احوالدن دردمجیسی دخی (لعان)
 اولوب بوده زوجک زوجة عقیقهسنه عطف زنا ایله ولدک نسبی
 انکار صورتنده در .

بونک شرائط ستهسی کتب فقهیهده مسطوردر .

— باب ثانی —

— ترکہ نك احكام عمومیه سی —

— ۱ —

— ترکہ —

— احكام شرعیہ و قانونیہ سی —

ترکہ ؛ شخص آخرك حق تعلق ایجن میتك متروكاتنك
هیئت مجموعہ سیدر .

مقدمہ تفصیل ایدلیدیکی اوزرہ علم فرائضك موضوعی ترکہ
اولدیغندن ترکہ به نه کبی مال و ملکك داخل اولدیغنی تعیین ایجاب
ایدر. آنجق میتك کافه متروکاتی فرائض قاعدہ سنه توفیقاً تقسیم
ایدلنزه احكام خصوصیه به و قوانین مخصوصه به تابع اولور. تعبیر
آخرله خلفیت طریقیله انتقال ؛ شرعی و عادی اوله رق ایکی به
آریلور :

انتقال شرعی ؛ فرائض قواعدینه توفیقاً وراثت طریقیله
انتقالدر .

انتقال عادی؛ احکام قانونیه به توفیقاً انتقالدر .
 اشته بوبحث احکام مبسوطه یی بجملاً جامع اوله جقدر .
 مجله؛ جلیله ده مذکور اولدینی اوزره ملک؛ انسانک مالک اولدینی
 شی اولوب خانه ویا بر ساعت کبی اعیاندن یعنی معین و مشخص
 اشیدان ویا خود اجازده اولدینی مثللو منافعدن عبارتدر .
 مال ؛ طبع انسانی مائل اولوبده وقت حاجت ایچون ادخار
 اولنه بیلان شیدر . مال قابل نقل ویا خود غیر قابل نقلدر .
 بر محلدن محل آخره نقلی ممکن اولان امواله «اموال منقوله»
 نقلی غیر ممکن اموالده «اموال غیر منقوله» تعبیر ایدیلور .
 اموال منقوله ؛ نقود (التون وکوش پاره) ، عروض
 (قماش و سائر متاع) ، حیوانات (آت و سائره) ، مکینلات (کیله ایله
 اولچیلن بغدادی کبی شیرلر) ، موزونات (ترازی ایله طارتیلان اشیا) .
 و اموال غیر منقوله؛ عقار دینیلن خانه و اراضی مثللو بولندینی
 محلدن بشقه محله حال اصلیسيله نقلی غیر قابل اشیدار .
 اموال غیر منقوله اوچ قسمه آیریلور :
 املاک صرفه ، اراضی ، اوقاف صحیحه .
 املاک صرفه ؛ عرفاً ملک تعبیر ایدیلن و بناء علیه بروجه
 ملکیت رقبه سنه یعنی ذاته تصرف اولنلان غیر منقولاتدر .
 عرصه، دکان، خان و حمام کبی . سفائن و مرا کب بخریه ایسه منقولاندن
 معدود ایکن غیر منقول حکمنده و آبروجه تجارت بخریه قانوننه

تابعدر .

كرك اموال منقوله وكرك اموال غير منقوله دن املاك
صرفه ده احكام فرائض جريان ايدر و بوقبيل اموال ورثه به
ايلروده كوريله جك مسئله ميراثلى وجهله تقسيم ايديلور .

اراضى ؛ ارضك جعي وير معناسنه در اراضى قانوننامه سنك
برنجى ماده سيله مواد سائره سى صراحتنه كوره ممالك عثمانيه ده
موجود اراضى ؛ اراضى مملوكه ، اراضى اميريه ، اراضى
موقوفه ، اراضى متروكه ، اراضى موات اولمق اوزره بش
قسمه تقسيم اولنور .

اراضى مملوكه بوجه ملكيت تصرف اولنان يرلدر .

اراضى مملوكه نك تتمه سكونا عد ايديلهرك نهايت نصف دونمدن
عبارت قرى وقصبات دروننده كى عرصه لر واراضى اميريه دن
ايريله رق مساغ شرعى به مبنى انواع وجوه ملكيت ايله تصرف
اولمق اوزره طرف حضرت پادشاهيدن تملك صحيح ايله تملك
اولمش اراضى و برمحل ك حين فتحنده غانمينه تملك اولنان اراضى
عشرية وغير مسلم اولان اصل يرلير يدرلنده براقيلان اراضى
خراجيه كى انواع اربعه سى واردر .

كافه اراضى مملوكه نك رقبه سى يعنى ذاتى و ملكيتى صاحبنه
عائد اولديقندن بوقبيل اراضى ده دخى انتقال شرعى يعنى حكم
فرائض جريان ايدر وصاحبك وفاتنده ورثه سنه مسئله ميراثلى رنه

توفیقاً تقسیم اولنور و بناء علیہ اراضی قانوننده اراضی مملوکه احکامندن بحث ایدلنز .

کذلک اراضی مملوکه بی مالکی حال حیاتنده اموال منقوله مثللو وقف ورهن وهبه ایده بیلور و حق شفعه جریان ایدر .
 اراضی عشریه و خراجیه صاحی بلا وارث وفات ایدوبده وصیت و سائرہ سیده اولزسه ایلروده کوریلہ جکی اوزره وراثت صرہ سبیلہ بیت الماله عائد اولور . آنجق بو صورتده بیت الماله قالان اراضی اراضی امیریه حکمنی ا کتساب ایلر .

اراضی امیریه ؛ رقبہ سی یعنی ذاتی و ملکیتی بیت الماله عائد اوله رق طرف دولت عثمانیہ دن بو خصوصه مأمور اولان ذاتک اذن و تفویضیلہ تصرف اولنان ترلا ، چایر ، قوری و سائرہ کبی یرلدر . اراضی امیریه متصرفلری یدینه برقطعه سند و یریلورکه بوکا (طاہو سندی) دینیلور .

اراضی موقوفه ؛ ایکی قسم اولوب بریسی اولجه اراضی مملوکه دن ایکن صاحی طرفندن وقف ایدلش اولان اراضیدرکه اراضی موقوفه نك رقبہ سی و کرك حقوق تصرفیه سی جانب وقفه عائددر . شرط واقف هر نه ایسه بو قبیل اراضی ده اولوجهله عمل و احکام شرعیہ به توفیق حرکت ایدیلور .

ایکنجیسی اراضی امیریه دن افراز ایدیلوب سلاطین عظام حضراتی طرفندن بالذات و یا اذن سلطانی ایلہ آخری جانبندن

وقف ایدلمش اراضیدر . اراضی^۱ امیریهدن بر قسم معینک منافع امیریهدنی بر جهته تخصیصدن عبارت اولدیغندن بو قبیل اراضی اوقاف محیحهدن معدود ورقبه سی بیتالماله عائد اولوب بونلره (تخصیصات قبیلندن اراضی^۲ موقوفه) دینیلور . کرك اراضی^۳ میریهده وکرك تخصیصات قبیلندن اراضی^۴ موقوفه ده متصرف یالکز حقوق تصرفیه مالک اولوب اراضی^۵ مملوکه ده اولدینی کبی رقبه سنه مالک دکلدر . هر ایکی نوع اراضینک ورثیه انتقالی اراضی قانوننامه سی وتوسیع انتقالی اجرا اولدینی تقدیرده دستورک برنجی جلدنده محرر ۱۷ محرم ۱۲۸۴ تاریخلی قانون احکامنه توفیقاً اجرا قلنور . بو جهت علی وجه الاختصار بحث ایدیله جکدر .

اراضی^۶ متروکه ؛ عموم ناس ویا برقریه وقبیه اهالیسی ایچون ترك وتخصیص قلنان برلدر . عمومی یوللر وقبیاته مخصوص مرعالر کبی . اراضی^۷ متروکه دن استفاده عمومه ویا مختص الیه نه عائددر . شخصی انتقال ایتمدیکی کبی بونده احکام فرائض دخی جریان ایتمز . اراضی^۸ متروکه یه متعلق دعاویده مرور زمانه اعتبار اولماز .

اراضی^۹ موات ؛ کیسه نك تحت تصرفنده اولیمان ویا بر محله تخصیص قلنیمان وجهیرالصوت (سی یوکسک) کیسه نك اقصای عمراندن (قبیه نك نقطه منتهایی) صداسی طویولیه حق

درجده اوزاق مسافده کی اراضی خالیه در . بوقیل اراضی خالیه ده پرنال واوت و طاشلری تطهیر ایده رک اذن حکومتله ترلا آجان شخص او اراضینک یالکز حقوق تصرفیه سنه مالک اولور وبوصورتله متصرف اولدینی محل اراضی قانونه توفیقاً ورثه سنه انتقال ایدر . اکر بوجه محرر آجیلان اراضینک ملکیتی مشروط ایسه احکام فرائضه توفیقاً اراضی مملوکه کبی ورثه سنه مسئله میراثلرینه توفیقاً انتقال ایلر .

اراضی امیره ایله تخصیصات قبیلندن اراضی موقوفه اراضی قانوننک الی دردنجی ماده سنه توفیقاً ذکور وانات اولاده متساویاً انتقال ابتدیی کبی میتک ذکور دن ، انان دن اولادی اولمادینی تقدیرده ۸۲ تاریخلی قانون موجبجه اولاه ذکور واناته ثانیاً ، احفادینه یعنی ذکور وانات اولادینک اوغل ویا قزبنه ثالثاً ، بابا و اناسنه و رابعاً ، انا بابا برویا یالکز بابا برارکک قرنداشنه و خامساً ، لایون و لاب قز قرنداشنه و سادساً ، لام ارکک قرنداشنه و ثامناً ، لام قز قرنداشنه و اشبو ورثه دن بری اولمادینی تقدیرده زوجدن زوجیه و زوجهدن زوج انتقال ایلر .

برنجی درجده ورثه وارکن ایکنجی درجده کیلر ایچین حق انتقال یوقدر .

یالکز بابا و آناسنک حال حیاتنده وفات ایدن ذکور وانات اولادک چوجقلمی اولاد مقامنه قائم اولورده جد وجده لرندن

بابا و آنارینه انتقال ایده جک حصه آنلره انتقال ایده جکی کبی ابوبندن لام قز قرنداشه قدر حق انتقال امجابندن ورثه به انتقال ایله جک اراضیدن زوج و زوجه به بر ربع حصه انتقال ایدر فقط اولاد و احفاد وار ایکن زوجینه اراضی انتقال ایتمز .
 اوقاف صحیحه - اوقاف وقف جمعیدر .

وقف ، عین مملوکی علی وجه التابید تملکدن حبس و منع و منافعی عبادت تصدق ایتمکدر (احکام اوقاف مسئله - ١) .
 وقف اهلی ، رکنی و محلی و شروطی کتب فقهیه ده مسطوردر .
 وقف مؤبد اولسی یعنی دوامی لازم اولدیغندن وقف ایدیلمن شیئک املاک اولسی ایجاب ایدر . مع مافیہ املاک تبعاً منقولک و وقفی متعارف اولان غیر تابع اشیانک ده وقفی جاؤدر . هر نه صورتله اولورسه وقف ایدیان مال واقفک ملکیتندن چیقار ورقبه و منافعی وقف ایدیان محله مصروف اولور و مال وقفده ورثه نك حق توارثی قالماز . یالکز احکام شرعیه به مغایر اولماق اوزره واقفک و فقیه سنده مسطور شرائطی وجهله عمل اولنور و تولیتی انتقال ایلر و املاک و فقیه زمان معین ایچون ایجاره ویریله یلور . بناءً علیه اصل وقف ایجاره واحده لی وقفدر ، انجق ممالک عثمانیه ده صاحب الخیرات ذوات طرفندن پک چوق املاک وقف ایلمش و مرور زمان ایله خراب اولان املاک و فقیه نك تعمیرله انهدامدن محافظه سی

ایچون عائد اولدینی وقفلرده قدرت مالیه موجود بولنماش اولدیغندن مسوغات شرعییه بناء بو قبیل اوقاف ایچون قیمت مثلیه سنه مساوی پیشیناً بر مقدار مبلغ آلنه رق و سنوی و یاشهری مؤجلاده بر مقدار ویرملک وهرنه بنا وانشا اولنورسه وقفه تبرع اولق اوزره ورثه به انتقالی اصولی سلطان سلیمان خان اول حضرتلری دورنده تقرر ایتشدرد . پشین النان اچیه (اجاره معجله) و شهری ویا سنوی ویریه جک جزئی اجاره به دخی « اجاره مؤجله » و بو قبیل املاک و قفیه به (اجارتین) دینیلور واکر مستأجرک بنا و غرس ایده جکی شیرلوقفه تبرع شرطیه اولمایوبده مالکی بولنق شرطیه اولورسه بو قبیل اراضی به (مقاطعه لی وقف) تسمیه اولنور .

اجارتین صورتی مسققات و مستغلات و قفده، مقاطعه صورتی ایسه یالکیز مستغلات و قفده جاریدر .

اجارتینلی و قفده مستأجر ملکک رقبه سنه مالک اولمایوب یالکیز حقوق تصرفیه سنه مالک اولور .

اجارتینلی و مقاطعه لی وقف عقارک متصرفی و فات ایلدکده اکر و قفیه ده املاک کبی ورثه به انتقالی واقف شرط قلمش ایسه بو قبیل املاک دخی مسئله میراثلرینه قیاً ورثه به انتقال ایدر . اسبق صدوردن قوجه یوسف پاشا مرحومک آیینلی قواقدکی عقارات و قفیه سی بویلدر . اکر بویه بر شرط غیر موجود ایسه اولاد ذکور و اناثه بلا بدل سویاً انتقال

ایلر . اولاد بولمازسه ورثه دن سائزه انتقال ایتزده محلول اولور . فقط توسیع حد انتقالی اجرا قلنمش اولان مسققات و مستغلات و قفیه ٢ ذی القعدة سنه ١٢٨٥ تاریخی توسیع انتقال قانونه توفیقاً یدی درجهیه انتقال ایدر :

اولاً ؛ اولاد ذکور و اناته و بونلر بولمازسه ثانیاً ؛ احفاده و ثالثاً ؛ ابینه و رابعاً ؛ لابوین ار و قز قرنداشه و خامساً ؛ لاب ار و قز قرنداشه و سادساً ؛ لام ار و قز قرنداشه سابعاً ؛ زوجدن زوجهیه و زوجدن زوجه متساویاً انتقال ایلر .

برنجی درجهده حق انتقال صاحبی وار ایکن ایکنجی درجه ورثه حق انتقاله نائل اولماز .

مثلاً اولاد وار ایکن احفاده و احفاد موجود ایکن ابینه مسققات و مستغلات موقوفه انتقال ایتوب فقط بابا و آناسنک حال حیاتنده وفات ایدن اولاد ذکور و اناتک اولادی اولاد مقامنه قائم اوله رق جد و جدله لرندن بابا و آنالرینه انتقال ایده جک حصه کندولرینه انتقال ایده جکی مثللو یالکز ابوبندن لام ار و قز قرنداشه قدر حق انتقال اصحابندن بولنان ورثهیه انتقال ایده جک مسققات و مستغلاتنده زوج و زوجهیه بر ربیع حصه انتقال ایده جکدر .

اولاد و احفاد وار ایکن زوج و زوجه نیک مسققات و مستغلاتدن حصه آلمه صلاحیتی اولیه جقدر . نته کیم توسیع حد انتقالی اجرا

قلنان ارضی* امیریہ دہ ۸۴ تاریخلی قانوننامہ حکمی دہ بونی میںندر۔
مقاطعه لی اراضی* وقفیہ اوزرینہ اذن متولی ایله انشا ویا غرس ایڈلش
ملك ابنیه واشجار موجود ایسه متصرفك وفاتنده وقف عرصه
ملك ابنیه واشجاره تبعاً مسئله* میراثلری وجهله ورثیه بلا بدل
انتقال ایلر .

قوانین مخصوصه ایله محفوظ بعض حقوق واردرکه آنلرده
ورثیه جواز قانونی درجه سنده انتقال ایلر .

از جمله مكاتب خصوصیه نك حق امتیازی اولاده انتقال
ایدر شو قدرکه منافع عامه ملابسہ سیله مدیر مکتب اوله حق
ذاتك مرحالده شرائط لازمه قانونیه بی جامع اولسی لازمدر .
۸ مایس ۳۲۶ تاریخلی حق تألیف قانوننك برنجی ماده سی
موجبنجه هر نوع محصولات فکریه و قلمیه اوزرینہ صاحب لری نك
بر حق تملکی اولوب بوکا «حق تألیف» دینیلور . ینه مذکور
قانونك آلتنجی ماده سی حکمنجه حق تألیف مؤلفك حیاتنده
کندینه عائد اولدینی کبی وفاتندن اعتباراً اوتوز سنه مدتله ده
اولاد اولاد وازواجه ثانیاً ابا وامهاته و ثالثاً احفاده متساویاً
عائددر .

بناء علیه کتب و مؤلفات اشبومدتلر طرفنده مؤلفندن وورثه-
سندن بشقه سی طرفندن طبع ونشر والسنة سائریه ترجمه اولنه ماز .
۲۶ مارت ۳۲۴ تاریخلی معادن نظامنامه سنك بشنجی ماده سنده

مذکور اولدینی اوزره معادن اصلیه ایشلمه مدتی اولان طقسان طقوز سنه ظرفنده ورثه یه انتقال ایلر .

مطبوعات و مطبعه لر قانوننک بشنجی ماده سی موجبجه غزته و رسائل یومیه و موقوته صاحبنک ملکی اولوب وفاتنده احکام فرائضه توفیقاً ورثه سنه انتقال ایدر و مدیر مسؤلک تحت مسؤلیتنده نشرینه دوام اولنور .

انتقال شرعی و عادی ایله ورثه یه منتقل اموال و املاک نهلردن عبارت اولدیغی و توارثک اعیان مالیه ده جریانی تفصیلات سابقه دن نمایان اولدی .

انجق بر قسم حقوق دهـا واردر که آنلرده دخی توارث جریان ایلر: مثلاً مبیعک و رهنک حق حبسی و خیار عیب، خیار تعیین، خیار وصف و حق قصاص ورثه یه انتقال ایلدیکی کبی مجله نک (۲۷۸) نجی ماده سنده ذکر ایلدیکی اوزره بشین صاتشده مشتری ثمنی تماماً تأدیبه اینجیه قدر بایعک مبیعی حبس و توقیف ایتمک حقی اولوب اشبو حق حبس بایعک و فاتیله ورثه یه انتقال ایلر .

کذلک (۷۳۸) نجی ماده موجبجه مرتهنک و فاتیله رهن ورثه عننده مرهون قالیر . هر ایکی صورتده مبیع ایله رهنه حق غیرتعلق ایتدیکندن اشبو حق تأدیبه ایلمکسزین مشتری ایله راهنک وقوع وفاتنده ورثه سی تقسیم ایده مزلر . ترکه نک

تعریفی انسانسندہ (شخص آخرک حتی تعلق ایتمین) قیدبندک
علاوہسندن مقصد بو ایدی .

مبیعک فیئانہ خلل کتیرہجک قصوری آکلاشیلورسہ
مشتری مبیعی رد ویا قبول خصوصندہ مخیر اولوب بوکا (خیار
عیب) دینیلور . خیار عیبی قبل الاستعمال مشتری وفات ایتمسہ
بو حق خیار ورثہیہ انتقال ایلر .

مجله نك ۳۱۶ نجی مادهسندہ مسطور اولدینی اوزره قیماندن
ایکی ویا اوچ شیئک بشقه بشقه بہالزی بیان ایدیله رک بونلردن
مشتری دیلدیکنی آلق ویا بایع دیلدیکنی ویرمک اوزره صاتمق
صحیح اولوب بوکا (خیار تعیین) تعمیر اولنور و ۳۱۹ نجی
ماده موجینجه خیار تعیین ورثہیہ انتقال ایلر .

بناء علیہ مشتری بروجه محرر آلدینی بر قاج نوع قاشدن
برینی تعیین وثمانی تسویہ ایتمکسزین وفات ایتمسہ وارثی بونلردن
برینی تعیینه مجبوردر .

مجله نك (۳۱۶) نجی مادهسندہ کوسترلدیکی اوزره مرغوب
بر وصف ایله صاتیلان مال او وصفدن عاری چیقارسہ مشتری
مخیردر دیلرسہ بیعی فسخ و دیلرسہ قبول ایدر .

بوکا (خیار وصف) دینیلور و (۳۱۱) نجی ماده موجینجه
بو نوع خیار ورثہیہ انتقال ایلر .

بناء علیہ خیار وصف ایله مخیر مشتری وفات ایدرسہ وارثی

بیعی فسخه کسب صلاحیت ایدر .
حق قصاص که تماماً قاتلک اعدامیدر ، ولی قتلہ عائداولوب
وفاتیله وارثہ انتقال ایدر .

انجق ورثہدن بریسی حق قصاصدن واز کچرسه قصاص
تمجزی قبول ایتیه جکندن حق قصاص ساقط ویرینه دیت قائم
اولور .

حقوق مبعوثه دن ماعدا خیار نقد ، خیار شرط ، خیار
تعزیر ، خیار رؤیت ، خیار قبول ، اجاره ، حق شفعه ،
هبه دن حق رجوع ، بیع فضولیده حق اجازت ، حق ولاء ،
حق تزویج کبی بعض حقوق غیر مالیه ورثه به انتقال ایتمز .

بایع ومشتري فلان وقتہ قدر تأدیة ثمن اولنق واولنه مازسه
ینلرنده بیع منعقد اولماق اوزره بازارق ایتسه لر صحیح اولور
وبوکا (خیار نقد) دینیلور .

مشتريک مدت معینه ده وفاتیله بیع باطل اولور (مجله ماده:
۳۱۳ ، ۳۱۵) بایع ویا مشتری ویا هر ایکیسی معین بر زمانده
بیعی فسخ ویا ایضا ایتمکده مخیر اولنق شرط قیلسه لر جائزدر
وبوکا (خیار شرط) تسمیه اولنور .

خیار شرط ورثه به انتقال ایتیه جکندن مخیر اولان بایع
ایسه وقوع وفاتیله مشتری واکر مخیر مشتری ایسه وفاتنده
مخیر اولمقسزین وارثی مبیعه مالک اولور (مجله ماده: ۳۰۰ ، ۳۰۶)

متبايعاتدن برى ديكرى غبن فاحش ايله آلداتسه آلداتيلان
شخص عقد بيى فسخده بخيردر .

بوکا (خيار تفرير) دينيلور . آلداتيلان شخصك وفاتنده
دعواى تفرير وارثه انتقال ايلز (مجله ماده : ۳۵۸) .

بر كيمسه برمالى كورمكسزين ساتون آلسه كورنجه بيى
قبول وفسخده بخير اولوب بوکاډه (خيار رؤيت) دينيلور .
خيار رؤيت وارثه انتقال ايتمه جكندن مشترى ميبى كورمكسزين
وفات ايتسه ورثهسى بخير اولمقسزين ماله مالك اولور .
(مجله ماده : ۳۲۰، ۳۲۱) مجلس بيعك نهايته قدر مشترى قبولنى
بيانده بخيردر . قبل البيان وفات ايتسه خيار قبولى مجلس مذ كورده
حاضر اولسه بيله وارثه انتقال ايلز چونكه بيع منعقد
اولماشدر .

اجاره مجلهده مذ كور اولدينى اوزره منفعت معلومه يى بدل
معين مقابلنده بيع اولوب طرفين عاقديندن برينك وفاتيله
اجاره منفسخ اوله جفندن ورثهيه انتقال ايتز .

برملكك حين فروختنده اولمكده شريك وياحق بيعده
خليط ويا جار ملاصق بولنورسه بولردن برى بدل شرابى
ويرهرك اولمكى اشترى حاقى حاقدركه بوکا(حق شفعه) دينيلور .
شفيع هنوز مشفوعه مالك اولمقسزين فوت اولسه حق شفعه
ورثهسنه انتقال ايتز (مجله ماده : ۱۰۳۸) . مجله نك (۸۷۲) نجى

ماده سی موجینجه واهب و موهوب لهدن برینک وفاتی مانع رجوع اولدیغندن واهبک وفاتیه حق رجوعی ورثه سنه انتقال ایدمز و موهوب له مال موهوبه مالک اولور .
 كذلك فضولی بر کیمسه نك مالی صاتلسه مال صاحبی دیلر سه بیعی تجویز ایدر فقط وفاتیه حق اجازتی ورثه یه انتقال ایتمز .
 كذلك بر قزی تزویج ایدمک و یا بر صبی یه وصی اولایلمک و یا خود حقنده افترا ایدیلن مرثه نك حد شرعیسنی طلب ایدمک و یا حقوقنه ورثه توارث ایلمز .

— ۲ —

— ترکیه تعلق ایدن حقوق اربعه —

میتک اموال متروکسسه درت حق تعلق ایدر :

۱ - تجهیز و تکفین

۲ - قضاء دیون

۳ - تنفيذ وصایا بائلك

۴ - قسمة الباقي بين الورثة

ترکه دن اولاً میت تجهیز و تکفین ، ثانیاً بورجی و ارسه تفریق ، ثالثاً وصیتی و ارسه اوده تنفيذ و متباقیسی ورثهیه تقسیم اولنور .

۱ - تجهیز و تکفین - میتک متروکاتندن اول امرده اسراف و نبذیردن توقی ایدرک کتب فقهیهده مسطور اولان درجهده غسل ، تجهیز و تکفین و حفر قبره عائد مصارف لازمه واجبهسی اجرا قلنور .

ارککک کفن سننی بش ثوبدر . کرک بش ثوب قیمتندن فضله و کرک میتک حال حیاتنده کیدیکی البسه لرندن زیاده کفن

ایله تکفین اسراف و آزیله اکتفاده تبذیر عدا اولنور. هرایکسی ده جاژ دکلدرد .

میتک تجهیز و تکفینی ترکدن تفریق ایدلدیکی کبی میت ایله برابر وفات ایدوب نفقهسی اوزرینه واجب ورئه سنک تجهیز و تکفینی مصارفی ده ترکسندن تسویه قنور مثلاً زوجہسی ده برلکده وفات ایلمک کبی .

مستغرق دیون اولسه دخی مصارف تجهیزیه اول امرده تسویه اولنور. چونکه مجله نك (۹۹۹) نجی مادهسی صراحتندن آکلاشلدینی اوزره مستغرق دیون اولان شخصک لباسی ینه نفسی ایچون بر اقبیلرده دیونی ایچون فروخت اولنه مدینی کبی لباسی حکمنده اولان کفن مصرفی ده دیندن اول ایفا اولنور .

میتک هیچ بر کونا متروکاتی بولمدینی تقدیرده مصارف تجهیزیه و تکفینیسی ورئه سی طرفندن و وارثی بولمدینی حالده دخی جانب بیت المالدن تسویه سی لازمدر .

حالا بوقیل عجزه و بیچارکانک مصارف تجهیزیه و تکفینی لری محلهسی ائمه و مختارانی طرفندن معطی علم خبره مستنداً منسوب اولدینی دائرة بلدیهدن تسویه اولنورق بولازمه عدالت اجرا اولنمقده در .

۲ - قضاء دیون - ترکدن مصارف تجهیزیه ایفا ایدلدکن

ضوکره قالان اموالدين ميتك بورجلرى تسويه اولنور ، تأديه دين ايدلمكسزین وصیتی تنفيذ اولنماز . چونکه دين حق عبد ووصیت ايسه عبادت قیلندن حق الله اولوب حق عبد حق الله اوزرينه مرجحدر .

دين ذمتده ثابت اولان شيدر (مجله ماده: ۱۵۸).

دين اوج قسمدر :

دين صحت ، دين مرض ، دين صحت حکمنده اولان دين .
دين صحت ، ميتك حال صحتنده اقراری ويا شهادتله مثبت بورجی ، دين مرض ، ميتك مرض موتنده اقرار ايدلبيکی دينی ودين صحت حکمنده اولان دين ايسه مرض موتده اقرار ايدلمکله برابر شهادتله مؤيد وسبب نشاتی معين ذمتی در .

ميتك بورجی وارسه مصارف تجهيزه و تکفينيه سي بعدالتفريق باقيسي بورجنه تخصیص واکردینندن فضله قاليرسه وصیتی ده تنفيذ ايديلور .

ديونی ترکدن زياده ايسه مجله نك (۱۶۰۲) نجی ماده سنده ذکر ايدلبيکی اوزره ترکدن اول امرده دين صحت تسويه وفضله قاليرسه دين صحت حکمنده کی ديون ومتباقيسندن دخی دين مرض تأديه اولنور. ديمککه ديون ترکدن زياده اولدینی تقدیرده اشبو ترتيبه رعایت و برصنف ديونک دايئری آره سنده متساویاً تقسيمه دقت ايجاب ايدر . شو حالحه ترکدنک هپسی دايئرله عائد اولور

فقط ورثه آرزو ایدر لرسه کافه دیونی تسویه ابله ترکیبی
استخلاص ایده بیلور لر .

۳ - تنفيذ وصایا بالثلث - میتک وصیتی وارسه ترکیب سندن
تنفيذ اولنور .

وصیت ، حلول موته معلق اوله رق آخره تمليك اموالدره
موتنه تعلیقاً مال تمليك یعنی وصیت ایدن شخصه (موصی)
ومال تمليك یعنی وصیت ایدیلن کیمسه به (موصی له) وتمليك
یعنی وصیت اولنان ماله دخی (موصی به) دینیلور .

وصیتک مطلقه ومقیده اوله رق اقسامی وموصی نک عاقل
وبالغ اولمسی کبی شرائطی وبرچوق احکامی اولوب کتاب الوصایاده
تفصیلاتی مذکوردر .

وصیت یاثلث امواله ویادها زیاده ونقصانه شاملدر .
میتک مالنک ثلثی مقدارینه قدر ابتدکی وصیتلر همان تنفيذ یعنی
موصی به موصی له تسلیم اولنور . فقط ثلث مالندن فضله
اولان وصیتک ثلث مالندن فضله سنک تنفيذی ایچون ورثه نک اجازت لری
لازمدر . ورثه راضی اولور لرسه ثلث مالندن فضله سی موصی الیه
ویریلور ، راضی اولماز لرسه موصی له انجق ترکیبک ثلثنه علی
طریق الوصیت نائل اولور .

(۴) - قسمة الباقی بین الورثه - ترکیب میت تبجیهز وتکفین
وبورجی وارسه بعد التادیه وصیتی بولندیقی تقدیرده تنفيذ ایدلر کدن

صوکره متباقی اموالی وارثرینه تقسیم اولنور میتک وارثی
زوجیندن غیر یالکز بر ذات ایسه مالک هپسی آکا ویریلور
واکر متعدد ایسه آئیده بحث ایدیله جک صره به واصوله توفیقاً
تقسیم اولنور .

تقسیم ترکه ده شایان دقت بر نقطه واردر . ترکه بچشده بر
تفصیل ذکر ایلدیکی اوزره انتقال شرعی ایله ورثه به منتقل
اموال آئیده ذکر اولنان اصوله توفیقاً تقسیم ایدیلمور .
یوقسه انتقال عادی ایله منتقل اموالک صورت انتقالنده کی
احکام بشقه بشقه اولوب نته کیم ترکه بچشده ذکر ایلمشدی .
بناء علیه احکام مذ کوره قانونیه به توفیق حرکت لازمدر .

— اصحاب ترکہ —

ترکہ یہ تعلق ایڈن حقوق اربعمہ دن اوچی بعدالایفا متباقیسنک
 ورثہ بہ تقسیم ایدیلہ حکمی و وراثتک قرابت نسبیہ ، سببیہ
 و حکمیہ ایله تحقق ایده جکی کورلمشدی : ایشته بوصورتله اموال
 متروکہ بہ کسب استحقاق ایڈن اصحاب ترکہ طقوز صنف اوزره
 مرتب و اونجی صنف اوله رق بیت المالده اصحاب ترکہ دن معدود
 اولوب صرہ سیله بروجہ آتیدر :

برنجی صنف :	اصحاب فرائض
ایکنجی صنف :	عصبیة نسبیہ
اوچنجی » :	عصبه سببیہ
دردنجی » :	عصبه سببیہ نك عصبه نسبیة ذکوری
بشنجی » :	رد علی ذوی المفروض النسبیہ .
آلتنجی » :	ذوی الارحام
یدنجی » :	مولی الموالات
سکزنجی » :	مقرله بالنسب علی الغیر
طقوزنجی » :	موصی له بما زاد علی الثلث
اونجی » :	بیت المال

اون صنف اوزره مرتب اصحاب ترکه ذ کراولنان صره یه
توفیقاً ترکه یه مستحق اولور لر .

یعنی صنف اول ترکه دن حقنی آلمق سزین صنف ثانی یه ترکه دن
برشی ویرلز . کذلک صنف ثانی وار ایکن صنف ثالث ترکه یه
مستحق اولاماز .

اصحاب ترکه دن بعض صنوفه بر بحث تخصیصیه ایضاحات
اعطا اولندی کی هیئت عمومیه سی حقنده ده بو بچنده مجملاً
معلومات ویرله جکدر .

برنجی صنف ؛ اصحاب فرائض - کتاب ، سنت و اجماع
امت کی نص قطعی ایله حصه ارثیه لری تقدیر بیورلمش اولان
ورثه یه (اصحاب فرائض) دینیلور .

اصحاب فرائض دردی ارکک و سکزلی قادین اولمق اوزره
اون ایکی شخصدن عبارت اولوب بونلرک کیملر اولدینی ،
فروض مقدره لری ، حصه لری نیک صورت تقسیمی و قرق حاللری
(احوال ارہمن) باب مخصوصنده بر تفصیل ذکر و بیان ایدله جکدر .

ایکنجی صنف ؛ عصبه نسبیہ - عصبه ؛ سهم مقدر و معینه
مالک اولمایوب اصحاب فرائضدن باقی قالان اموالی و اصحاب
فرائضک عدم وجودی تقدیرنده جمیع ترکه بی اخذہ مستحق
ورثه اولوب « عصبه نسبیہ » ، « عصبه سببیہ » ناملری تحتندہ
ایکی یه آریلور .

عصبه نسبيه ؛ ميته نسباً اتصالی اولان اشخاصدر .

بونلرك اقسامی بحث مخصوصنده كوريله جكدر .

اصحاب فرائض معين سهملرینی آلدقندن صوكره تركه باقيه

عصبه نسبيه مستحق اولور .

اصحاب فرائضدن كيمسه يوقسه تركهك هپسى عصبه نسبيه

ويريلور .

اوجنجی صنف ؛ عصبه سببيه - عصبه سببيه ؛ ميته برسبيله

اتصال قرابت ايلين شخصدر . عصبه سببيه « مولى العتاقه »

دينيلور .

مولى العتاقه حقنده اولجه ايضاحات ويرلمشدى .

عبد ايكن آزاد ايديلهرك وفات ايدن شخصك اصحاب فرائضدن

وعصبه نسبيه دن اقرباسی اولدینی تقدیرده كنديسنه افنديسى يعنى

(مولى العتاقه) سى وارث و تركهسنه صاحب اولور .

دردنجی صنف ؛ عصبه سببيهك عصبه نسبيه ذكورى - ميتك

عصبه سببيهسى يعنى مولى العتاقهسى اولجه وفات ايتمش بولنسه

تركهسنه مولى العتاقهك ذكوردن اولان ورثهسى نائل اولور ،

انات ورثهيه برشى ويرلمز .

بشنجی صنف ؛ رد على ذوى المفروض النسبيه - اصحاب

فرائضه تركه دن حصه معينه لری ويرلدكدن صوكره باقيه مستحق

عصبه دن ورثه بولنمازسه اصحاب فرائضدن زوجيندن غيری قرابت

نسبیه ایله میتہ اتصالی اولان فروض مقدره اصحابنه سهملی نسبتنده تقسیم اولنور . مثلاً برکیمسه زوجہ سیله برکیمسندن ماعدا وارثی اولیه رِق و فات ایتسه ایلروده کوریله جک اصوله نظرآ ترکہ سی سکنزه تقسیم ایدیلوب ثمنی اولان برسهمنی زوجہ سنه ونصفی اولان درت سهمی ده کریمه سنه ویرملک ایجاب ایدر ، حالبوکه ترکہ نیک اوچ سهمی یعنی ترکیبی سکنزیرادن فرض ایتسه ک اوچ لیراسی صاحبسز قالمش اولور ، بو تقدیرده مذکور اوچ سهم قرابت نسبیه صاحبنه و مثالزده کریمه سنه ویریلور ؛ زوجہ سی حصه معینه سندن بشقه برشی آلاماز .

شوحاله « رد علی ذوی الفروض النسبیه » و بوکی مسائل فرائضیه ده « ردیه » دینیلور که مبحث مخصوصنده تفصیل اولنه جقدر .

مسئله مفروضه ده متوفانک عصبه دن وارثی بولنایوب ذوی الارحام دن ورثه سی اولسه ینه باقی کریمه سنه ویریلور ، چونکه ذوی الارحام صنفی استحقاق ارثه صنف مؤخردر .
التنجی صنف ؛ ذوی الارحام - ذوی الارحام ؛ اصحاب فرائض و عصبه دن اولیمان میتک اقریاء سائره سیدر . اصل میت ، جزء میت ، جزء اب ، جزء جد اقسامنه ایریلان ذوی الارحام حقدنه بحث مخصوصنده تفصیلات اعطا اولنه جقدر .

بش صنفدن وارث بولمندی تقدیرده حق وراثت ذوی الارحام -

مکدر . اصحاب فرائضدن بالکمز زوج و یازوجه بولنورسه
ذوی الارحام بنه وارث اولور چونکه زوجین رد علی ذوی المفروض
النسیه اولدقلرندن حصه مقدره لرندن بشقه برشی آلامازلر
وانلردن قالان ذوی الارحامه ویریلور .

یدنجی صنف ؛ مولی الموات - عقدولاء ابدن ایکی شخصدن
مولای اعلی اولانه (مولی الموات) دنیلدیکی مقدا بیان
وتفصیلات لازمه سرد و اتیان ابدلشدی .

سالف البحث التی صنفدن وارث بولنمادینی تقدیرده مولی
الموات وراثته کسب استحقاق ایلر . مولی المواتک وقوع
وفاتنده دخی مولی المواتک عصبه سی میته وارث اولور .

سکزنجی صنف ؛ مقله بالنسب علی الغیر - نسبی مجهول
اولوب میتک بر شخص غیره اتصال نسبله کندی اقرباسندن
اولدیغنی مقر بواندینی کیمسه یه (مقله بالنسب علی الغیر) دنیلور .
مثلا بر شخص ؛ مجهول النسب بر کیمسه یه (بو نیم برادرمدر)
دیهرک اول کیمسه نک نسبی پدرینه اتصال ایله کندی اقرباسندن
اولدیغنی بیان ایلسی کبی .

تعریفندن ا کلاشلدینی اوزره مقله بالنسب علی الغیرده
اوج شرطک وجودی لازم اولوب شرائط ثلثدن بری ؛ مقرک
مجهول النسب کیمسه حقنده اقرار ایلدیکی نسبک شخص غیره

تحمیل ایدلمسیدر. مثاله تحمیل نسبا یدیلن شخص غیر (پدر) دره۔
 اقرار حجت قاصره اولدیغندن مقرر اقراريله اول کیمسه پدرینه
 اتصال قرابت ایلمز. فقط اقرار مقرر شخصی حقنده معتبر
 اولدیغندن وصیت صورتیه اقرار مال ماهیتی تضمن ایدرده
 سالف البحت صنوفدن اقراسی اولدیغنی تقدیرده جمیع ترکیبه
 وزوجیندن بری بولنورسه انلر حصه مفره ضه لرینی آلدقدن
 سوکره باقیسنه مقرله بالنسب علی الغیر صاحب و بناء علیه
 سکزنجی درجده وارث اولور.

ایکنجی شرط شخصی غیرک دخی بواقارای تصدیق
 ایتماسی و اول کیمسه نک نسبی مقرر حقنده ثابت اولماسیدر.
 برنجی تقدیرده شخص غیر اولان پدر اول کیمسه نک
 فی الحقیقه اوغلی اولدیغنی اقرار ایلسه و یا خود مقرر حقیقتاً
 برادری اولدیغنی ا کلاشیرسه اول کیمسه قرابت نسبیله
 مقرر متصل و بناء علیه مقرر وفاتنده اوصفته وارث اولور.
 اوچنجی شرط ؛ مقرر اقرارندن رجوع ایتمکسزین وفات
 ایتمش اولسیدر.

چونکه بواقارار وصیت حکمنده اولدیغندن رجوع ایله باطل
 اولور. اقرار مذکورک وصیت حکمنده اولدیغنه بناء درکه مقرله مقرر
 اول وفات ایدرسه ورثه سی بالآخره وفات ایدن مقرر وارث اولماز.
 طقوزنجی صنف؛ موصی له بمازاد علی الثلث - یعنی میتک
 مالنک ثلاثدن فضله سنی وصیت ایلدیکی شخصدر.

اولجه کورلدیکی اوزره ورثه نك وجودی تقدیرنده میتك مابعد الموتنه اضافه تصرفات قولیه سی آنجق نك مالنده معتبر وفضله وصیت ایدرسه تنفیذی ورثه نك اجازتنه وابسته دره فقط میتك وارثی بولنمازسه جمیع مالی بر شخص اخره ویا مکتب انشاسی ضمننده معارف نظارتنه ویا دونمای عثمانیک تعالیسی ایچون صرف ایدمك اوزره دونما جمعیتنه اعطاسی کی بر امرخیره وصیتی جائز و نافذدر. كذلك زوجیندن بریسی وار ایکن میت جمیع اموالی وصیت اینسه زوج ویا زوجه به حصه معینه لری ومتباقیسی ده موصی له بماز ادعلی التلث اولان شخصی ویریلوره علی کلا التقدیرین بیت الماله برشی ویرلز.

اونجی صنف بیت المال - میتك ترکه سنه اسباب مبحوثه به مبنی مستحق کی مسه بولنمدینی تقدیرده کافه اموالی ویا لکنر زوجیندن بری بولنورسه آنلرک حصه معینه لرندن ماعداسی ویا خود جمیع مالنه مضاف اولیه رق وصیتی وارسه بعدالتنفیذباقیسی بیت الماله عائددر .

درسعادت وبلاد نلته ده بو صورتله بیت الماله قالان اموال منقوله ایله ملک اولان اموال غیر منقوله اوقاف هایون بیت المال اداره سی حدودی داخلنده ایسه محکمه تفنیش معرفتیه بالمزایده فروخت ایدیلهرک اثمانی محکمه مذکوره قساحی طرفندن بش سنه مدت اخره ارباح ومدت مذکوره طرفنده ده وارث ظهور

ایتمزه خزینه اوقافه ایراد قید اولنور .
 درسعادته محکمه تفتیشک حدود معینه سی خارجنده ایسه
 معامله مبحوئه بیت المال قسامتی وطشره لرده حاکم الشرع
 ومأمورین مالیه جانبندن ایفا اولنور .
 اجارتینلی مسقفات وقفیه نک محولنده درسعادته اوقاف
 هایون محولات اداره سی وطشره لرده اوقاف مدیرلری طرفندن
 معامله مقتضیه قانونیه به توسل ایدیلور .

باب ثالث

اصحاب فرائضك احكام عمومیه سی

— ۱ —

اصحاب فرائض و سهام مفروضه لری

کتاب ، سنت و اجماع امت کی نص قطعی ایله سهام معینه- لری تقدیر ایدیلن ورثه یه « اصحاب فرائض » دینلدیکنی اولجه کورمشدک . عددی اون ایکی یه بالغ اولان اصحاب فرائضك بر قسمی میده قرابت نسبیه و قسم دیگرى ده قرابت سببیه ایله صاحب قرابتدر .

قرابت نسبیه ایله متصل اصحاب فرائضك اوچی ارکک یدیسى قادین و قرابت سببیه ایله متصل اصحاب فرائضك برى رجل دیگرى مرئه تعبیر حقیقیسی ایله برى زوج دیگرى زوجه در .

قرابت نسبیه ایله میده متصل اصحاب فرائضدن ارککککک :
 ۱ - اب (میتک باباسی) ، - ۲ جد صحیح (باباسنک باباسی)
 و انک باباسی) ، ۳ - اخ لام (انا بر ارکک قرنداشی) در .

قربت نسبيه ايله ميته متصل قاديئر :

- ١ - بنت (ميتك قزى)، ٢ - بنت الابن (اوغلنك قزى)،
- ٣ - اخت لابوين (انا بابا برقز قرداشى) ، ٤ - اخت لاب (بابا برقز قرداشى) ، ٥ - اخت لام (انا برقز قرداشى)، ٦ - ام (اناسى)، ٧ - جدء صحيجه (باباسنك انامى ويا باباسنك باباسنك باباسنك اناسى) در .

نص قطعى ايله تقدير بيوريلان سهمرينه نظراً اصحاب فرائض دينيان مذكور اون ايكي كيمسه ده متصور حال قرقه بالغ اولور .
مذكور قرق خالدن؛ ابك اوچ، جد صحيجك درت ، اخ واخت لامك اوچ، زوج ايله زوجهك ايكيشر ، بنت صابيهك اوچ، بنت الابنك آلتى، اخت لابوينك بش، اخت لابك يدى، وامك اوچ وجدء صحيجهك ايكي حالى اولوب بونلرك هپسنه اصطلاح فرائضده (احوال اربعين) دينلور .

تركدن اول امرده اصحاب فرائضدن اولان ورثه احوال اربعينده بحث ايديله جك حصه لرني آليرلر. آنلردن قالانه اولجه بحث ايديلان ترتيبه رعايت ايدملك اوزره ورثه سائره مستحق اولور .

قرآن كريمده اصحاب فرائضه فرض و تقدير بيوريلان سهام؛ نصف (يارم)، ثلثان (اوچده ايكي) ، ثلث (اوچده بر) ،

ربع (درنده بر) سدس (آلتیده بر) ، و ثمن (سکزده بر) دن
عبارت اوله رق التیدر .

تقسیم ترکده اصحاب فرائضدن اولان ورثه دن هر برینک
حصه مفروضه معینه سنه دقت ایدیله رک حساب ایدیلمور . آنجق
اشبو حسابی بر قاعده ثابته به ارجاع لازم اولدیغندن سهام سته
ایکی نوعه آیرلمشدر :

نوع اول: نصف، ربع، ثمن
نوع ثانی: ثلث، ثلثان، سدس

بر مسئله فرائضیه ده نوع اولدن یالکز ترکدن نصف حصه
آلان بر وارث اولسه او مسئله نک مخرجی (۲) اولور . تعبیر
آخرله ترکه ایکی قسمه تقسیم وبری وارث مذکور ایچون تفریق
ونصف دیگری حقیقده ایضاحات مسبوقة دائره سنده معامله
ایفا ایدیلمور .

اگر مسئله ده یالکز ربع بولنورسه مخرج مسئله (۴) ، ثمن
اولورسه (۸) ، نوع نائیدن ثلث و ثلثان بولنورسه (۳) و سدس
بولنورسه مخرج مسئله (۶) اولور .

بر نوعدن بردن زیاده سهم بر مسئله ده بولنورسه مخرج
مسئله اقل سهمه تابع اولور . مثلا نوع اولدن نصف ایله ربع
برابر بولنورسه مخرج مسئله (۴) و اگر بولنوردن بریله سدس

بولنورسه (۶) اولور. نوع نائیدن ثلث ایله ثلثان وسدس بولنسه
کذلک مخرج (۶) اولور .

نوع اول و نائیده کوستریلن سهامه مالک ورثه میته وارث
اولوبده مسئله فرائضیهده هر ایکی نوعدن سهامه مالک ورثه به
ترکه نیک تقسیمی ایجاب ایدرسه باقیلور ؛ اکر نوع اولدن نصف
نوع نائیدن ثلث، ثلثان وسدسدن بری و یا هبسی ایله بر مسئلهده
بولنورسه مخرج مسئله (۶) ونوع اولدن ربع نوع نائیده کی
سهمارله اجتماع ایدرسه مخرج مسئله (۱۲) و اکر ثمن ایکنجی
نوعه داخل سهامدن بری و یا هبسی بر لکده بولنورسه او مسئله نیک
مخرجی (۲۴) اولور. تقسیم مسئلهده بونقطه به دقت ایجاب ایدر.
بر مسئله فرائضیه بی حل ایچون اول امرده میتک هانکی
صنفدن اقباسی بولندیغنه و بونلر آره سنده میته درجه قرابته
عطف دقت لازمدر.

میتک اصحاب فرائض وعصبه دن وذوی الارحام دن متعدد
اقرباسی اولدینی فرض ایدلسه اصحاب فرائض ایله عصبه نیک
موجودیتی ذوی الارحامک حق توارتنه مانع اولدیغندن اول
اومرده او صنفه داخل اولانلر میراثدن خارج قالیر . بنا برین
اصحاب فرائض وعصبه دن اولان اقباصره ایله تحریر واسملری
اوستنه بر خط چیزیله رک خطک بالاسنه بونلردن ایلروده کوریله-
جک احواله بناء برینک وجودی دیکرینک میراثدن اسقاطنی

موجب شخص بولنوب بولمديغنه باقيه روق وارسه اسمنك بالاسنه
ميرادن سقوطنه دلالت ايدمك (ط) اشارتی قونيلور . ميرانه
كسب استحقاق ايدن ورثه سائر دن اصحاب فرائضدن اولانلك
حصه مفروضه لری هر نه ايسه (مثلاً ثلث و ياربع كبی) كذلك
اسمليتك بوقاريسنه وضع اولنور .

اصحاب فرائضدن باقي اموال عصبیه ويريله جكندن ميتك
عصبه دن ورثه سی وارسه آنلردن درجه اعتباريله قرابته مستحق
اولان شخصك اسمی بالاسنده باقي اموالی آلاچفنه دليل
اوله روق (قی) اشارتی قونيلور . بوندن صكره اصحاب فرائضك
سهام معینلری اعتباريله هر ايكي نوعدن هانكي سهم بولنورسه اكا
وقاعده مبسوطه يه توفيقاً مسئله يه مخرج تعیین ايديلور . بعد
او مخرجه كوره تركه تقسیم و مستحقلرينه تسليم اولنور .
مع مافیه مخرج مسئله ايله تحرير ايديلن تركه يگوننه عطف
دقته ايجاب ايدر نته كيم تركه يگوننك مسئله فرائضيه وجهله
صورت تقسيمی خاتمه كتاب اوله روق ذكر ايديله جكدر بناء عليه
خاتمه قدر بسط ايديلن مباحث مسائل فرائضيه نك صورت
حلنی و خاتمه دخی تركه نك حل ايديلن مسئله يه كوره تقسيمی
مبيندر .

— ۲ —

- احوال اربعین -

— ۱ —

- اب -

اصحاب فرائضدن پدرك اوج حالی واردر . برنجیسی اصحاب
فرائضدن بولنسی ، ایکنجیسی هم فرائضدن وهمده عصبه دن
اولسی اعتباریله واوچنجیسی دخی صرف عصبه صفتیله در .
برنجی حال - ابك میتك ابن ، ابن الاین وان سفل یعنی
اشاغی به طوغری اوغلنك اوغلنك اوغلندن بریله برابر بولنمیدر .
پدر بو تقدیرده صرف اصحاب فرائضدن بولنسی حسیله تركه نك
سدسنه مالك اولور . چونكه ابن عصبه صفتیله اب دن مقدم
اولدیغندن اب بوصفتله اکتساب وراثت ایلر . ابك بو حالنه
(فرض مطلق) دینیلور .

مثلا بر شخص اوغلیله ویا اوغلنك اوغلنك اوغلیله پدیری
ترك ایدرك وفات ایتسه پدیری تركه نك بالکز سدسنی واوغلی ده
عصبه دن اولدیغندن باقیسنی آلیر .

مثال :

مخرج مسئله	۵ قی	۱ سدس
۶	ابن	اب

مخرج مسئله	۵ قی	۱ سدس
۶	ابن الابن	اب

مثالزده اولجه ذکر ایدیلن نوعیندن یالکز سدس بولندیقندن قاعده مبحوئه به کوره مخرج مسئله آلتی اولور، یعنی ترکه آلتی به تقسیم ایدیلور .

ایکنجی حال - میتک اوغلی ویا اوغلنک اوغلی اولمایوبده ابک (بنت ویا بنت الابن ویا خود بنت ابن الابن) دن بریله بولنمیسدره بو حالده پدر اصحاب فرأئضدن اولدینی وهمده عصبه اوله رق کندیسندن مقدم وارث بولندیقی جهتله ایکی صفتله میرانه کسب استحقاق ایدره. آنک ایچون پدرک بو حالنه (فرض مع التعصیب) دینیلور وکندیسنه ترکه نك سدسی ایله بنتک نصف حصه سندن باقیسی وریلور .

مثال :

مخرج مسئله	$\overbrace{2 \quad 1}^3$ ۲ ۱ قی سدس	۳ نصف
۶		

مخرج مسئله	$\overbrace{2 \quad 1}^3$ ۲ ۱ قی سدس	۳ نصف
۶	اب	بنت الابن

مثالزده نصف ایله سدسك اجتماعه بناءً قاعدة معلومه به توفيقاً مخرج مسئله (۶) اولور . اب تركه نك التیده بر قسمنه اصحاب فرائضدن بولنمسی و باقی (۲) قسمنه عصبه اولمسی اعتباریله مستحق اولور .

اوچنجی حال - میتك اوغلی و یا قزی و یا خود بونلرك اردهه قادین اتصالی اولمیان اولادلری بولنمایوبده پدر زوجیندن بری و یا میتك اصحاب فرائضدن سائر اقباسیله برابر بولنورسه آنلر حصه لرینی آلدقندن صکره باقی واکر آنلرده یوقسه تركه نك مجموعی پدره ویریلوز و ابك بو حالنه (عصوبت محضه) دینلور .

مثال :

مخرج مسئله ۲	۱ قی اب	۱ نصف زوج
مخرج مسئله ۴	۳ قی اب	۱ ربع زوجه

— ۲ —

جد صحیح

جد صحیح؛ میتک آریه قادین داخل اولمیان بیوک باباسیدر.
 اما آرایه قادین داخل اولورسه جد فاسد دینلور . مثلاً باباسنک
 باباسی ویا انک باباسی جد صحیح و آناسنک باباسی ویا باباسنک
 اناسنک باباسی جد فاسددر . چونکه آرایه قادین داخل اولمشدر
 جد صحیحده ایکی حال متصوردر: میتک یاپدریله برابر ویاپدری
 اولقسزین بولنور . برنجی حالده ابک وجودی جد صحیحی
 میرانن اسقاط ایدر . چونکه اب اصل میت و اب الاب یعنی
 جد صحیح ایسه اصل الاصل میتدر . اصل میت وار ایکن اصل
 الاصل میت نائل میراث اوله ماز .

ایکنجی حالده ابک عدم وجودیله جد صحیح ابک مقامه
 قائم و ابک اوج حالی جد صحیح حقنده جاری و بوضورتله ده درت
 حال حاصل اولور :

برنجی حال - اب ایله سقوطدر .
مثال :

ط	المال كله له
جد	اب

ط	سُدس	۱	۵	مخرج مسئله
جد	اب	ابن	قی	۶

ایکنجی حال - اب بولنمازسه جدك انك مقامنه قائم اولمسیدره .
بو تقدیره ابن ویا ابن الان ابن سفل بولنورسه سهمی (سدس)
بنت ویا بنت الابن موجود اولورسه سهمی (سدس مع الباقی)
اولدینی کبی زوجیندن بریله اجتماعنده انك حصه سندن باقیسنه
ویالکمز اولدینی تقدیره جمیع امواله مالک اولور.
مثال :

فرض مطلق :	سُدس	۱	۵	مخرج مسئله
	جد	ابن	قی	۶

فرص مع التعصیب :	نصف	۳	۱	۲	مخرج مسئله
	بنت الابن	جد	سُدس	قی	۶

عصوبت محضه :	ربع	۱	۳	مخرج مسئله
	زوجه	جد	قی	۴

پدرک عدم وجودیله جد آنک مقامنه قائم ایسه درت مسئله بو قاعدهنک مستثناسنی تشکیل ایدر و بو مسائله جد پدر مقامنه قائم اولماز .

مسائل اربعه دن برنجیسی، ام الاب، اب ایله میراندن ساقط ایکن جد ایله وارث و سدس حصیه صاحب اولور . چونکه ام الاب میتک اصل الاصلی اولوب اصلی اولان اب ایله ساقط اولور . فقط جد او ایله دکدر انکچون جد ایله ام الاب ساقط اولماز. بو مسئله متفق علیهدر .

مثال :

مخرج مسئله	۵	ط	۱
۶	قی ابن	ام الاب	سدس اب
مخرج مسئله	۴	۱	۱
۶	قی ابن	سدس ام الاب	سدس جد

ایکنجیسی : ام ، اب و زوجیندن بریله برابر میته وارث اولدینی حالده ام (ثلث مایبقی) یعنی زوج و یا زوجهنک حصه مفروضه سی بعد التفریق باقینک ثلثنی الدینی حالده اب یرینه جد ایله بوجه مفروض اجتماع ایلرسه (ثلث کل) یعنی جمیع مالک ثلثنی آیلر .

مثال :

نصف	۱	۲	۳
زوج	ثلث مایبقی	قی	مخرج مسئله
	م	اب	۶
نصف	۲	۱	۳
زوج	ثلث کل	قی	مخرج مسئله
	م	جد	۶

مثالده کورلدیکی اوزره اب ترکەنک التیده ایکی قسمنه مالک ایکن ابک یرینه قائم اولمسی ایجاب ایدن جد التیده بر حصه یه صاحب اولیور . بو مسئله امام اعظم و امام محمد حضراتنک قولنه مستنددر .

اوچنجیسی ؛ علی العموم اخوه و اخوات اب ایله میراندن ساقط ایکن جد ایله وارث اولور لر . بو مسئله امامین (رحمهما الله) قولنه مستند اولوب امام اعظمه کوره ارکک و قرقرنداشلر جد ایلهده ساقط اولور . الیوم مفتابه اولان قول نائیدر .

دردنجیسی ؛ اب المعتقد (مولی العتاقه نك پدری) ، ابن المعتقد (مولی العتاقه نك اوغلی) ایله اجتماع ایتسه یعنی مولی العتاقه ازادلی کوله دن مقدم وفات ایدوب کوله نك وفاتنده مولی العتاقه نك پدریله اوغلی قالسه امام ابو یوسف حضرتلرینه کوره اب المعتقد (سدس) حصه یه مالک اولور فقط اب المعتقد یرینه جد المعتقد

بولنسه بالاتفاق میراثدن ساقط اولور وجمیع ماله ابن المعتق مالک اولور .

مثال :

مخرج مسئله	۵ قی	۱ سدس
۶	اب المعتق . ابن المعتق	
المال كله له		ط
ابن المعتق		جد المعتق

— ۳ —

زوج

میتک زوجنده ایکی حال متصوردر: یاقر اړکک چوجقلمری ویا بونلرک اولادلری برابر بونلور ویاخود بونلر بولنماز .
برنجی حال - (ولد وولد الابن واک سفل) دن بری بولنمازسه
زوجک حصه سی (نصف) در .

مثال :

مخرج مسئله	۱ قی	۱ نصف
۲	اب زوج	

ایکنجی حال - (ولد ویاخود ولد الابن وان سفل) دن
بری بولنورسه زوجك حصه سی (ربع) در .

مثال :

مخرج مسئله	۷	۲	۳
	قی	سدس	ربع
۱۲	ابن	اب	زوج

مخرج مسئله	۳	۶	۳
	سدس مع الباقی	نصف	ربع
۱۲	اب	بنت الابن	زوج

— ۴ —

زوجه

زوجه نك ایکی حالی واردر :

برنجی حال؛ (ولد وولد الابن وان سفل) دن بری بولنماسیدر .
بو حالده زوجه نك حتی (ربع) در .

مثال :

مخرج مسئله	۳	۱
	قی	ربع
۴	جد	زوجه

ایکنجی حال - (ولد ویا ولد الابن وانسفل) بولنورسه
 زوجیه (نمن) ویریلور .
 مثال :

۱۷	۴	۳	
قی	سدس	نمن	
خرج مسئله	اب	زوجه	
۲۴	ابن		
۳	۴	۱	
قی	نصف	نمن	
خرج مسئله	بنت الابن	زوجه	
۸	عم لاب		

شرعاً تعدد زوجاتک جوازینہ نظراً متوفانک زوجہ سی
 بردن زیادہ ایسہ زوجات ایچون ترکہ دن بشقہ برشی ویرلز .
 سهم معین آرہ لرنده متساویاً تقسیم ایدیلور .
 ولد مشروع زوجینک بروجہ محرر تنزیل استحقاق لری
 موجب اولدینی کبی ولد غیر مشروع دخی میت طرفندن حال
 حیاتده اقرار نسب ایدمک شرطیله ولد مشروع حکمنی اکتساب
 ایلیه جکندن اوده تنزیل استحقاقی انتاج ایدر .

— ۵ —

بنات صلیه

میتک بنت صلیه سی یابر ویامتعدد وهر ایکی تقدیرده ارکک

اولاد یا موجود و یا خود غیر موجود اولور بناءً علیه بنت صلیبه نك اوج حالی واردر :

برنجی حال - میتك ارکك اولادی اولمایوبده بر قزی بولنمایدرد. بو تقدیرده سهمی (سدس) در .

مثال :

۱	۴	۳	۸
نمن	نصف	قی	مخرج مسئله
زوجه	بنت	عم لایون	

ایکنجی حال - اولاد ذکور بولنمایوبده بنت صلیبه بردن زیاده اولورسه بینلرنده متساویاً تقسیم اولنق اوزره حصه لزی (ثلثان) در

مثال :

۲	۱	۳
ثلثان	قی	مخرج مسئله
بنین	جد	

مثالزده ترکه نك ثلثانی ایکی سهم اولوب بهر قز بر سهم مالک اولور .

اوجنجی حال - بنات صلیبه ایله برابر ارکك اولاد بولنو - درسه بنات صلیبه « عصویت مشترکه » احراز ایدلر یعنی این بنتی تمصیب ایدر و اصحاب فرائضدن اولان ورثه سهیلرینی آلدقن

صوکره باقی ابن ایله بنت اره سنده [لذکر مثل حظ الاثین]
آیت کریمه سنک حکم منیفنه توفیقاً ایکیلی برلی تقسیم ایدیلور .

مثال :

۱	۲	مخرج مسئله
ربع	قی	
زوج	بنت - ابن	
۱	۲	۴
	حصه	

عصوبت مشترکه حالنده اصحاب فرائضدن ورثه سائره بولنما.
زسه ترکه نك مجموعی بنت بر ، ابن ایکی سهم آلتق اوزره آرهلرنده
تقسیم ایدیلور و بو تقدیرده مخرج مسئله حصه لر مجموعندن عبارت
اولور .

مثلاً بریسی الی کریمه سیله طقوز ارکک اولادینی ترک ایله
وفات اینسه ترکه میت آرهلرنده بوجه محرر تقسیم ایدیلور .
ارککلر ایکی سهم اله جقلرندن جموع سهله ری اون سکز وقیزلرک
الی اولوب سهام مجموعنه نظراً مخرج مسئله یکریمی درت اولور .

مثال :

عصوبت مشترکه	مخرج مسئله	
طقوز ارکک	۲۴	الی قز
۱۸		۶

- ۶ -

بنت الابن

بنت الابنك يعنى ميتك اوغلنك ويا اوغلنك اوغلنك قز -
 لرینك التی حالی واردر . بونلره (ابنیه) دخی تسمیه اولنور .
 برنجی حال - بنت الابن برکشی اولوب میتك قزی بولنمامسیدرکه
 سهمی (نصف) در .

مثال :

۲	۱	۳
سدس قی	سدس قی	نصف
اب		بنت الابن
مخرج مسئله		۶

ایکنجی حال - میتك قزی اولقسزین بنت الابنك متعدد
 اولمسیدر بو حالده آرهلرنده متساویاً تقسیم ایدلک اوزره
 حصه لری (ثلثان) در . هر ایکی حالده بنت الابن دخی بنت مقامنه
 قائم اولمش اولیور .

۴	۱	۱
ثلثان	سدس قی	مخرج مسئله
بنت الابن - بنت الابن	اب	۶
۲	۲	

اوچنجی حال - بنت الابنك میتك بر قزی ایله اجتماعی اولوب

سہمی (سدس) در . چونکہ قرآن کریمہ حق بنات اولہرق
 واحدہ ایچون (نصف) اکثر ایچون (ثلثان) فرض و تقدیر
 بیورلدینی جہتلہ بنت نصف حصہ بی آلدقندن سوکرہ بنت الابنہ
 یالکز سدس حصہ قالمش و بو صورتلہ حق بنات اولان ثلثان
 اکال ایدلمش اولور . بنا برین بو حالہ (تکملہ لثلثین) دینیلور
 حدیث شریفہ (لایزاد حق البنات علی الثلثین) بیورلمشدر .

مثال :

۳	۱	۱	۱	۶
نصف	سدس	سدس	قی	مخرج مسئلہ
بنت	بنت الابن	جد		

دردنجی حال - بنت الابنک میتک متعدد کریمہ لریلہ اجتما -
 عیدر . بو حالہ بنت الابن میراندن ساقط اولور چونکہ حق
 بنات اولان ترکہ نک ثلثانی میتہ درجہ قرابتی اعتباریلہ بنات
 صلیبہ مالک و حق بناندن بر شی قالمیہ جفندن بنت الابن میراندن
 ساقط اولور .

مثال :

۴	۱	۱	۶
ثلثان	ط	سدس	قی
بذین	بنت الابن	جد	مخرج مسئلہ

بشنجی حال - بنت الابنک میتک متعدد کریمہ لریلہ اجتماعی

حالنده بنت الابنك هذا سنده ويا مادوننده ابن الابن ويا ابن ابن الابنك
بولتمسيدر. بو حالده ابن الابن بنت الابن تعصیب ايدرك (لذکر
مثل حظ الانثيين) بنت الابن عصوبت مشترکه احراز ايدہ چکنندن
باقی آرہ لرنده ايکيلي برلی تقسیم اولنور. بو حالده ميتک بر قزی
دخی اولسه ينہ بنت الابنک حالی عصوبت مشترکه در .

ميتک اوغلنک قزیه اوغلنک اوغلی بر حذاده اوغلنک
اوغلنک اوغلی، اوغلنک قزینک مادوننده عد اولنور.

مثال :

	۱	۲
	قی	ثلثان
	بنت الابن - ابن الابن	بنتین
	۳	۶
عدد رؤس [*]	۲	۱
	۳	۹

ترکه طقوز قسمه تقسیم والتیسو ایکی قزه و برسهمی اوغلنک
قزینہ و ایکی سهمی ده اوغلنک اوغلنه و بریلور .

---

[*] بنت الابن ایله ابن الابنہ عائد بر حصہ عدد تام ایله ایکیسنه قابل
تقسیم اولدیغندن مخرج مسئله شخص مفروضلری یکونته ضرب ایدیلرک
حاصل ضرب مخرج مسئله انخاذا وهر بر لرینہ حصه لری اعطا اولنور .
آتیده ذکر وتفصیل ایدیلر چکدر .

مثال :

مخرج مسئله	قی	نصف
۲	بنت الابن - ابن الابن	بنت
عدد رؤس ۳	۲	۳
۶		

التنحي حال - بنت الابنك (ابن) ايله سقوطيدر . بناء عليه ميتك اوغلي واركن اوغلكن قزينه تركه دن برشي و برلز .

مثال :

المال كله له	ط
ابن	بنت الابن

مخرج مسئله	قی	ط	ثمن
۸	ابن	بنت الابن	زوجه

— ۸-۷ —

اخ لام ، اخت لام

(اولادام)

انا بر اركك وقز قونداشلره (اولادام) دينيلور .
چونكه بونلر ميتك ولده سنك اولاد لريدر اولاد امه
(بنوالاخياف) دخي تسميه اولنور .

اخ لام ایله اخت لامك حقوق ارثیده فرقلری اولدیغندن
اولادام تعبیر مطلقیه حالری ذکر اولنه جقدر
اولادامك اوج حالی واردر :

برنجی حال - اولادام كرك ارڪك و كرك قادین اولسون
بركشی ایسه سهمی (سدس) در . قرآن عظیم الشانده [وان
كان رجل يورث كلالته او امرأة وله اخ او اخت فلکل واحد
منهما السدس] بیورلمشدر .

مثلا میتك انا برقرنداشیله برده اوز ارڪك قرنداشی اولسه
انا بر قرنداش تركنك آتیده برینه مالك وباقیسینه عصبه دن
اولسنه مبنی اوز ارڪك قرنداش صاحب اولور .

مثال :

مخرج مسئله	قی	سدس
۶	اخ لابون	اخ لام

مخرج مسئله	قی	سدس
۶	اخ لابون	اختلام

ایکنجی حال - اولادامك بردن زیاده اولمسیدر بوتقدیرده
تركنك ثلثنه مالك اولورلر وثلث حصه ارڪك وقادین تفریق
ایدلكسزین آره لرنده متسایاً تقسیم اولنور .

[فان كانوا اكثر ذلك فهم شركاء في الثلث] آيت جليلهسى
بونی آمردر .

مثال :

۲	۱	
فی	ثلث	
مخرج مسئله	۳	۲
۲	۳	۲
عدد رؤس	۴	۱
۲	۱	۱
۶		

۲	۱	
فی	ثلث	
مخرج مسئله	۳	۲
۳	۳	۲
عدد رؤس	۴	۲
۲	۱	۱
۶		

اوجنجی حال - اولادام (ولد وولدالابن وان سفلی و اب
وجد) دن بریله میراندن ساقط اولور . شو حالده میتک اوغلی
واوغلنک ارکک ویا قیز چوجنی وپدری و پدربنک پدری ویا
آناسنک باباسی کبی بر وارثی وارسه اولادامه ترکدن برشی
ویرلنز .

قرآن کریمده (نیتکم الله فی الکلاله ان امر وهلك ليس
له ولد وله اخت الاب) و حدیث شریفده (الکلاله من ليس له
ولد واولاد) بیورلمشدر .

امثله :

المال كله له	ط
ابن	اخت لام

المال كله له	ط
ابن الابن	اخ لام

مخرج مسئله	١	١	١
٢	قى	ط	نصف
	عم لاب	اخ لام	بنت

المال كله له فرضاً ورداً [*]	ط
بنت الابن	اخ لام

المال كل له	ط	ط
اب	اخت لام	اخ لام

المال كله له	ط
جد	اخت لام

[*] عصبه دن اقربا بولنديني تقدیره باقینک اصحاب فرائضدن اولانلره رد و تقسیم ایدیلجهکی اولجه کورلشدی .

اخت لابوين

آنا بابا بر قزقز نداشه (اخت لابوين)، (شقيقه)، (بني الاعيان)
و (اخت لهما) اسملری و يريلور .

اخت لابوينك بش حالي واردر :

برنجی حال - اخت لابوينك واحده اولمسيدير . بو حاليده
سهمی (نصف) در . چونكه قرآن كريمده (وله اخت فلها نصف
ماترك) بيورلمشدر .

مثال :

$\frac{1}{\text{مخرج مسئله}}$	$\frac{1}{\text{قي}}$	$\frac{1}{\text{نصف}}$
۲	اخ لاب	اخت لابوين

ايكنجی حال - اخت لابوينك متعدد اولمسيدير . بو تقديرده
آره لرنده سويأ تقسيم ايدلك اوزره سهملری (ثلثان) در . قرآن
عظيم الشانده (فان كانتا اثنين فلهما ثلثان) بيورلمشدر .

مثال :

$\frac{1}{\text{مخرج مسئله}}$	$\frac{1}{\text{قي}}$	$\frac{2}{\text{ثلثان}}$
۳	عم لابوين	اختين لابوين

ترکه نك ثلاثی اولان ایکی سهمدن بهری اوز همشیره دن برینه وریلور .

اوجنچی حال - اخت لابونك اخ لابون ايله برابر بولنمیسدر . بو صورتده اخت لابون اخ لابونك وجوديله عصوبت مشترکه احراز ایدر . بشنچی حالنده کوربله جك کساندن ماعدا اصحاب فرائضدن ورثه وارسه سهمری ویرلدکن صکره باقی واکرا اصحاب فرائضدن کیمسه بولنمازسه ترکه نك هپسی آره لرنده (وان کانوا اخوة رجالاً ونساءً وفلذکر مثل حظ الانثیین) آیت کریمه سی موجینجه ایکیلی برلی تقسیم ایدیور .

امثله :

	۳	۱
مخرج مسئله	قی	ربع
۴	اخت لابون - اخ لابون	زوجه
	۱	۲

	عصوبت مشترکه	
مخرج مسئله	اخت لابون	اخ لابون
۳	اخت لابون	اخ لابون
	۱	۲

دردنجی حال - صلیبه ویا ابنیه ايله اجتماعنده اخت لابون (اجمالو الاخوات مع البنات عصبه) حدیث شریفی موجینجه عصوبت محضه احراز ایدر . بنا برین اخت لابون بر ویا متعدد

بنت و یا خود بنت الابن ایله بولندینی تقدیرده آتله حصه لرینی آلدقدن
 صوکره باقی اخت لابوینه وریلور .
 امثله :

۱	۱
نصف	قی
بنت	اخت لابوین
۲	مخرج مسئله

۲	۱
ثلثان	قی
بنتین	اخت لابوین
۳	مخرج مسئله

۱	۱
نصف	قی
بنت ابن الابن	اخت لابوین
۲	مخرج مسئله

بشجی حال - ابن، ابن الابن وان سفلی وجددن برینک
 وجودیله اخت لابوینک میراندن سقو طیدر .

جددن ماعدایله اخت لابوینک حق میراندن ساقط اولسی
 متفق علیه اولوب جده ایله سقو طی امام اعظم رحمه الله حضرت لرینه
 کوره دره مفتابه اولان قولده بودر . امامینه کوره جده ایله ساقط
 اولماز .

امثله :

۱	۷
نمن	قی
زوجه	ابن
ط	مخرج مسئله
اخت لابوین	۸

ط	المال كله له
اخت لابوين	ابن الابن

نصف	ط	قی	مخرج مسئله
زوج	اخت لابوين	اب	۲

ط	المال كله له
اخت لابوين	جد

— ۱۰ —

اخت لاب

بابا بر قز قزنداشه (بی العلات) ده تسمیه اولنور.

اخت لایک یدی حالی واردر :

برنجی حال - اخت لایک واحده اولمسیدر . بو حالدہ

سهمی (نصف) در . مثلاً بر کیمسه وفات ایدوبده بابا بر قز

قزنداشله عمیسی بر اقسه ترکدنک نصفنه اخت لاب و باقیسنهده

عصبه اولدیفندن عم لابوین مالک اولور .

مثال :

نصف	قی	مخرج مسئله
اخت لاب	عم لابوین	۲

ایکنجی حال - اخت لایک متعدد اولسیدر . آرہ لرنده
متساویاً تقسیم اولنق اوزره اخوات لایک حصہ لری (ثلثان) درہ .
مثال :

۱	۲
قی	ثلثان
مخرج مسئله	اختین لایب
۳	عم لابوین

اوچنجی حال - اخت لایک براخت لابوین ایله اجتماعیدر .
بو حالده اخت لایک سہمی (سدس) درہ متعدد دخی اولسہ لر
(سدس) حصہ آرہ لرنده سویاً تقسیم اولنور .
مثال :

۱	۲	۳
سدس	قی	نصف
اخت لایب	اخت لابوین	مخرج مسئله
۶	عم لابوین	۶

دردنجی حال - اخت لایک متعدد اخوات لہما ایله اجتماعیدر .
اولجہ کورلدیکی اوزره اخوات لہما ترکہ نک ثلثانہ مالک اولہ .
جق لرندن اخت لایبہ برشی قالماز وا کر بو تقدیرده کندیسینی
تخصیب ایده جک (اخ لایب) بولنمازسه میراندن ساقط اولور .
مثال :

۱	۲	ط
قی	ثلثان	اخت لایب
مخرج مسئله	اختین لابوین	عم لابوین
۳	۳	۳

بشجی حال - اخت لایک متعدد اخوات لهما ایله اجتماعنده
 اخ لایک دخی بولنمیسدر . بو حالده اخت لاب عصوبت مشترکه
 احراز ایدر وکندیلرندن دها قریب عصبه دن کیمسه بولنمیدنی
 تقدیرده باقی ایکیلی برلی آره لرنده تقسیم ایدیلور .

مثال :

	۱ قی	۲ ثلثان
مخرج مسئله	اخت لاب - اخ لاب	اختین لایوبین
عدد رؤس	۲	۶
<u>۳</u>	<u>۱</u>	<u>۱</u>
۹		

آلتنجی حال - اخت لایک بنت ویا بنت الابن وان سفلت
 ایله برابر بولنمیسدر . بو حالده اخت لاب عصوبت محضه احراز
 ایدرک کندندن اقدم عصبه بولنمیدنی تقدیرده باقی به مستحق اولور .

امثله :

	۱ قی	۱ نصف
مخرج مسئله	اخت لاب	بنت
۲		

	۲ قی	۱ مدس	۳ نصف
مخرج مسئله	اخت لاب	بنت الابن	بنت
۶			

یدبھی حال - اخت لاب (ابن ، ابن الابن وان سفل واب
 وجد واخ لابون) دن بریہ میرانڈن ساقط اولور . (ان اعیان بنی
 الام يتوارثون دون بنی العلات) حدیث شریفی اخ لابونك
 وجودی اخت لایك سقوطنی آمردر .

بنت ویا بنت الابن واخت لابون ایله اجتماعنده اخت لاب
 میرانڈن ساقط اولور . زیرا بنت ویا بنت الابن تركهك نصفه
 نائل واخت لابون ده عصوبت محضه صفتنی احراز ایدرك
 باقیه صاحب اوله جفتدن اخت لابه برشی ویرلمز .
 ایضاحات مبسوطه نظرآ اخت لاب آلتی صورته میرانڈن
 ساقط اولور که امثله سی بوجه آتیدر :

$$(۱) \quad \frac{\text{ط}}{\text{اخت لاب}} \quad \frac{\text{المال كله له}}{\text{ابن}}$$

$$(۲) \quad \frac{\text{من} \quad \text{ط} \quad \text{قی} \quad \text{مخرج مسئه}}{\text{زوجه} \quad \text{اخت لاب} \quad \text{ابن ابن الابن} \quad \text{۸}}$$

$$(۳) \quad \frac{\text{ط}}{\text{اخت لاب}} \quad \frac{\text{المال كله له}}{\text{اب}}$$

$$(۴) \quad \frac{\text{نصف} \quad \text{ط} \quad \text{قی} \quad \text{مخرج مسئه}}{\text{زوج} \quad \text{اخت لاب} \quad \text{جد} \quad \text{۲}}$$

اخت لابتك جد ايله سقوطى امام اعظم ابو حنيفه رحمه الله تعالى حضرت لرتيك قولته مستند ومقتابه در .

ط	المال كله له
اخت لاب	اخ لابوين

(۵)

نصف	ط	ق
بنت الابن	اخت لاب	اخت لهما
	۲	

(۶)

على العموم اخواتك حتى واحده ايسه نصف واكثر ايسه ثلثان اوله رق تعيين بيورلديغندن اخت لابتك بردانه سنه تركه نك نصفى واكثر نه ثلثانى اعطا اولنه جنى برنجى واىكنجى حالرده ذكر ايدلدى . آنجق هرايكي حالده اخت لابوينك بولنامسى مشروط اولوب يوقسه اخت لابوين بولندقه قوت قرابته مبنى نصف تركه به استحقاق كسب ايدنه جكندن حق اخوات اولان ثلثانى اكال ايچون يالكز سدس حصه قاليوركه ايشته بوسدسده اخت لابه ويريله رك حق مذكور اكال ايدلمش اولور . اخت لابتك بوخالنده ولو متعدد دخى اولسه لز بو سدس بينلرنده سويا تقسيم اولنور .

اخت لابوين متعدد اولور ايسه تركه نك ثلثانه بونلر نائل اوله جقلرنندن حق اخواتدن تركه ده برشى قالميور . بنايرين اخت لاب ميراندن ساقط اوليور . فقط اخت لابتك بوخالنده اخ لاب

بولنه حق اولور ایسه مزبورده بی تعصیب ایدوب عصوبت مشترکه
 احراز ایتدیزه رک کنندن یقین عصبه بولمدیقی تقدیرده باقی بی
 المقلغه باعث اولور . اخت لهما ایله اجتماع ایدن اخت لابتک واخ
 لابتک عصوبت مشترکه احراز ایلمسی حالنده بنت ویا بنت لابتک
 عدم وجودی شرطدر . زیرا بولنردن بری بولنه حق اولور
 ایسه اخت لهما بنتک وجودیله عصوبت احراز و باقی بی آلمغه
 کسب استحقاق ایلدیکندن و کندیسی دخی اخت واخ لابه نسبتاً
 میته دها قریب بولندیغندن اخت لابت میراندن ساقط اولور .

— ۱۱ —

(ام)

میتک والده سنک اوج حالی وارددر :

برنجی حال - ولد و ولد الابن وان سفل ویا پدر ایله ویا خود
 اخوه و اخواتدن بردن زیاده سیله اجتماعیدر . بوتقدیرده امک حتی
 (سدس) در . میتک ولد و ولد الابنی کرک قز و کرک ارکک
 و اخوه و اخوات لابوین و بالابت اولسون و یا خود اخوه و اخوات
 برجهتدن میراندن و ساقط بولنسون هر حالده ابک حتی سدسدن
 عبارتدر .

امثله :

مخرج مستهل	قی	سدس
۶	ابن	ام

سُدس	۳	۲	۱
ام	بفت الابن	قی عم لابون	مخرج مسئله
		۶	

سُدس	۴	۱	۱
ام	اِختین لابون	قی عم لاب	مخرج مسئله
		۶	

سُدس	ط	۵	۱
ام	اِختین لاب	قی اب	مخرج مسئله
		۸	

ایکنجی حال - برنجی حالده ذکر ایدیلن ورته بولنمایوبده
 امك زوجیندن بری و اب ایله وارث اولسیدر. بو حالده حتی (ثلث
 مایبقی) در یعنی احد زوجینه حصه لری ویرلدکن صوکره
 باقینک ثلثنه ام و آندن قالانده اب مالک اولور .
 مثال :

نصف	۳	۱	۲
زوج	ام	مایتقی	قی اب
			۲

ربع	۱	۱	۲
زوج	ام	مایتقی	قی اب
			۴

امك ایکنجی حالی اشبو ایکی مسئله به منحصردر .

ابك جدمقامنه قائم اوله جفنی یوقاریده کورمش و مستثناسنی ده
ذکر ایتمشدك . ایشته بوایکی مثاله اب اولمایوبده جد بولنسه
مفتابه اولان امام اعظم حضرتلرینك قولنه کوره ام (ثلث كل)
یعنی جمیع مالک ثلثنی آلیر. امام یوسف حضرتلری ایسه بوصو-
رتلهده ابی جددن تفریق بیورمامشلردر.

مثال :

مخرج مسئله	۱ قی	۲ ثلث كل	۳ نصف
۶	جد	ام	زوج

مخرج مسئله	۵ قی	۴ ثلث كل	۳ ربع
۱۲	جد	ام	زوجه

اوچنجی حال - ولد وولد الابن وان سفل و بردن زیاده
اخوه و اخوات ایله احد زوجین بولنمازسه اب بولنسهده امك
حقی (ثلث كل) در . اشخاص مذکورده دن احد زوجیندن
غیری بولنمایوبده زوج و یازوجه اولسه دخی بیه ام ثلث كله
مستحق اولور .

امثله :

مخرج مسئله	۲ قی	۱ ثلث كل
۳	اخ لابون	ام

مخرج مسئلہ	۲ قی	۱ ثک کل	ط
۳	اب	ام	اخ لابوین
مخرج مسئلہ	۵ قی	۴ ثک کل	۳ ربع
۱۲	عم لهما	ام	زوجه

— ۱۲ —

— جدہ صحیحہ —

جدہ صحیحہ ؛ میتہ نسبتندہ آرہدہ جد فاسد بولنیمان بیوک
والدہیہ دینیلور . میتک اناسنک اناسی ویاخود باباسنک اناسی کی .
باباسنک اناسنک پدری کی جد فاسد آرہیہ داخل اولور ایسہ او
بیوک والدہیہ جدہ فاسدہ دینیلور . باباسنک اناسنک پدرینک والدہسی
کی . جدہ فاسدہ اصحاب فرائضدن اولمایوب ذوی الارحامدنبر .
جدہ صحیحہ ؛ اوچ قسم اولوب برنجی قسم میتہ یالکز
ارکک اتصالیلہ بوصفتی اکتساب ایتمشدر . ام الاب (باباسنک
اناسی) وام اب الاب (باباسنک باباسنک اناسی) کی کہ جدہ
صحیحہلق اب یعنی ارکک اتصالیلہ حصولہ کلیور .

ام جدہ صحیحہ	میتک باباسنک اناسنک اناسی
ابویات	
ام جدہ صحیحہ	میتک باباسنک اناسی
ابویات	
اب	میتک باباسی
ام جدہ فاسدہ	میتک بیوک والدهسنک باباسنک اناسی
اب جد فاسد	میتک بیوک والدهسنک باباسی
ام جدہ صحیحہ	میتک آناسنک آناسنک آناسی
امیات	
ام جدہ صحیحہ	میتک آناسنک آناسی
امیات	
ام	میتک اناسی

جدہ صحیحہنک ایکی حالی واردر . بریسی تزکەنک سدسنه
 مالک و دیگری حق میرانن ساقط اولمقدر .
 برنجی حال - جدہ صحیحہ کرك جدہ صحیحہ ابویات و کرك
 جدہ صحیحہ امیات اولسون و کرك قرابت واحده و کرك قرابتین
 صاحبہسی بولنسون حصہسی (سدس) در . جدہ صحیحہ متعدد
 دخی اولسەلز بنه حصەلری سدسدن عبارتدر . فقط بو صورتده

درجه محاذی اوللری لازمدر . یعنی جده صحیحلهرك میتهدرجه
قراستلری متساوی وبرصره اوزره اولمیلدر .

مثلا میتك اناسنك اناسی ایله باباسنك اناسی درجهده محاذی
جده صحیحهدر . اما اناسنك اناسنك والدهسی ایله باباسنك اناسی
محاذی دكلدر. زیرا برینك میتهدرجه قرابتی دیگرندن بر بطن
اوزاقدردر. بویله محاذی یعنی بر درجهده بولنان جدات صحیحات
آرسنده اشبوسدس حصه نك صورت تقسیمنده اختلاف اولمشدر:
امام ابو یوسفه کوره كرك قرابت واحده و كرك قرابتین
صاحبسی اولسون آره لرنده سدس متساویاً و امام محمد کوره
درجه قرابت کوره یعنی قرابت واحده صاحبسه بر و قرابتین
صاحبسه ایکی حصه ویریلهرك اثلاثاً تقسیم اولنوره. مفتابه اولان
امام ابو یوسف قولی یعنی متساویاً تقسیمی در .
امثله :

	۵ قی	۱ سدس
مخرج مسئله	عم لابون	ام ام الام
۶		

	۵ قی	۱ سدس
مخرج مسئله	عم لاب	ام ام الاب
۶		

	۷ قی	۲ سدس	۳ ربع
مخرج مسئله	عم لاب	ام الام - ام الاب	زوجه
۱۲		۱	۱

ام جدہ صحیحہ	ابویات	میتک باباسنک اناسنک اناسی
ام جدہ صحیحہ	ابویات	میتک باباسنک اناسی
اب		میتک باباسی
ام جدہ فاسدہ		میتک بیوک والدہ سنک باباسنک اناسی
اب جد فاسد		میتک بیوک والدہ سنک باباسی
ام جدہ صحیحہ	امیات	میتک آناسنک آناسنک آناسی
ام جدہ صحیحہ	امیات	میتک آناسنک آناسی
ام		میتک اناسی

جدہ صحیحہ نك ایکی حالی وارد ر . بریسی تركه نك سدسنه
 مالك وديكری حق میراثدن ساقط اولمقدر .
 برنجی حال - جدہ صحیحہ كرك جدہ صحیحہ ابویات و كرك
 جدہ صحیحہ امیات اولسون و كرك قرابت واحده و كرك قرابتین
 صاحبسی بولنسون حصہسی (سدس) در . جدہ صحیحہ متعدد
 دخی اولسلاز ینه حصہلری سدسن عبارتدر . فقط بو صورتده

درجه محاذی اوللری لازمدر . یعنی جده صحیحلهرك میتهدرجه
قرابتلری متساوی وبرصره اوزره اولمیدر .

مثلا میتك اناسنك اناسی ایله باباسنك اناسی درجهده محاذی
جده صحیحهدر . اما اناسنك اناسنك والدهسی ایله باباسنك اناسی
محاذی دكلدر . زیرا برینك میتهدرجه قرابتی دیگرندن بر بطن
اوزا قدر . بوبله محاذی یعنی بر درجهده بولنان جدات صحیحات
آرسنده اشبوسدس حصه نك صورت تقسیمنده اختلاف اولمشدره :
امام ابو یوسفه کوره كرك قرابت واحده و كرك قرابتین
صاحبهسی اولسون آره لرنده سدس متساویاً و امام محمده کوره
درجه قرابت کوره یعنی قرابت واحده صاحبه سنه بر و قرابتین
صاحبه سنه ایکی حصه و بریلهرك اثلاثاً تقسیم اولنور . مفتابه اولان
امام ابو یوسف قولی یعنی متساویاً تقسیمی در .
امثله :

۱	۰	۰
سدس	قی	مخرج مسئله
ام ام الام	عم لابون	۶

۱	۰	۰
سدس	قی	مخرج مسئله
ام ام الاب	عم لاب	۶

۳	۲	۷
ربع	سدس	قی
زوجہ	ام الام - ام الاب	عم لاب
۱	۱	۱۲

۷	۲	۳
فی	سدس	ربع
مخرج مسئله		
۱۲	ام ام الام - ام الام اب	زوجه

ایکنجی حال - حق میراثدن سقوطدر . جدہ صحیحہ نیک میراثدن سقوطی درت صورتده اولور. اولاء علی العموم جدات صحیحہ یعنی امیات، ابویات قرابت واحده وقرابتین صاحبہ سی جدات (ام) ایله ساقط اولور. چونکہ درجہ قرابتده مقدمدره .
مثال :

۲	۱
فی	ثلث
مخرج مسئله	
۳	ام
اخ لهما	ام الام ط

ثانیاً، جدات صحیحہ ابویات (اب) ایله ساقط اولور. لکن جدہ صحیحہ امیات (اب) ایله ساقط اولماز ، زیرا میتہ سبب قرابتی اب ایله دکلدر .
مثال :

۱	۲	۳
فی	سدس	نصف
مخرج مسئله		
۶	اب	بنف
	ام الاب ط	
۵	۱	
فی	سدس	
مخرج مسئله		
۶	اب	ام الام

ایکنجی مثالده کوردلیجی اوزره بابا ایله بابانک اناسی میراندن
 ساقط اولدینی حالده آنانک آناسنه سدس حصه ویریلیور .
 ثالثاً ؛ جدّه صحیحّه ابویات (جد) ایله ساقط اولورلر .
 چونکه میته اتصال آنکلهدر . مثلاً میتک باباسنک باباسی وار
 کن آنک والدهسنه ترکدن برشی ویرلر .
 فقط جدّه ابویه میتک باباسک آناسنک آناسی ویا بونک
 آناسی کبی بر جدّه صحیحّه اولورسه جد صحیح ایله ساقط اولور .
 چونکه بو جد صحیحک زوجهسنک آناسیدر . امام الاب ایله
 امام ام الابده اولدینی کبی .
 مثال :

ط	سدس	قی	مخرج مسئله
ام اب الاب	ام ام الاب	جد	۳

رابعاً ؛ جدّه صحیحّه متعدد فقط غیر محاذی اولورلرسه
 قریب اولان جدّه بعید اولانی میراندن اسقاط ایدر . حتی میته
 دها قریب اولان جدّه صحیحّه بر شخصک وجودیله میراندن
 محروم دخی اولسه ینه بعیدی اسقاط ایدر .
 مثال :

سدس	ط	قی	مخرج مسئله
ام الاب	ام ام الام	هم لاب	۶

ربع	۲	۷	مخرج مسئلہ
زوجه	ام ام الام - ام ام الاب	عم لابون	۱۲

ایکنجی حال - حق میراثدن سقوطدر . جدہ صحیحہ نیک میراثدن سقوطی درت صورتده اولور . اولاء علی العموم جدات صحیحہ یعنی امیات ، ابویات قرابت واحده و قرابتین صاحبہ سی جدات (ام) ایله ساقط اولور . چونکہ درجہ قرابتده مقدمدر .
مثال :

ثلث	ط	۲	مخرج مسئلہ
ام	ام الام	اخ لهما	۳

ثانیاً، جدات صحیحہ ابویات (اب) ایله ساقط اولور . لکن جدہ صحیحہ امیات (اب) ایله ساقط اولماز ، زیرا میتہ سبب قرابتی اب ایله دکلدر .
مثال :

نصف	ط	۲	۱	مخرج مسئلہ
بنت	ام الاب	سدس	قی	اب
سدس	ط	۵	مخرج مسئلہ	
ام الام	ام الاب	اب	۶	

ایکنجی مثالده کورلدیگی اوزره بابا ایله بابانک اناسی میراندن
 ساقط اولدینی حالده آنانک آناسنه سدس حصه ویریلیور .
 ثالثاً ؛ جدّه صحیحه ابویات (جد) ایله ساقط اولورلر .
 چونکه میته اتصال آنکله در . مثلاً میتک باباسنک باباسی وار
 کن آنک والدهسنه ترکدن برشی ویرلر .
 فقط جدّه ابویه میتک باباسک آناسنک آناسی ویا بونک
 آناسی کی بر جدّه صحیحه اولورسه جد صحیح ایله ساقط اولور .
 چونکه بو جد صحیحک زوجه سنک آناسیدر . امام الاب ایله
 امام ام ابده اولدینی کی .
 مثال :

ط	سدس	قی	مخرج مسئله
ام اب الاب	ام ام الاب	جد	۳

رابعاً ؛ جدّه صحیحه متعدد فقط غیر محاذی اولورلرسه
 قریب اولان جده بعید اولانی میراندن اسقاط ایدر . حتی میته
 دها قریب اولان جده صحیحه بر شخصک وجودیله میراندن
 محروم دخی اولسه ینه بعیدی اسقاط ایدر .
 مثال :

سدس	ط	قی	مخرج مسئله
ام اب الاب	ام ام الام	عم لاب	۶

ط ط
المال كله له
اب ام الام ام الاب

ایکنجی مثالده کوردیکی اوزره ام الاب درجه قرابت اعتباریله
ام ام الامی اسقاط ایتدیکی کبی جدّه ابویه اولان ام الاب اب ایله
ساقط وجمیع ماله اب مالک اولور .

ذیل

خاطرمده محافظه یی تأمین ولدی الحاجه مسائلك حلق
تسهیل ایچون احوال اربعین آتیده کی جدولده خلاصه ایدلمشدر:

اسامی عدد احوالی

اب - ۳ - ابن وابن الابن ایله (فرض مطلق سدس)، بنت
ویا بنت الابن ایله (فرض مع التعصیب سدس مع الباقی) ولد
بولنمازسه (تعصیب محض)

جد - ۴ - اب بولنمازسه انک مقامنه قائم اوله رق اوچ
حالی حائز و ابک وجودیله میراثدن ساقط اولور .

زوج - ۲ - ولد بولنورسه (ربع) ، بولنمازسه (نصف)

زوجه - ۲ - ، (ثمن) ، ، (ربع)

بنت - ۳ - برقرز (نصف) ، فضله سی (ثلثان) ، ابن-

الابن ایله (عصوبت مشترکه)

بنت الابن - ۶ - برینه (نصف) فضله سنه (ثلثان) ، صلیبه

واحدہ ایلہ (سدس) صلبتین ایلہ (عدم ارث) بو تقدیرده ابن
الابن وارسه (عصوبت مشترکہ)، ابن ایلہ سقوط
اولادام - ۳ - برینہ (سدس) ، زیادہسنہ (ثلث) ولد وولد
الابن واب وجد ایلہ سقوط

اخت لابوین. - ۵ - واحدہبہ (نصف) ، اکثرہ (ثلثان)
اخ لابوین ایلہ (عصوبت مشترکہ) بنت ویا بنت الابن ایلہ (عصوبت
محضہ) ابن وان سفل واب وجد ایلہ سقوط .

اخت لاب - ۷ - واحدہبہ (نصف) اکثرہ (ثلثان) براخت
لابوین ایلہ (سدس) بردن زیادہ اخت لایک وجودیلہ (عصوبت
مشترکہ) بولنمامسیلہ (عدم ارث) بنت ویا بنت الابن ایلہ (عصوبت
محضہ) ابن، ان سفل واب وجد ایلہ سقوط .

ام - ۳ - ولد وولد الابن وبردن زیادہ اخوہ و اخوات
ایلہ (سدس) بونلر اولیبوب احد زوجین واب ایلہ (ثلث مایبقی)
یا لکتر اب ویا احد زوجین ایلہ (ثلث کل) .

جدہ صحیحہ - ۲ - واحدہ ویا اکثر ایچون (سدس) علی
الموم ام ایلہ ، جدہ ابویات اب وجد ایلہ وتمدندہ درجہ بعید
درجہ قریب ایلہ (سقوط) .

باب رابع

عصبات

- ۱ -

- عصبه نك تعريف و تقسيمى و صورت توارثلى -

عصبه لغتده احاطه معناسنه اولدينى كى بابا جهتندن اقربايه
دخى اطلاق اولنور .

اصطلاح شرع شريفده عصبه، اصحاب فرائضدن باقى امواله
واصحاب فرائض بولمدينى تقديرده جميع تركيه مستحق اولان
اقربايه دينيلور .

عصبه نامى تحتنده كى اقربانك اصحاب فرائض كى معين
ومقدر سهملى يوقدر . تركه دن اول امرده اصحاب فرائضك
سهملى اعطا وسهام مذكوره دن باقىسى واصحاب فرائضدن كيسه
يوقسه تركه نك هپسى بونلره تسويه اولنور . عصبه ؛ ميته يانسب
وياخود بر سبب ايله متصل اقربادر . بناء عليه عصبه ايكي قسمه
تقسيم اولنور :

(عصبه نسبيه)، (عصبه سببيه)

عصبه نسبيه ؛ ميته نسباً قرابتی اولان کيمسه لردر .
 عصبه سببيه ؛ ميتک عبدینی آزاد ايمستی کبی بر سبيله حاصل
 اولور . مولی العتاقده اولدینی کبی .
 عصبه نسبيه ده اوچه آریلور :

(عصبه بنفسه) ، (عصبه بغیره) ، (عصبه مع غیره)
 عصبه بنفسه ، ميته نسبتنده آرده ده قادین بولنیمان ارکک
 اقریادر . اب ، ابن کبی .

عصبه بغیره ؛ اصحاب فرائضدن ایکن ارکک قرنداشلیرینک
 وجوديله عصبوت احراز ایلین قادینلردر . بنت ویا بنت الابنک
 ابن ویا ابن الابن ایله عصبه اولسی کبی .

عصبه مع غیره ؛ اصحاب فرائضدن دیگر بر قادین ایله عصبوت
 احراز ایلین قادینلردر . اخت لابونیک بنت ایله عصبه اولسی
 کبی .

عصبه نسبيه نك اقسام ثلاثه سنك اصناف متعدده سی اولوب
 آتیده بحث ایديله جکدر .

عصبه نك سهم مینلری اولما یوب باقی آلاچق لرندن بر
 قسمک وجودی دیگرینک میراندن محرومیتلرینی ایجاب ایدر .
 عصبانک صورت توارشده اول امرده نظر دفته آله حق
 نقطه عصبه نسبيه دن اقربا وارکن عصبه سببيه برشی ویرلامسیدر .
 عصبه نسبيه آرہ سنده ده اسباب ترجیح اولا جهت قرابت

ثانیاً درجه قرابت و ثالثاً قوت قرابت در .
عصبه نسبیده اشبو اسباب ترجیحك صورت جریانی هر نوع
عصبه دن بحث ایدلیدیکی وقت توضیح ایدیله جکدر .

—————

— ۲ —

عصبه بنفسه

عصبه بنفسه ؛ میته نسبتنده آرده قادین یولنیمیان ارکک
اقربا ایدی. بو نسبت یا بالذات ویا بالواسطه اولور. مثلاً میتک
اوغلنده کی نسبت بالذات فقط اوغلنك اوغلی ویا باباسنك
باباسی آره سنده کی نسبت ابن واب واسطه سیله در.
عصبه بنفسه سبب عصوبت بنوت (اولادلق) ، ابوت
(بابالقی) اخوت (قرداشلق) وفرع اخوت وعمومت (عموجهلق)
وفرع عموموت در .

بو حالده عصبه بنفسه درت صنفدر :

برنجی صنف - «جزء میت» در بو صنفده سبب عصوبت
بنوتدرکه بونلرده میتک ؛ اوغلندن و اوغلنك ارکک اولادلرندن
هبارتدر

ابن، ابن الابن، ابن ابن الابن وان سفلی هب جزء میتدر.

جزء میت جهت قرابت اعتباریله میتہ الیقین اولدیفندن اول امرده وارث اولور . بناءً علیه اصحاب فرائض وارسه آنلر سهم معینلرینی آلدقندن صکره باقیبه واصحاب فرائضک عدم وجودی تقدیرنده ترکنک مجموعنه آتیده ذکر ایدیله جک صنوفه تقدیماً وترجیحاً نائل اولورلر .

جزء میتک تعددنده درجه قرابتہ باقیلور مثلاً ابن وارکن ابن الابن ترکندن برشی آلاماز.

امثله :

۱ ربع	۳ قی	۴ مخرج مسئله
زوج	ابن	۴
المال کله له		
ابن الابن		

۱ ثمن	ط	۷ قی	۸ مخرج مسئله
زوجه	ابن الابن	ابن	۸

ایکنجی صنف - «اصل میت» دره بوصفده دخی عصوبته سبب (ابوت) دره اب ایله جد صحیح اصل میت اولوب جزء میت بولمازسه جمیع امواله مالک اولور. فقط جزء میت ایله عصوبت احراز ایدمه جکلرندن یالکزر اصحاب فرائض صفتیله سهم معینلرینی آلیرلر. نته کیم احوال اربمینده تفصیلاً کورلمشدی .

مثال :

المال كله له		
اب		
۱	۵	
سدس	فی	مخرج مسئله
جد	ابن	۶

اوچنچی صنف - « جزء اب میت » اولوب سبب عصوبت (اخوت) در چونکه میتک باباسنک جزئی کندی ارکک قرنداشی ویا آنک اوغلیدر.

اخ لابوین (اوز ارکک قرنداش) ، اخ لاب (بابا بر ارکک قرنداش) ابن اخ لابوین (اخ لابوینک اوغلی) ، ابن اخ لاب (اخ لایک اوغلی) کبی .

برنجی ویا ایکنجی صنفدن عصبه وارکن صنف نالته برشی ویرلمز کذلک اشبو صنف آره سنده دخی درجه و قوت قرابت مدار ترجیحدر .

مثلا ابن الاخ وارکن ابن ابن لایخ لابوین دخی اولسه درجه قرابت نظر آ برشی ویریله میه چکی کبی اخ لابوین قرابتین صاحبه سی اولوب قوت قرابت اعتباریله اخ لایله ترجیح اولنور و بنا برین اخ لاب میرانه نائل اولماز .

مثال :

نصف	۳	سدس	۱	قی	۲	مخرج مسئله
بنت		ام		اخ لابون		۶
نصف	۱	ط		قی	۱	مخرج مسئله
زوج		ابن ابن الاخ		ابن الاخ		۲

دردنجی صنف - «جزء جد میت» در. بو صنفده عصوبته سبب (عمومت) اولوب بونلر میتک بیوک باباسنک اولادلریدر یعنی علی العموم عمیلر ایله اوغللری و میتک باباسنک عمیلری و بونک اوغللری و جدینک عمیلری و بونک ارکک اولادی الحدر. جزء جد میت؛ اوچ قسمه آریلور :

۱ - عم لابون (میتک باباسیله اوز قرنداش اولان عمو جهسی) عم لاب (میتک باباسیله بابا بر قرنداش اولان عمو جهسی) ابن الم لابون (عم لابونک اوغلی) و ابن الم لاب (عم لابک اوغلی) ۲ - عم الاب لابون (میتک باباسنک لابون عمی) عم الاب لاب (باباسنک لاب عمی) ابن عم الاب لابون (باباسنک لابون عمو جهسنک اوغلی)

۳ - عم الجد لابون (میتک جدینک لابون عمی) عم الجد لاب (جدینک لاب عمی) ابن عم الجد لابون (جدینک لابون عمک اوغلی) و ابن عم الجد لاب (جدینک لاب عمو جهسنک اوغلی)

برنجی قسمدن عمی وار ایکن ایکنجی قسم و ایکنجی
 قسمدن عمی وار ایکن اوچنجی قسم وارث اولدینی کی برنجی
 قسمده کیلر آره سنده سبب ترجیح درجه قرب و قرابتین
 صاحبسی اولمقدر. عم لاب و ارکن عم الاب لابوین میرانه نائل
 اولدینی کی عم لابوین وارکن عم لابه برشی ویرلز.

مثال :

۱	ربیع	ط	قی	۲	مخرج مسئله
زوجه	عم الاب لابوین	عم لابوین	عم لابوین	۴	
۱	نصف	ط	قی	۱	مخرج مسئله
زوج	عم لاب	عم لابوین	عم لابوین	۲	

عصبه بنفسه دن صنف اولدن عصبه وارکن صنف ثانی
 و الخ وارث اوله میهنجی کورلمشدی . مثال آتی بونی تماماً
 اراؤه ایدر.

ابن وارکن	اب ارکک	بونلردن برینک وجودی
اب عصبه لقتن	قرنداشلی	عمیلرک سقوطنی
سقوط ایدر.	استقاط ایدر.	منتجدر .
ابن	اب	ارکک قرنداشلر

— عصبه بغیره —

عصبه بغیره اصحاب فرائضدن ایکن قارداشنگ وجودیله
عصوبت احراز ایلین قادیندر.

عصبه بنفسه ارکک ایکن عصبه بغیره قادیندر، عصبه اولسی
غیرک وجودینه وابسته در.

عصبه بغیره اصحاب فرائضدن درت قادیندر:

بنت، بنت الابن، اخت لاب، اخت لابوین.

بونلر اصحاب فرائضدن اولدقلرندن اصلاً و یا حکماً (برادر-

زاده سی کبرارکک قرداشلری بولندی نی تقدیرده سهم مغیبلر نی آلیرلر.)

احوال اربعینده واحده ایسه نصف اکثر ایسه لر ثلثان آله جقلری

کورلمشدی . اکر برادرلری و ارسه عصوبت احراز و دیگر

اصحاب فرائضدن قالان امواله (لذکر مثل خط الانیشین) اثلاً

کسب اتحقاق ایدرلر.

سالف الذکر درت قادیندن ماعدا عصبه بغیره یوقدر.

مثال :

۱	۳	۴
ربع	قی	مخرج مسئله
زوجه	اخ لابوین	اخت لابوین
۲	۱	۱

اصحاب فرائضدن بر شی قالمادینی صورتده میراندن محروم اولورلر.

مثال :

۳	۲	۲	۶	لعدم الباقی
ربع	سدس	سدس	نصف	قی
زوج ام	اب	بنت بنت الابن - ابن الابن ۱۲		
۱۳ عولیه				

اشبوه مثالده باقی قالمدیغندن (بنت الابن) ایله (ابن الابن) میراندن محروم قالیر. مخرج مسئله نك (۱۳) اولدینی کوریلپور . مسائل فرائضیه نك انواعی اولوب فصل مخصوص نك مطالعه سیله اکلایشله - جنی اوزره اشبو مسائلدن بریده (عولیه) در. اصحاب فرائضدن اولیان قزلقندی برادر یله عصوبت احراز ایتمز بناءً علیه ذوی الارحامدن بر قادین برادر یله عصبه بغیره اولماز.

- ۴ -

عصبه مع غیره

عصبه مع غیره ؛ اصحاب فرائضدن ایکن اصحاب فرائضدن نسا ایله عصوبت احراز ایلین قادیئردر. عصبه مع غیره ؛ اصحاب فرائضدن بالکزی ایکی قادیئدر : (اخت لابون) ، (اخت لاب)

بونلر بنت ویا بنت الابن ایله بونلور لسه عصوبت محضه
احراز ایدر لر .

احوال اربعمینده اخت لابونیک دردنجی و اخت لایک
الثنجی حالرنده کورلدیکی اوزره بنت ویا بنت الابن سهم معینلری
آلدقدن سوکره باقی بونلره ویریلور .

مثال :

۱	۲	۱
مخرج مسئله	نصف	ربع
۱	بنت	زوج
۴	اخت لابون	۴
۱	۲	۱
مخرج مسئله	نصف	ربع
۱	بنت الابن	زوج
۴	اخت لاب	۴

عصبه نسبیته نک اقسام ثلاثه سنک ایضاحندن اکلشلدینی اوزره
عصبه بنفسه ده عصوبت احرازی اشخاص سائرته نک وجودینه
احتیاج مس ایتمکسزین حصولپذیر اولدینی حالده عصبه بغیره
ایله عصبه مع غیره ده احراز عصوبت شخص غیرک وجودینه
متوققدر . انجق عصبه بغیره ده عصوبت اشخص غیرایله مشترک
اولوب هر ایکسی باقی به اثلاًناً کسب استحقاق ایلدکلری حالده
عصبه مع غیره ده شخص غیرک وجودی یالکز عصوبته مسبب
اولوب باقیده برکونا اشتراکی یوقدر .

كذلك نصبه بغيره ده مسبب عصبوت اركاك ايكن عصبه مع
غيره ده قابندر.

عصبه بنفسه ده درجه قرب ويا قوت قرابت حق توارنده
سبب ترجيح اولديني كبي سائر نوع عصبانده ده مدار رجحاندر.
بناء عليه حل مسئله ده بو نقاط مهمه ده دقت ايجاب ايدر.

- ۵ -

عصبه سببيه

قرابتك نسبي وسببي اولديني وقرابت سببيهك عبده بخش
حریت ويا مجهول النسب برینه تحمیل قرابت ايله حاصل اوله -
جفتی مقدا كورمشدك . قرابت نسبيه ده حق توارث اقرابانك
يكديكرينك بالذات ويا طولايدييله حصول حیات وموجوديتلرینه
سبب اوللرینه مبنی اولديني كبي عبده بخش حریت صورتيلاه
وجوده كلن قرابت سببيه دخی بر نوع اكتساب حیانه وسيله
اولمقلغه بناءدر . چونكه حریت انسانك حیات معنویسی ديمكدر .
ناثل حریت اولمانلر تصرفات قولیه لرندن محرومدرلر . بو حق
اعطا حیات معنوی بی احیا ديمكدر .

عبده بخش حریت ایدن كيمسه به « مولى العتاقه » دینلديكي
كبي (معتق) دخی دینلور.

مولی العتاقه عصبه سبیه در و بنفسه عصبه در . نائل حریت
اولان عبدك و فائده احد زوجیندن غیرى اصحاب فرائضدن
و عصبه نسبه دن اقرباسی بولمیدنی تقدیرده مولی العتاقه کندیسنه
وارث واحد زوجینك وجودیله انلردن باقی تركیبه واحد
زوجینك عدم وجودیله جمیع امواله صاحب اولور .

مولی العتاقه صنفك اختیاری و یا اضطراری حصولی اولجه
كورلمشدی . هر ایکی صورتله مولی العتاقه اولان قادین وارثك
اوله بیله چکی کبی مولی العتاقه تعدد دخی ایده بیلور . بر کوله بی
اوج کشی صانون آلوده بالاخره آزاد ایتملی کبی که هر اوجی
مولی العتاقه اولور لر و کوله نك و فائده اموالی آر. لرنده متساویاً
تقسیم اولنور .

امثله :

المال كله له			
مصنق			
مخرج مسئله	۱	۱	
۲	تی	مصنق	نصف زوج
	۳	۱	
مخرج مسئله	تی	مصنق	ربع زوج
۴	مصنق	مصنق	مصنق
	۱	۱	۱

مولی العتاقه نك وقاتيله حق ولاء بنفسه عصبه نسبيه ذكوريه
انتقال ايدر . بناء عليه مولی العتاقه نك وقاتيله حق توارث اولاد
اركك اولادينه وبونلرك اوغللرينه ثانياً پدرينه ثالثاً جد صحيحه
و رابعاً عميسنه و اوغللرينه و اب وجد المعتقك عميلرينه و بونلرك
اوغللرينه انتقال ايلر .

بونلر آره سنده اسباب ترجيح يه ميته جهت ودرجه وقوت
قرابتدر . بناء عليه ابن المعتق وار ايكن اب المعتق ميراثه نائل
اوله ميه جني كبي ابن المعتق وار ايكن ابن المعتق برشي و برلنز .

مثال :

۱	۳	
ربع	قي	مخرج مسئله
زوجه	ابن المعتق	۴
ط	المال كله له	
اب المعتق	ابن المعتق	

حق ولاء مولی العتاقه نك عصبه بغيره ومع بغيره دن اقرباسنه
انتقال ايتمز . چونكه بونلر قادي سندر . حق ولاء ايسه بالكز
عصبه ذكوره مخصوص صدر . عصبه ذكور بوقسه ورثه سائر ه
انتقال ايلمز .

مولی العتاقه اولان كيمسه ده وقتيله عبد ايكن برسي
كندیسنه بخش حریت ايلش اولدینی فرض ابدلسه اول كيمسه ده

مولی العتاقه نك مولی العتاقسى اولور . برنجی مولی العتاقه
وفات ایدویده عصبه نسبیة ذکوری بولنسه آنک عصبه سببیسی
یعنی مولی العتاقسى وبونک وفاتی حالندهده عصبه ذکوری حق
توارثه نائل اولور لر .

مثال :

مخرج مسئله	۱ قی	۱ نصف
۲	ابن معتق المعتق	زوج

باب خامس

- ۱ -

ذوی الارحام

اصحاب فرائض وعصبه بدن اولیان واتصال قرابتیه قادین
واسطه اولان تعلقاته «ذوی الارحام» دینیلور .

احد زوجیندن ماعدا اصحاب فرائض وعصبه صنفندن وارث
بولمازسه حق وراثت ذوی الارحامکدر .

بنابراین احد زوجین وارسه حصهسی وبرلدکن صوکره
باقیه ، یوقسه جیع ترکیه ذوی الارحام صاحب اولور . احد
زوجیندن غیری اصحاب فرائضک وعصبه نك وجودیله ذوی الارحام
میراثدن محروم اولور ،

ذوی الارحامك توارثی واولو الارحام بعضهم اولی ببعض فی کتاب الله ، آیت کریمه سندن وحضرت عمر وعلی واصحاب سائرہ ایلہ ائمہ حنفیہ اجتہاد لرینہ مستند اولوب مذهب شافعی ومالکی یہ کورہ ذوی الارحام ایچون حق توارث یوقدر . بناءً علیه بو مذاہبہ کورہ اصحاب فرائض وعصبہ دن کیمسه یوقسه اموال متروکہ بیت الماله ویریلور . عصبه بنفسه اولدینی کی ذوی الارحام درت صنف اوزره مرتبدر :

(جزء میت) . (اصل میت) . (جزء اب میت) ، جزء جد میت) صنف اول ، جزء میت — میتك جزئی قزینك ارکك وقز اولادلری (اولاد بنات) و اوغلنك قزینك ارکك وقز اولادلری (اولاد بنات الابن) واشاغی طوغری اولادلرندن عبارتدر . بو اولادلرک میته اتصالی قادین واسطه سیله اولدینی کوریلدور . چونکه اتصالده ارکك واسطه اولورسه ذوی الارحام اولماز . مثلاً اوغلنك اوغلی کی عصبه اولور .

صنف ثانی ؛ اصل میت — میتك اصل جد وجده فاسده لریدر . جد فاسد ؛ میته نسبتنده ام وجده فاسده میته نسبتنده جد فاسد داخل اولان جدر . باباسنك اناسنك باباسی ویا اناسنك باباسنك اناسی کی .

جد وجده صحیحہ اصحاب فرائضدن اولدقلرندن باطبع ذوی الارحامدن معدود دکلدرلر .

صنف ثالث؛ جزء اب میت — میتک باباسنک جزء لریدر .
 بونلرده اخوات لابوینک ، اخوات لایک ، اخوات لامک ،
 اخوه لامک ارکک و قز چوجقاریدر .

صنف رابع ؛ جزء جد میت — میتک صحیح ، فاسد و یقین
 وبعید جد ویا جده سنک جزء لری یعنی اولادلریدر .

بونلرده عمات لابوین (باباسنک اوز قز قرنداشلی)، عمات
 لاب (باباسنک بابا بر قز قرنداشلی) ، عمات لام (باباسنک انا بر
 قز قرنداشلی، یعنی خاله سی)، عمات لام (باباسنک انا بر اوغلان
 قرنداشلی)

اما باباسنک لابوین و لاب ارکک قرداشلی عصبه در .
 لابوین، لاب و لام اخوال ایله خالات یعنی انا بابا بر و یاخود
 بابا بر یاخود انا بر ارکک و قز قرداشلر خلاصه تیزه و داییلر .
 كذلك جد ویا جده لرینک عصبه اولیان قرنداشلی و عصبه دن
 اعمامک قز لری و بو قز لرك ارکک اولادلری عمات و عمامک قز
 و ارکک چوجقاری .

ذوی الارحامک صورت توارث لرینه کلنجه؛ عصبه ده اولدینی
 کبی ذوی الارحامده اولاً قرب جهت ثانیاً قرب درجه و ثالثاً
 قوت قرابت مدار رجحاندر . صنوف اربنه آره سنده قرب جهت
 آرانیلور . بناء علیه صنف اوله منسوب وارث وار ایکن صنف
 ثانی میراندن محروم اولدینی کبی صنف ثانی دن ورثه نك وجودنده

صنف ثالث و صنف ثالثین بولندینی تقدیرده صنف رابع میراندن محروم اولورلر.

خلاصه قرب جهت اصناف اربعه آرسنده جاریدر.
 قرب درجه برصنف منسوب اقربا آرسنده آرانیلور. مثلا
 برنجی صنفدن اوغلنك قزینك کریمه-یه قزینك قزی بولنسه
 قزینك قزی میتہ دها قریب اولدیغندن میرانه او نائل اولور.
 دیگرینه برشی ویرلز.

برنجی و اوچنجی و دردنجی صنفدن هر برینه منسوب اقربا
 آرسنده مدار ترجیح قوت قرابتدر. بنا برین ولد وارث وارکن
 ولد زی رحه برشی ویرلز.

صنف ثانی آرسنده قوت قرابت مدار رجحان اولمایوب
 بدرجده بولنان ورثه نك هبسی وارث اولور.

ذوی الارحامك صنف اربعه سنك کیفیت ترجیحی حقنده
 ائمه دین آرسنده اختلاف و بناء علیه متعدد ارا حاصل اولمش
 ایسده تفصیلندن صرف نظر ایدلمشدر.

امثله :

المال كله له	
بنت البنت	
ط	المال كله له
جدة فاسده	بنت البنت
ط	المال كله له
بنت بنت الابن	بنت البنت

باب سادس

حج

حج ۱ لقمه منع مناسنه اولوب اصطلاح فرائضده بر کیمسه نك وجودی شخص مخصوصی مستحق اوله جنی میراثک کلیسندن اسقاط و یا خود حصه سی تقیص و تقلیل ایله حق معینندن آشاغی درجه ده نائل میراث اولسقی انتاج ایلمسندن عبارتدر.

اول کیمسه به (حاجب) و کلیاً میراثدن محروم اولان شخصه (ساقط) و قسماً محرومیتی حالنده ده (محجوب) اطلاق اولنور.

حجیحیحی مسائل فرائضیه نك منبای اصلیهی مقامنده در. چونکه ورثه دن هانکیسی دیگرینی میراثدن اسقاط یا محجوب ایده جکی بیلنمدیکی تقدیرده غایه علم فرائض اولان بین الورثه احقاق حق و تنفیذ عدالت قضیه مقتنا بهاسی حصولپذیر اوله ماز.

حجیحیحی نوعدر :

برنجیسی «حجیحیقصان» ، ایکنجیسی «حجیححرمان» در.

حجیحیقصان ؛ برکیمسه نك وجودیه شخص مخصوصک

سه معینی تنزیل و تقلیل ایلمکدر .

حجیحیقصان ؛ اصحاب فرائضدن بش شخصه یعنی زوج ،

زوجه ، ام ، بنت الابن و اخت لابه تأثیر ایدر. احوال اربمینه

کورلدیکی اوزره ولدك وجوديله زوجك حصهسی اولان نصفه
 ربهه وزوجهك حصهسی اولان ربع، ثمنه بالتزویل بو صورتله
 مذکورینك نصف و ربعدن محروم و محجوب اولملری و کذا
 ولد ویا بردن زیاده قرنداشلرك وجوديله امك حق ثلثدن سدسه
 تقلیل اولنسی و کذالك بنتك وجوديله بنت الابنك حصهسی ترککنك
 نصفدن سدسنه واخت لابوینك بولمسیله اخت لایك سهمی کذا
 نصفدن سدسه تنقیص ابدلسی کی .

ایشته بشقه ورتهنك بولنسیله بو بش شخصك سهم معینلری
 تنزیل و تنقیص ایدیلور. یعنی حجب نقصانه دوچار اولورلر .
 شخص مخصوصی میراندن محروم ایده جك کیمسه رق، قتل،
 اختلاف دار و دین کی موانع ارثدن بریله محروم بولنسه شخص
 مخصوصی حجب و بناء علیه میراندن منع ویا حصهسی تنزیل
 ایده مز . بناء علیه پدرینی قتل ایدن ولدك وجوديله زوجهنك
 حصهسی نصفدن ربهه تنزل ایتمز. لکن اول کیمسه مینه میرانده
 تقدم ایدر برینك وجوديله محجوب اولسه شخص مخصوصی
 ینه حجب ایدر . مثلاً بردن زیاده قرنداشلرك وجوديله
 امك حق ثلثه تنزیل اولنیوردی . بو قرنداشلرله پدر برابر
 بولنسه قرنداشلر محجوب اولدقلری حالده ینه امك حق ثلثدن
 عبارت اولور. بناء علیه قرنداشلر محجوب اولدقلرندن طولانی
 سدس ویرلر.

حجب حرمان ، بر کیمسه نك وجودی شخص مخصوصی
بالکلیه میراندن اسقاط ایتکه دینلور . ورنه دن بر قسمی قطعاً
حجب حرمانله محجوب اولماز و قسم دیگر ایسه حجب حرمانه
دوچار اولورلر .

اصحاب فرائض ایله عصبه دن یالکتر التی وارث حجب حرماندن
متأثر اولماز .

اشخاص مذکور نك اوچی ذکور دن « اب ، ابن ، زوج »
واوچی انان دن « ام ، بنت ، زوجه » دن عبارت اولوب بونلر موانع
ارندن بری بولندینی تقدیرده اصلاً حجب حرمان ایله بالکلیه
ورائتدن محروم اونزلر و بلکه هر حالده نائل میراث اولورلر .
اشخاص مذکور دن غیری ورنه ، بر کیمسه نك بولنسیله
حجب حرمان ایله محجوب اوله ییلورلر .

نته کیم احوال اربعین ایله عصبه بختنده کیمک کیمی محروم
وراثت ایله جکی بیان ایدلمشدی .

ایضاحات مسبوقة دن مستبان اولدینی اوزره حجب حرمانه
دوچار اولیان بروه بالا آلتی شخصک اصحاب فرائضدن اولان
بشی خارج براقده اصحاب فرائضدن بونوع ایله محجوب اولنلر :
جد ، اولادام ، بنت الابن ، اخت لابوین ، اخت لاب وجده صحیحه دن
عبارت قاور .

جد حال مخصوصنده دخی کورلدیکی اوزره اب ایله میراندن

کلیاً ساقط یعنی حجب حرمان ایله حاجب اولور ، کړک فرض مطلق وکړک عصوبت مشترکه ایله عصوبت محضه حائنده بولسون سیاندر . اولادام ، ولد وان سفل ، اب وجددن برینک بولنمسیله و بنت الابن دخی ابن ایله حاجب و بنات صلیبه نک وجودیله قزله ثلثانه نائل اوله رق حق بناندن برشی قالمدیغندن بوضورتله ده ساقط اولور . کړک لابوین ، وکړک لاب اولسون علی العموم ارکک و قز قرنداشلر اب ، جد ، ابن وابن الابن دن برینک بولنمسیله علی الاطلاق ساقط اولدقلری کبی اخت لابوین متعدد اولیوبده اخ لاب دخی بولنمدینی تقدیرده اخت لاب حجب حرمان ایله محجوب اولورلر .

جده صحیحه دخی والده نک وجودیله حجب حرمان ایله محجوب اولور . عصبه صنفنه داخل اولنلر دخی - بحث مخصوصه صنده ذکر ی کجدیکی وجهله - صنفنک اول و آخر اولسنه ودرجه قرابتک بعدیت وقریبتنه وجهت قرابتک تعدد و اقلیتنه کوره بری دیکرینی حجب ایدر . مثلاً ابن ایله ابن الابن ساقط و اخ لاب ، بنتین ایله بالاجتماع عصوبت احراز ایدن اخت لابوین و یا اخت لاب ایله ویا لکز اخ لابوینک وجودیله حاجب اولدقلری و ابن الاخ لابوینک بولنمسیله ابن الاخ لابک میراندن سقوط ایتدکلری کبی .

اصحاب فرائض و عصبه صنفلرینه داخل اولان وارثلرک

ذکوردن اولنلرینک مجموعنک وجودی تصور و فرض اولنسه بونلردن یالکز (زوج اب وابن) دن عبارت اولمق اوزره اوج کشی وارث اولوب دیکرلری حجب حرمانله مجبوب اولورلر .

مثال :

مخرج مسئله	۷ قی	۲ سدس	۳ ربع
۱۲	ابن	اب	زوج

مثالده اشخاص ثلاثه مذکوره ارايه اولنیورکه بونلردن ماعدا طائفة ذکوره منسوب ورثه نک مجموعنک وجود و اجتماعی تصور ایدلسه دخی احوال اربعین وعصبه ابحائی مطالعه سندن مستبان اولدینی اوزره یالکز بو اوج شخص وارث اولوب دیکرلری ساقط اولورلر .

اصحاب فرائض وعصبه صنفلرینه داخل اولان وارثلرک انانیدن اولانلرک جمله سی برابر بولنسه یالکز بش کشی یعنی زوجه، بنت، بنت الابن اخت لایون و ام نائل وراثت اولورلر .

مثال :

مخرج مسئله	۱ قی	۴ سدس	۴ سدس	۱۲ نصف
۲۴	اخت لهما	بنت الابن ام		زوجه

اصحاب فرائض وعصبه دن اولان وارثلرک یعنی کرک ذکور و کرک انانیدن بولنانلرک مجموعی مجتمعا بولنسه یالکز بش کشی

وارث اولورکه بونلرده احد زوجین ، ابن ، بنت اب وامدن عبارتدر .

امثله :

ربع	سدس	سدس	۵	مخرج مسئله
زوج	اب	ام	بنت-ابن	۱۲
۹	۶	۶	۵	۳ عدد رؤس
			۱۰	
			۱۵	۳۶

ثمن	سدس	سدس	۴	۱۳	مخرج مسئله
زوجه	ام	اب	بنت-ابن	۲۴	
۹	۱۲	۱۲	۱۳	۳ عدد رؤس	
			۲۶		
			۳۱	۷۲	

هرایکی مثالده باقی عدد رؤسه قابل تقسیم اولدیقتدن تصحیح مسائل اصولنه توفیقاً مسئله تصحیح ایدلمشدرکه تصحیح مسائل اصولی آئیده کوریله جکدر . ذو الارحامه کلنجه : احباب فرائض ویا عصبه دن بر وارثک وجودیله بونلر میرانه اسنحقاق کسب ایلیمه مزلسده بونلرک عدم وجودی تقدیرنده ذوی الارحام وارث اولورلرکه بوندهده حجب خصوصنده نظر دفته آله جق نقطه صنوف و اقسام متعدده بی اساس اتخاذ ایتکدن عبارتدر . بناءً علیه ذوی الارحامک صنف اولی صنف ثانیده کی اقبای

وصنف ثانی صنف ثانی و صنف ثالثه منسوب ورثه ده را بدمه کی
ورثه بی اسقاط ایدر .

کذک بر صنفده کی اقربادن میته قریب اولان دیکرینی
حجب ایلر .

باب رابع

مسائل فرائضیه و حسابیه

— ۱ —

«مسائل فرائضیه دن عادلہ ، عولیه و ردیه مسائلی»
علی العموم فرائض مسائلی قاعدہ عمومیه به توفیقاً حل
اولندقدہ مخرجه نظراً آنحقی اوج احتمال متصوردر . بناء علیہ
مسائل فرائضیه اوج قسمه تقسیم اولنور .
برنجی احتمال ورثه نک سهام معینه و موجوده لرینک مجموعی
مخرج مسئله به مساوی کلور یعنی مخرج مسئله کسر قالمقسنزین
سهام ورثه به تماماً تقسیم ایدبله بیلمسیدر . بوکی مسائله «عادلہ»
تسمیه اولنور .

مثلاً: میتک بر زوجی ایله بر قزی بولنسه بو حالده زوج ایله
بنتک حصه مقدره لری نصف اولسی حسیله مخرج مسئله ایکی
اولور و بونک نصفی بر وارثه و نصفی دیکرینه اعطا اولنور . شو

حاله ورثه به اصابت ایدن حصه لرك مجموعى اولان «۲» سهم مخرج مسئله به مساوى و بنا برين ورثه به كسر قالمسزین قابل تقسیم اولدیغندن مسئله «عاده» اولمش اولور.

مثال :

مخرج مسئله	۱ نصف	۱ نصف
۲	بنت الابن	زوج

كذلك متوفانك برزوجهسى و برقى ايله اخ لهماسى اولسه تقدیر مذكوره مخرج مسئله «۸» اولدینی كبی ورثه مذبورہ نك سهام موجوده لربنك مجموعى دخى سكره بالغ اوله رق مخرج مسئله به مساوى اولدیغندن بینه مسئله عاده اولور.

مثال :

مخرج مسئله	۳ تی	۴ نصف	۱ ثمن
۸	اخ اهما	بنت	زوجه

مسائل فرائضیه نك عاده اولانلر نده آبروجه حله محتاج برجهت یوقدر. فقط هر مسئله ده مخرج بویله سهامه قابل تقسیم اولیوب بعضاً سهام مقدره لرك مجموعى مخرج مسئله دن فضلہ قالور یعنی مخرج مسئله سهامه تماماً قابل تقسیم اولیوب بلکه ناقص قاله رق سهام مذكوره نك مجموعى مخرج دن زائد اولور. بو

ایکنجی صورته دخی «عائله» ویا «عولیه»- که اک مستعملیدر -
تعبیر اولنور .

مثلا : میتک زوجی وایکی اخت لابونی وجده صحیحهسی
بولنسه مخرج مسئله «۶» اولدینی حالدہ ورثه مذکورہنک نصف،
ثلثان وسدس دن عبارت اولان سہمترینک یکونی سکرہ بالغ
اولیور . بو حالدہ مسئله سکرہ عول ابتدی دیمکدر .
مثال :

۳	۴	۱	مخرج مسئله
نصف	ثلثان	سدس	
			۶
زوج	اختین لہما	جدہ	۸ عولیه

مسائل عولیهده سہامک مجموعی مخرجی طاشدینقندن طبیعی
اولہرق باقی تصور اولنہماز بناءً علیہ عصبہدن اولان اقربا
میراثہ نائل اولہمازلر .
مثال :

۳	۴	۱	لعدم الباقی
نصف	ثلثان	سدس	مخرج مسئله
			۶
زوج	اختین لہما	جدہ	۸ عولیه
			۶ عم لاب

مسائل فرائضیہده متصور احتمالاتک اوچنجیسینہ کلنجہ :
اودہ سہام معینہنک مجموعی مخرج مسئلہدن ناقص قالمسی صورتیدر

یوکا «ردیہ» تسمیہ اولنور . مثلاً : متوفانک برقزی ایله برده
والدهسی بولنسه (مخرج) «۶» دن اولور ایسه ده نصف مخرج
اولان «۳» ایله سدس اولان «۱» ک مجموعی «۴» ایدرک سهامک
مجموعی مخرجدن ناقص قاور و مسئله «ردیہ» اولور .

مثال :

مخرج مسئله	سدس	نصف
۶	۳	۲
۴ ردیہ		

شو حالده باقی ایکی سهم حصه لری نسبتنده زوج ایله زوجهدن
غیری اصحاب فرائضه اعطا ایدیلور . چونکه بوتلر نسب جهتیله
متوفایه نسبتنده بولنان اقربادن اولمیوب رد علی ذوی المفروض
النسییه صنفنه داخل دکلدر لر . عصبه دن بری بولندقدده مسئله هیچ
بر وقت ردیہ اوله ماز . زیرا باقی به عصبه دن اقربا استحقاق کسب
ایدر .

مسائل ردیهده کی سهام متباقیه متوفانک رد علی ذوی المفروض
النسییه اولان وارثلرینه حصه لری نسبتنده رد واعطا اولنق
ایچون تقسیم ترکده قاعده عمومیهدن باشقه بر معلوماته و مسائل
ردیهدنک حللی ضمننده ایجاب ایدن قواعدک بیلنمسنه توقف
ایتدیکی کبی عولیه مسائلی دخی محتاج ایضا حدر .
بناءً علیه مسائل ثلاثه مذکورهدن بالکتر عولیه وردیہ

مسائلی آئیده توضیح و انحق مسائل ردیه بی اکلایق علم حسابک بعض مباحثک بیلنمنسه متوقف ایدوکنندن عولیه مسائلی بیانن سوکره ردیه به همان ابتدار ایتمیوب بلکه بو بایده لازم اولان حساباتی ذکر وبعده ردیه مسائلی بیان ایتمک تفهمده موجب سهولت کورلیدیکنندن ترتیب مذکوره رعایت ایدلمشدر.

— ۲ —

عولیه مسائلی

عول لغتده رفع معناسنه اولوب اصطلاح فرائضده سهامک یکونی مخرج مسئلهدن زائد مسائله علم اتخاذ ایدلمشدر. عولیه مسائلی ردیه نك تماماً ضدیدر. مسائل عولیه ده مخرج چوغالدینی حالده مسائل ردیه ده بالعکس تناقص ایدیور. مسائل عولیه ده ورته نك حصه لری بالغ اولان یکوندن اعطا ایدیلور یعنی ترکه مخرج مسئله نك بالغ اولدینی درجه دن تقسیم وهر وارنك حصه سی یکوندن تفریق اولنور. عول مسئله سی ایلك دفعه حضرت عمر «ر. ض» ك زمان سعادت لرنده وقوعه کلوب مشارالیه طرفندن حکم ایدلمشدر. برکون خلیفه مشارالیه صحابه کرام ایله . مسائل فرائضیه حقتده مباحثه ده بولندقلری صروده سهامک مجموعی مخرج مسئله بی تجاوز ایتدکه

نه صورتله حل ایدلمسی لارم کله چکی تذکر ایدلمسی اوزرینه عم رسول «ص ع» حضرت عباس «ر. ض» عول ابتدی بیور- مشلردر . نتیجه مذاکره ومباحثهده بو نقطهده اجماع امت حاصل اوله رق عول ایله حکم بیورلمشدر. مسائل عولیه وردیه مقایسه ایدلده کوریلورکه ردهده باقی زوج ایله زوجیه ویرلمدیکی حالده عولیهده ازوجه بالفرض «۱۲» سهمده «۳» سهم آله جنی یرده عول ایتمندن ناشی «۱۷» سهمده «۳» سهم آلیور .

بنابرین مسائل فرائضیه نك برنده احد زوجین سهمندن زیاده آله مدینی حالده دیکرنده قرآن کریمده تعیین بیوریلان مقداردن دون بدرجهده نائل وراثت اولیور . بو نقطه حائر اهمیت ایسهده عولیه مسائلنك صور ساثره ایله حل و تقسیمی غیر قابل اولدیضدن صورت مذکوره وجهله تقسیمی حقنده اجماع امت حاصل اولمشدر. حتی حضرت عمرک وفاتندن سوکره عبدالله حضرتلری طرفندن «بو نقطهده زوج ویا زوجیه غدر اولدینی» بیان بیورلدینی حالده اجماع امتك حصولی وسبب مذکورک وجودی حسینیه بووجهله تقسیم ترکه تقرر ایتمشدر .

مسائل عولیهده دوچار خطا اولماق ایچون عول ایدن عدد نظر دفته آله رق بر وجه آتی ذکر اولنان قاعدهیه تطبیق ایتمک لازمدر:

علی العموم مسائل فرائضیه اعطا اولنان مخارج یدی اولوب
 ۳، ۴، ۶، ۸، ۱۲، ۲۴، عددلرندن عبارتدر.

اعداد مذکورهدن ماعدا هیچ بر عددك بر قاعده عمومیه
 تطبیقاً مسئلهیه مخرج اولهرق اعطاسی تصور اولنهماز.

مخارج مذبورهدن دردی «۲، ۳، ۴، ۸» عددلری اصلا
 عول ایتمز. یعنی مسئلهنك مخرجی «۲» ویاخود «۳» خلاصه بو
 درت عدددن بری اولسه اومسائلدن هیچ بریسی اعداد سائرهیه
 عول ایتمز.

مذکور یدی عدد مخرجدن دیگر اوچی اولان «۶، ۱۲،
 ۲۴» عددلری عول ایدرلر.

مخارج ثلاثه مذکورهدنك صورت متنوعه و متعدده عولیه لری
 اولیوب بلکه مطرد اولهرق قاعده آتیه وجهله عول ایدرلر.

بر مسئلهنك مخرجی «۶» اولور ایسه و ترأ و شفعا یعنی كرك
 تك و كرك جفت عددلرله اونه قدر عول ایدر.
 امثله:

مخرج مسئله	۱ سدس	۳ نصف	۳ نصف	۱
۶ عولیه	اخت لام	اخت لاب	زوج	
مخرج مسئله	۱ سدس	۴ ثلثان	۳ نصف	۲
۶ عولیه	اختین لها	ام	زوج	

	۲	۴	۳	
	ثلث	ثلثان	نصف	۳
زوج	اختین لام	اختین لاب	اختین	۶
عولیه	۹			
	۱	۲	۴	۳
	سدس	ثلث	ثلثان	نصف
زوج	اختین لابون	اختین لام	اختین	۶
عولیه	۱۰			

بالایه درج ایدیلان مسائلده نهایت عول «۱۰» اوله بیلوب «۱۱» ویاخود دها فضله عدده عول ایده مز. ابتدیکی تقدیرده مسئله یا کلشدر.

مسائل مذکورده دن اوچنجی مسئله به بی امیه زماننده حکم ایدیلوب زوج بی مرواندن اولدیقندن بوکا (مسئله مروانیه) دینلمشدر. کذلک دردنجی مسئله به دخی قاضی شریح طرفندن حکم اولندیقندن (مسئله شریحیه) تسمیه اولنمشدر.

حتی اوتاریخده زوج اولان شخص حصه سی نصف ایکن عول ایله حکمدن طولابی ترکدن حتی ثلثدن آشاغی تنزل ایتدیکندن شکایت ایلدیکی مرویدر. چونکه مسئله اونه عول ایتدیکندن وره نك حصه لری بوخارجدن ویریه جکدر.

عول ایدن مخارجدن بریسی ده «۱۲» اولدیغی ذکر ایتشدک. مخرج مسئله «۱۲» اولورسه مسائل آتیله اولدیغی اوزره بالکز و ترا یعنی تک عدولر ایله اون یدی به قدر

عول ایدوب فضله وچفت اوله رق عول ایتمز. بناءً علیه
مخرج «١٢» اولوبده بالفرض عولیه سی «١٤» اولسه بهمه حال
مسئله ده خطا ایدلمشدر.

امثله:

٣	٦	٢	٢	٢
ربع	نصف	سدس	سدس	مخرج مسئله
١	زوجه بنت	اب الاب	ام الام	١٢
				١٣ عولیه
٣	٨	٤		
ربع	ثلثان	ثلث		
٢	زوجه	اختین لابون	اختین لام	١٢
				١٥ عولیه
٣	٢	٨	٤	
ربع	سدس	ثلثان	ثلث	
٣	زوجه ام	اختین لاب	اخون لام	١٢
				١٧ عولیه

مخرج مسئله «٢٤» اولدوقده بالکتر «٢٧» عددینه عول ایدوب
اعداد سائریه عول ایتمز.

مثال:

٣	١٦	٤	٤
ثمن	ثلثان	سدس	سدس مع الباقی مخرج مسئله
٢	زوجه بنتین	ام	اب
			٢٤
			٢٧ عولیه

اشبو مسئلهیه «مسئله منبریه» تعبیر اولنور. سبب تسمیه سنه

کلنجہ : بر کون حضرت علی رضی اللہ تعالیٰ عنہ کوفہ شہرندہ منبردہ خطبہ او قورکن بو مسئله سوأل اولندقدہ مشارلیہ بو وجهلہ حلّی ضمنندہ بالبداهہ جواب اعطا بیورملری اوزربنہ سائل بتکرار « زوجہنک حصہسی ثمن دکلیدر » دیہ تجدید سوأل ابدنجہ حضرت علی دخی « آنک حق تسع اولدی » بیورہرق خطبہیہ دوام ایتدیکنندن مشارالیهک وسعت قریحہسی جماعتک تعجب وتحسینفی موجب اولدینفی بعض کتب فرائضیہدہ مسطوردر. چونکہ زوجہ « ۲۴ » سهمدہ « ۳ » سهم آلهجق ایکن بو حالده « ۲۸ » سهمدہ « ۳ » سهم آلیورکہ بو صورتلہ زوجہنک حق ثمن یربنہ تسع اولمش اولیور .

مثال دیگر:

۳	۱۶	۴	۴
ثمن	ثلثان	سدس	سدس مع الباقی مخرج مسئله
زوجہ بنتین	ام الام	اب	۲۴
			۲۷ عولیه

ابن مسعود حضرتلربنہ کورہ « ۲۴ » عددی اوتوز برہ قدر عول ایدر.

علم فرائضہ متعلق مسائل حسابیہ

مسائل فرائضیہدہ هر وارثک حصہسی عدد تام اولہرق

کوسترلمک مقتضی اولوب حالبوکه هر نوع مسئله ده بو قابل اوله-
 ماز. مثلا ایکی ویا اوج وارنه بر سهه تصادف ایدر، بونی عدد
 تام اوله رق ورتهیه تقسیم وخصوصاً رده مسائلنک حلنی تأمین
 و بعض مسائل فرأئضیه بی تصحیح ایچون عمل آخره و بونک
 ایچونده بعض قواعد حسابیه نك بیلنمسنه احتیاج مس ایدر.
 بوده عددلر بیننده تمائل، تداخل، توافق و تباین نهدر؟
 و بر عدد ایله دیگر بر عدد آره سنده موافقت نه صورته نحری
 اولنور؟ خصوصاً نندن عبارت اولوب مباحث مذکور به بحق
 اطلاع ضرور ایدر. زیرا عرض ولندی اوزره بو قواعد
 حسابیه رده مسائلی ایله تصحیح مسئله اصولنک اساسنی تشکیل
 ایتدیکنندن عکس تقدیرده مسائل مذکور نك حلنی غیر قابلدرد.
 علی العموم هر هانکی ایکی عدد یکدیگری نه تماماً مسادی
 بولنور تعبیر آخره بری دیگرندن طرح اولندوقده حاصل طرح
 صفر دن بشقه بر شی اولنزه عددتین مذکور تین بیننده «تمائل»
 بولندیقندن «اعداد متماثلتین» تسمیه اولنور.

مثلاً: «۳» ایله «۲»، «۲» ایله «۴» عددلری کی. بو عددلر
 یکدیگری نك تماماً مثل اولوب برندن طرح اولنسه حاصل
 طرح صفر دن عبارت اولور. واکر بویله ایکی عدد یکدیگری نه
 مساوی اولیوب بری دیگرنی تماماً افنا ایدر ایسه یعنی
 کوچك عدد بویوکن بر قاچ دفعه لر کسر قالمقسنین طرح

اولنه بیلور۔۔ مذکور عددلر بیننده «تداخل» بولنور و بولنور
«اعداد متداخلین» دینیلور:

مثلا: «۲» ایله «۸»، «۳» ایله «۹» و «۲» ایله «۱۲»
عددلری کبی بولنردن «۲» عددی «۸» دن درت دفعه و «۳»
عددی «۹» دن اوچ دفعه و «۴» دخی «۱۲» دن کذا اوچ
دفعه طرح اولنسه باقی صفردن بشقه هیچ بر کسر قالماسز و بو
کوچوک عددلر بی-وکاره داخل اولوب بیوکارک جزؤلرندن
معدوددر.

ایکی عدد بیننده نه تماثل ونهده تداخل بولنمیوبده - یعنی
بو ایکی عدد یکدیگریته نه مساوی ونهده او ایکی عددک بری
دیگریله قابل تقسیم اولمایوبده - او ایکی عدد یکدیگرینی افنا
ایتمیرهک واحددن غیری عدد ثالث عددین مذکور تینی افنا ایدر
یعنی هرایکی عدد برندن طرح اولندقه حاصل طرح واحددن
بشقه بر عدد اولور ایسه اعداد مذکورہ آره سنده «توافق»
بولندیغندن بولنور «اعداد متوافقین» تعبیر اولنور. مثلا: «۲»
ایله «۸» عددلری کبی.

بو عددلرک هرایکیسنی واحدک غیری اولان «۴» عددی
افنا ایدر. تعبیردیگرله یکر میدن ایکی دفعه «۸» طرح اولنسه باقی
«۴» قالور. و بناء علیه بینلرنده موافقت بولنمش اولور. اگر بو
باقی قالان عدد «۲» ایسه اعداد مذکورہ بیننده (موافقت

بالتصنف) «۳» ایسه (موافقت بالثلث)، «۴» ایسه (موافقت بالربع) و «۵» ایسه (موافقت بالخمس) و اردر دینیلور والی آخره بو وجهله موافقت بولنه بیلور.

ایکی عدد آره سنده احوال مذکورهدن بولنمیوبده برندن دیکری برویا برقاچ دفعه طرح اولندوقده باقی «۱» عددی قالسه تبصیر آخرله او ایکی عددی واحد افنا ایدرایسه اعدادمذکورهدن بیننده «تباین» و اردر. مثلاً: «۱» ایله «۹»، «۸» ایله «۷» عددلری کی. اعداد مذبورهدن بری دیکرندن طرح ایدلسه باقی «۱» قاله جفتدن و بو ایکی عددی آنجق واحد افنا ایدمه بیله جکندن بیلرنده مبانیت و اردر دینیلور.

علی الاطلاق ایکی عدد آره سنده مبانیتی وار؟ موافقتمی وار؟ بونک صورت تخریسنه کلنجه:

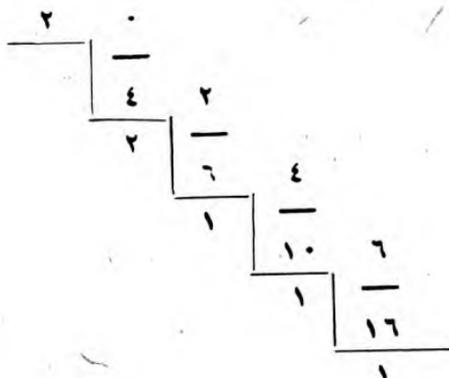
بونک ایچون ان الذکر اصوله رعایت مقصدی تأمین ایدر:
اولا خطوط منکسره دن مرکب ایکی چیزکی چیزیلوب عددک بیوک صاغ و کوچوک صول طرفله تخریر ایدلمی، بده بیوک عددده کوچوک قاچ دفعه وارسه او عدد چیزکینک آلتنده و باقی دخی بیوک عددک بالاسنه اوفق بر چیزکی چیزبله رک انک اوستنه یازلملیدر. بوندن صکره بو باقی ایله اولکی کوچوک عددک بری دیکرنده قاچ دفعه بولندینی آرانیه رق کوچوک عددک زیرینه دفعه سی بالاسنه دخی باقیسی بالتحریرینه بر منوال

مشروح ایکنجی باقیمانده برنجی باقیمانده قاج دفعه بولندینی آرانیه رقی و بوجهله حساباته دوام ایدیله رکی نهایت باقی عدده باقلیدر .
اگر واحدا یسه آرانیلان عددلر آره سنده مباینت اولدینی ومثلاً
«۲» ایسه موافقت بالنصف بولندینی آ کلاشیلور .

$$\begin{array}{r}
 1 \\
 \hline
 3 \\
 \hline
 3 \\
 \hline
 4 \\
 \hline
 1 \\
 \hline
 27 \\
 \hline
 6
 \end{array}$$

مثلاً «۲۷» ایله «۳» عددلری بیننده مباینتی وار؟ موافقتی وار؟ بونی آ کلامق ایستیورز .
صورت مشروحیه تطبیقاً عملیاته دوام اولندقده «۲۷» ده
«۴» آلتی دفعه بولندیقندن باقی «۳» قالور . «۴» ده ایسه «۳»
بر دفعه اولوب طرح اولندقده باقی واحد قالور . تکرار حساباته
بالدوام واحد «۳» عددنده اوچ دفعه بولندیقندن یالکز باقی
اوله رقی حساباندن «۶» قالور که اعداد مذکورہ بیننده مباینت
اولدینی آ کلاشیلور .

بر مثال دهها ذکر ایدهم :

مثلاً « ۱۶ » ایله « ۱۰ » عددی بیننده کی احوال تحری اولندقدہ قاعدہ مشروحہ یہ توفیقاً حساباتہ بالدوام باقی ایکی قالدیفندن موافقت بالنصف بولندی کوریلور .

ایکی عدد بیننده موافقت ویا مبایت حالربنک تحریسی ایچون بر اصول دهها واردر واولکی اصوله نسبتاً دهها بسیط وساده اولوب نظر دقته آلتان ایکی عددی یکدیگرندن متمادیا یعنی دائماً طبیعی اوله رق اکثردن اقلی چیقارمق صورتیه حاصل طرحدن مقدما مطروح اولان عددی طرح ایتمکدن عبارتدر . بوقاریده ایراد ایدیلان ایکنجی مثالی بو قاعدہ یہ تطبیق

ایدهم :

۱۶	۱۰
۶	۴
۲	۲
۲	۰

موافقت بالنصف

مکرراً یکدیگر نیدن طرح او اند قدہ یوقاریده اولدینی کی
 باقی «۲» قالدینی یعنی عددین مذکور تین بینده موافقت بالنصف
 بولدینی کوریلور. خلاصه هر ایکی اصول وقاعده یه توفیقاً ایکی
 عدد نه قدر بیوک اولور ایسه اولسون بینلرنده کی حال سهولتله
 بولنه ییلور .

ردیه مسائلی

اصحاب فرائضدن باقی قالان سهامک عصبه بولنمازسه زوج
 ایله زوجهدن غیری اصحاب فرائضه سهملری نسبتنده رد و اعطا
 اولنه جنی اولجه بیان اولمشدی. زوج ایله زوجہ اخر نسبدن

اولوب میتہ نکاح سبب وجہتیلہ متصل بولنہرق رد علی ذوی
المفروض النسبیہ بہ داخل اولہ ماملرندن ناشی بولنردہ سهام مقدرہ۔
لرندن فضلہ برشی رد واعطا اولنہماز وبوندن طولایدرکہ (من
لاپرد علیہ) نامیلہ یاد اولنورلر باقی رد واعطا ایدیلن اصحاب
فرائض ایسہ یدی شخص اولوب دام، جدہ، بنت، بنت الابن،
اولاد ام، اخت لابوین، اخت لاب، دن عبارتدر۔ بولنردہ دخی
(من یرد علیہ) ویا (مردود علیہ) تسمیہ اولنور۔

عصبہ دن بر شخصک وجودی تقدیرندہ مسئلہ ردیہ اولہ میہ۔
جغندن بالطبع اب ویا ابن ویا خود جدکی عصوبت احراز ابدن
وارث مردود علیہ صفتنی اکتساب ایدہ من۔ چونکہ انلر عصبہ
صفتیلہ باقی بہ مستحق اولورلر۔

مسائل ردیہ عولیہ نک ضدی اولوب عولیہ مسائلندہ ورثہ نک
زکہ دن حصہ ارثیہ لری تناقص ابتدیکی حالده مسائل ردیہ ده
تزايد ایدر۔ بناء علیہ بوصورت تزايدک بر قاعده عمومیه بہ توفیقی
ایجاب ایدر۔

مسائل ردیہ ده درت حال تصور اولنور۔

احد زوجین یا بولنور ویا بولنماز و هر ایکی صورتده دخی
باقی حصہ بہ ویربله جک اقربا بر صنفه ویا خود صنوف متعدده بہ
منسوب بولنور۔

درت صورتی توضیح ایدہ لم :

برنجی صورت : من لایرد علیہ (احد زوجین) بولنمایوب
مردود علیہ (باقی ویریلہ جک اسملری بالادہ محرر اصحاب
فرائض) دخی برصنفه منسوب بولنمسی.

اوچنجی صورت : من لایرد علیہ بولنمقله برابر مردود
علیهک صنف واحده منسوب اولسی.

دردنجی صورت : من لایرد علیہک وجودیلہ معاً مردود
علیهک دخی بردن زیاده صنفه منسوب بولنملری .

صور اربعه نك برنجیسنده احد زوجین اولدیغندن ترکه نك
مجموعه فرضاً ورداً برصنفه منسوب ورنه مالك اوله جققرندن مخرج
مسئله عدد رؤسه تابع اولور. مثلاً :

متوفانك يالكز بش قزی بولنسه قزلك سهمی ثلثان اولد-
یغندن ترکه نك ثلثانی مذبورله فرضاً و باقیسی دخی رد علی
ذوی المفروض النسبیه دن بولنملرندن ناشی ردأ اعطا اولنه جفته
نظراً جمیع ترکیبی آره لرنده مساوات اوزره تقسیم ایتمک ایجاب
ایدر بونکچون مسئله نك مخرجی عدد رؤس اولان «۵» دن
عبارت اولور.

مثال :

مخرج مسئله

۵

خمس بنات

كذلك يالكز ميتك ایکی جده صحیحه سی اولسه ترکه آره لرنده
سویاً تقسیم ایدیلور .

خلاصه بو صورتده مردود عليه قاج شخص ايسه تركه او قدر قسمه تقسيم اولنور. يعني مسئلهك مخرجي ورثهك عددينه مساوی اولور. لکن بونلرك برصنفة منسوبيتي اونوتلامليدر.

صورت ثانيهده يعني من لابرده عليه (احد زوجين) اوليوب مردود عليه دخي صنف واحددن زياده صنفه منسوب بولنديني تقديرده رديه مقدار سهامه تابع اولوب عدد رؤس نظر دفته آلتماز. بناء عليه سهملك مجموعي مخرج مسئلهني تشكيل ايدر.

بو صورتده مسئلهك رديه اولمسي ده بر قاعده مطردهيه تابع وهر حالده مخرج مسئلهك «۶» اولمسي لازمدر. بو حالده رد صورتيله مخرج مسئله آنجق «۲، ۳، ۴، ۵» اوله بيلور. مثلاً:

مسئله ده كي سهام ايكي سدس دن عبارتسه رديه سي «۲»، بر سدس ايله ثلث بولنور ايسه «۳»، سدس ايله نصف اجتماعده «۴»، سدس ايله ثلثان ويا نصف ايله ايكي سدس ويا خود نصف ايله ثلث بولنقدده رديه سي «۵» اولور. يعني سهملك مجموعته تابع اولور.

امثله:

مخرج مسئله	سدس	سدس	
۶	اخ لام	جده	— ۱
۲ رديه			
	۲	۱	
	ثلث	سدس	
۶	اختين لام	ام	— ۲
۲ رديه			

		۳ نصف	۱ سدس	
—۳	۶	بنت	ام	
	۴ رديه			
		۱ سدس	۴ ثلثان	
—۴	۶	ام	بنتين	
	۵ رديه			
		۱ سدس	۳ نصف	۱ سدس
—۵	۶	بنت الابن	بنت	ام
	۵ رديه			
		۲ ثلث	۳ نصف	
—۶	۶	اختين لام	اخت لهما	
	۵ رديه			

بو ايکنجی صورتده دخی عمل آخره اختیاج مس ایتمزه.
برنجی مثالده اولدینی کبی ترکه جده ایله اخت لام آره سنده
متساویاً وایکنجی مثالده ام ایله اختین لام آره سنده اثلاثاً
تقسیم اولنور.

اوجنجی مثالده ایسه ترکه نك درنده بری بنت الابنه
باقیسی بننه ودردنجی مثالده بشده دردی قزله و بری والدهیه
ویریلور و جده نك حصه سی سدس ایکن ترکه نك نصفه یعنی
سدسه فرضاً و متباقیسنه ردأ مالک اولور .

صورت ثالثه به کلنجه: بوده من لایرد علیک وجودیله برابر
 مردود علیک صنف اوحددن بولنمی ایدی . بو صورتده احد
 زوجینه حصه مفروضه لری اعطا و باقی من لایرد علیه فرضاً
 ورداً تمویه و ایفا ایچون صور آخرله تقسیم ترکه ایجاب ایدر.
 شویله که مسئله بی بری من لایرد علیه دیگری مردود علیه
 مسئله سی اولق اوزره ایکی به تقسیم و هر برینه کندوسنک سهم
 معینه نظر آ مخرج و یریلور. بده من لایرد علیک سهمی کندی
 مخرجندن بالافراز باقی قالان عدد ایله مردود علیه مسئله سنه
 مخرج اوله رق اعطا اولنان عدد یعنی عدد رؤس بیننده مماثلتمی
 و یا موافقتمی و یا خود مباينتمی وار ؟ بو جهت عطف نظر
 ایدیلور.

اگر مذکور ایکی عدد بیننده مماثلت بولنور ایسه یعنی
 مسئله اولادن قالان باقی مسئله ثانیه نك عدد رؤسنه مساوی
 و مستقیم کلور ایسه عمل آخره حاجت مس ایتمکسزین عدد
 مذکور مسئله ثانیه ده بولنسان کسانه یعنی مردود علیه تقسیم
 اولنور.

مثلاً : متوفیه نك زوجی ایله اوچ قزی بولندی بی فرض
 اولنسه . بو مسئله ده زوج (من لایرد علیه) بولندیقندن بر مسئله
 اوله رق نظر دفته النوب ولد بولنمی حسیله سهمی ربع اوله -
 اوله جفتدن بوکا عائد برنجی مسئله سنك مخرجی « ۴ » اولور که

رہی زوجہ اعطا اولندقده باقی «۳» قالور. وكذا من لايردعليه اولان قزلرك مسئلهسنك مخرجي دخي ذكرى سبق ابدن برنجي صورته توفيقاً عدد رؤسه تابع بولنه جفندن «۳» اولور. بوندن صوكره برنجي مسئلهدن باقى قالان «۳» ابله ايكنجى مسئلهنك مخرج وعدد رؤسى اولان «۳» عددلرى بيننده كى احواله باقبله- جفندن نظر اولندقده عددن مذ كورينك يكدىكرينه مساوى يعنى بينلرنده مماثلت بولندينى كوريلور، بناءعليه عمل آخره حاجت قالمقسزين سهم باقى مردود عليه اولان اوج قزه تماماً تقسيم اولنوب تركه اكمال واتمام ايديلور.

مثال :

مسئله اولی: {من لايردعليه مسئلهسى مردودعليه مسئلهسى} مسئله ثانيه

ربع	۱	مخرج باقى	۲	—	بينهما مماثلت	—	مخرج	۳	مخرج المستلئين
زوج	۴	ثلاث بنات	۴						

وكذا متوفانك بر زوجة سيله يدى قزى بولنسه ين صورت معروضيه تطبيقاً مسئله حل اولندقده باقى ابله من لايرد عليه مسئلهسنك مخرجي وعدد روسى بيننده مماثلت بولنديفندن باقى مزبورلره تقسيم اولنور.

مثال :

ثمان	۱	مخرج مسئله قى	۷	—	مماثلت	—	مخرج	۷	مخرج المستلئين
زوجه	۸	سبع بنات	۸						

واگر مسئله اولادن باقی قالان عدد ایله مسئله ثانیه نك مخرجی یعنی عدد رؤس بیننده بوجه محرر (ممانلت) اولیویده (موافقت) بولنور ایسه عدد رؤسك وفقی یعنی عدد لرك آره سنده موافقت بالنصف وار ایسه عدد رؤسك نصفی و موافقت بالثلث وار ایسه ثلثی «لخ» مسئله اولانك مخرجنه ضرب اوله رق حاصل ضرب مخرج مسئلهین اوله رق ویریلور و بعده هر ایکی مسئلهده بولنان ورته په سهمری نسبتنده تقسیم اولنور

مثلاً: متوفیه نك بر زوجی ایله آلتی فزی بولنسه . بو تقدیرده قاعده معروضه یه توفیقاً مسئله لر بالتفریق مخرجلری اعطا اواندقدن صکره برنجی مسئله دن باقی قالان « ۳ » ایله ایکنجی مسئله نك مخرجی و عدد رؤس اولان آلتی آره سنده موافقت بولندیقندن اتینك وفقی - ۲ - مخرج اوله ضرب $2 \times 2 = 8$ اولنور و حاصل ضرب « ۸ » مخرج مسئلهین قلنهرق ربی « ۲ » سهم « زوج » و « ۶ » سهم « دخی » - بهرینه برر ۴۳ و برلك اوزره - قزله اعطا اولنور .

مسئله اولی   ۰   ۳   مسئله ثابیه

۶

۲

مردود علیه مسئله سی

من لا یرد علیه مسئله سی

۱ مخرج قی   ۲ مخرج قی   ۳ مخرج قی   ۴ مخرج قی

مخرج مسئلهین

مخرج

موافقت بالثلث —

موافقت بالنصف —

ست بنات ۴ برنجی مسئله نك مخرجی

زوج

۲   ۶

۲

۸

واكرمن لايرد عليه مسئله سندن باقى قالان عدد ايله مردود
 عليه مسئله سنك مخرجى يعنى عدد رؤسى بيننده ذكر ايدلديكى
 اوزره (مماثلت) ويا (موافقت) بولنويوبده (مبايئت) بولنه جق
 اولور ايسه مسئله ثانيه نك عدد رؤسك مجموعى مسئله اولانك
 مخرجنه ضرب اولنور و حاصل ضرب مخرج مسئلتين اتخاذا
 وبعده هراييك مسئله ده كى ورثه به مهملىرى نسبتنده تقسيم اولنور.
 مثلاً: متوفيه نك زوجيله بش قزى بولنديى تقدردده قاعده
 مبسوطه به نظراً مسئله، ايكي مسئله به با تفريق هر برينك مخرجى
 اعطا اولندقدن صخره من لايرد عليه مسئله سندن باقى قالان
 اوچ عدد ايله من برد عليه مسئله سنك مخرجى اولان ۵۰، بيننده
 مبايئت بولنديقدن مسئله ثانيه نك عدد رؤسى ۵۰، مسئله اولانك
 مخرجنه ضرب اولنورق حاصل ضرب مخرج مسئلتين اتخاذا
 قلوب بعده هر برينك حصه سى نسبتنده تركه ورثه به بانقسم
 اتمام ايديلور .

من لايرد عليه مسئله سى

$$\frac{1}{\frac{1}{2} \mid \frac{1}{3} \mid \frac{2}{5}} \quad \text{مردود عليه مسئله سى}$$

۱	مخرج قى	بينهما مبايئت	مخرج	۱
ربع	۴	—	۵	مخرج مسئلتين
زوج	۵		۱۵	خمس بنات ۵ عدد رؤس
			۴	مخرج مسئله اولى
			۲۰	

ایضاحات سالفه خلاصه ایدلده کده باقی ایله من برد علیه مسئله سنک
مخرجی یعنی عدد رؤس بیننده مماثلت واریسه عمل آخره حاجت مس
ایتمز واکر موافقت واریسه عدد رؤسک وفقی، مبیانت حالنده
کلیسی مسئله اولینک مخرجنه ضرب اولنق صورنیله مسئله نك
حلی لازم اولدینی آ کلاشیلور .

مسائل رده نك دردنجی صورتنه کلنجه : بوده من لایرد
علیهک وجودیله برابر مردود علیهک بردن زیاده صنوفه منسوب
بولنسی ایدی . بو حالدده دخی بر منوال مشروح مسئله ؛
مسئلتین قلوب من لایرد علیه ایله من برد علیه مسائلنه اقل
مخرج اعطا ایدیلور . آنجق بالاده کی کبی باقی ایله مردود
علیهک عدد رؤسی آره سنده نسبت آرائلیوب بلکه من لایرد
علیه مسئله سنک مخرجندن باقی قالان عدد ایله من برد علیه
مسئله نه اعطا اولنان مخرج بیننده کی احواله باقیلور ، مماثلت
واستقامت واریسه عمل آخره اختیاج کورلر .

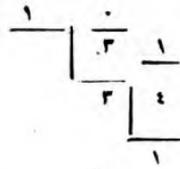
مثلا: متوفانک بر زوجسی و برام الاب ایله ایکی اختلامی
بولنسه بو حالدده من لایرد علیه اولان زوج مسئله سنک اقل
مخرجی اولان «ربع» دن «۳» قالور ، من برد علیها مسئله سنده
ایسه «ام الاب» ک حصه سی سدس و «اختین لام» ک حصه لری ثلث
اولوب رده مسئله سنک بالاده صورت ثانیه ده کورلدیکی اوزره -
سدس ایله ثلث اجتماعنده مخرج مسئله «۳» اوله جفتدن اول

وجهه مسئلهء ثانیہ نك مخرجی «۳» دن اعطا اولنور كه شوصورتله
من لایرد علیه مسئله سنك باقیسی ایله بینلرنده مماثلت و استقامت
بولندیغندن عمل آخره احتیاج مس ایتمكسزین باقی مذبورہ لره
حصه لری نسبتنده توزیع و تقسیم اولنور.

$\frac{\text{من لایرد علیها مسئلهسی}}{\text{مخرج}}$	$\frac{\text{من لایرد علیها مسئلهسی}}{\text{مخرج قی}}$	— بینهما مماثلت —
۳	۴	۲
ثلث	رابع	ثلث
۱	۲	۳
سدس	زوجہ	اخذین لام
۲	۱	۳
ثلث	ام الاب	اخذین لام

واکر من لایرد علیہک مسئله سنندن قالان باقی ایله من لایرد
علیها مسئله سنك مخرجی اولان عدد بیننده مباينت بولنور ایسه
من لایرد علیه مسئله سنه ویریلن مخرجہ تماماً ضرب اولنوب
حاصل ضرب مخرج مسئلتین اولور و بوندن اولا من لایرد علیہک
کندی سہمی نسبتنده حتی آیرلدقدن سوکره من لایرد علیه مسئله.
سنده بولنان وارثلرینك هر برینك حصه لرینی تعیین ایچون دخی
انك سہم معینی من لایرد علیه مسئله سنك باقیسنه ضرب ایدیلولور
و حاصل ضرب اولان عدد وارث مذبورك حصه سنندن عبارت اولمش
اولور. مثلا متوفانك برزوجه سیله برنت الابن وام الامی بولانسه
مسئله مسئلتین فانه رق برنجی مسئله نك مخرجی «۸» و باقیسی «۷» و
ایکنجینك مخرجی «۴» اولور. «۷» ایله «۵» عددلری آرہ سنده مباينت

مردود عليه مسئله سی

من لا یرد علیه مسئله سی

مخرج	بیهم ما مبیانت	مخرج	قی
۴	۳	۴	۳
۱	۳	۱	۱
مخرج المستلین	سدس	نصف	ربع
۴	بنت الابن	بنت	زوج
۴	۳	۹	۴
۱۶			

مثال دیگر :

مسئله نانیه

مسئله اولی

مخرج	مبیانت	مخرج	قی
۴	۳	۴	۳
۳	۱	۱	۱
مخرج المستلین	سدس	نصف	ربع
۴	ام الام — ام الاب	اخت لهما	زوجه
۴	۲	۹	۴
۱۶	۲	۶	۲
۳۲	۱۸		۸

اشبو مسئله ده « ۳ » سهم ام الام ایله ام الاب عدد تام اوله رق قابل تقسیم اولدیغندن آئیده کوريله جک تصحیح مسئله اصوله

توفیقاً عدد رؤسلی اولان (۲) مخرجه ضرب و حاصل ضرب اولان (۳۲) عددی اوزرنده ترکه تقسیم وزوجه (۸) وام الام ایله ام الابدن هر برینه «۳» واخت لهمایده (۱۸) سهم توزیع اولنور.

باب نامن

تصحیح مسائل

علم فرائضك غایه سی ترکیبی بالتقسیم ورثه معینیه تسلیم ایله بین الورثه احقاق حقدن عبارت اولوب بعض مسائلده صنف واحدن ویاصنوف سائردن اولان وارثلر متعدد اوله رق سهم معینلری کندیلرینه عدد تام اوله رق قابل تقسیم اوله مدیفندن بو غایه نك حصولی بو قبیل مسائلی صور آخرله اصلاحه یعنی مسئله نك مخرجی اقل مقداردن اعطا اولنغله برابر هر وارثك سهمی دیگرینه قارشى کسرلی اولیه رق سهام ورثه یی سهم حال عدد صحیح حالنه ارجاعه متوقفدرکه بوکا اصطلاح فرائضده «تصحیح مسئله» تعبیر اولنور.

فرائض مسائلنك تصحیحخنده آنجق یدی حال تصور اولنور:

احوال متصوره نك اوچی ورثه نك عدد رؤسی ایله سهم

معینلری بیننده یعنی « بین السهام والرؤس » و دیگر دردی ایسه ورته نك عدد رؤسی آره سنده یعنی « بین الرؤس والرؤس » در . بین السهام والرؤس تصور ایدیلن احوال ثلاثه ده « استقامت ، موافقت و مبیانت ، حالربینه عطف نظر اولنور .

بین السهام والرؤس متصور احوال دن برنجیسی . - بر مسئله ده بر صنف ورته یه اعطا اولنان سهامك وارثلك عدد رؤسنه تماماً قابل تقسیم بولنمیدر . سهام ایله رؤس بیننده استقامت بولنسه بو حالده هر ورته یه حصه سی وریلور و بشقه بر معامله ایفاسنه حاجت قالماز .

مثلاً: متوفانك پدری ایله والده سی ودرت ده قزی بولنسه بو حالده مخرج مسئله « ۶ » دن اوله رق قزلرك حق بولنان ثلثان تركه اولان « ۲ » سهم قزلره قابل تقسیم اولدیغندن بهر قزه بر سهم وریلور و عمل آخره احتیاج مس ایتمز .

۴	۱	۱	۱
ثلثان	سدس	سدس مع الباقی	مخرج مسئله
اربع بنات ام	اب	۶	

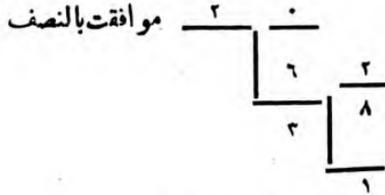
ایکنجی صورت . - بر صنفه منسوب ورته یه وریله جك سهامك او صنفدن تعدد ایدن اشخاصه عدد تام اوله رق تقسیمی ممکن اوله میوب سهم مذکور ایله او صنف ورته نك عدد رؤسی بیننده موافقت بولنمیدر . شو حالده عدد رؤسك وفقی مخرج

مسئله به ضرب اولنور. حاصل ضربدن هر فریقك حقی افراز ایچون دخی مقدما اعطا اولنسان سهملری عدی رؤسك وفقنه ضرب ایدیلور وهر ضربك حاصلی بهر ورثه نك حصه سفی تشکیل ایدر بو عملیه ایله هر وارثك عدد تام اوله رق سهمی کوسترلش اولور .

مثلاً : میتك والده سی ایله پدری واون قزی بولندی بی فرض ایدلسه بو تقدیرده ترکه تقسیم اولندقده قزلرك حصه سی اولان « ۲ » سهم اون قزه عدد تام اوله رق تماماً تقسیم اولنه مد یغندن عمل آخره احتیاج مس ایدر . بناءً علیه « ۱۰۰ » ایله « ۴ » عددلری نظر اعتباره آلنور . اعداد مذکورہ بیننده ایسه موافقت بالنصف بولندیغندن عدد رؤسك وفقی اولان « ۵۰ » مخرج مسئله اولان « ۶۰ » عددینه ضرب اولنوب حاصل ضرب مخرج مسئله اوله رق اعطا ایدیلور . بعده هر فریقك حصه سفی تعیین ایچون سهملری اولان عدد، عدد رؤسك وفقنه ضرب اولنه جغندن ام وایك حقلمری اولان بر سهم ایله قزلرك حصه مشترکلمری اولان « ۴ » سهم آری، آری « ۵۰ » عددینه ضرب اولنورکه حاصل ضرب ورثه مذکورہ نك حصه لرندن عبارت اولور .

مثال :

ربع	ثلثان	سدس	سدس مع الباقي	مخرج مسئله
٣	٨	٢	٢	
زوج	ست بنات	ام	اب	١٢
٩	٢٤	٦	٦	١٥ عوليه
				٣ عدد بناتك وفقى
				٤٥

ثمن	ثلثان	سدس	سدس مع الباقي	مخرج مسئله
٣	١٦	٤	٤	
زوج	ست بنات	ام	اب	٢٤
٩	٤٨	١٢	١٢	٢٧ عوليه
				٣ عدد بناتك وفقى
				٨١

برنجی مثالده سکر سهمك واىكنجى مثالده اون آلتى سهمك
 - آلتى قزه تقسيمى ممكن اولاميه جفندن عدد رؤس ايله سهام
 آره سنده موافقت اعتباريله وفقى اولان (٣) مسئله نك عولى
 اولان (١٥) و (٢٧) عدد لرينه ضرب و حاصل ضرب اولان
 (٤٥) و (٨١) هر وارثك اصل مسئله دن حصه سى وفقى مذکور

ایله ضرب ایدمک صورتیله ورثه یه تقسیم اولمشدرکه برنجی مثالده
 بهر قزه درت وایکنجیسنده سکز سهم تصادف ایتمش اولور .
 اوچنجی صورت - ایکنجی صورتده اولدینی کبی سهام
 عدد رؤسه قابل تقسیم اولمامغله برابر سهم مذکور ایله عدد
 رؤس بیننده موافقت اولمایوب مبیانت بولنمیدر بو تقدیرده
 ایکنجی صورتده اولدینی اوزره عدد رؤسک وفقی دکل کلیسی
 مخرج مسئله یه ضرب اولنور . بعدده هر فریقک حصه سنی تعیین
 وافر از ایچون دخی ایکنجی صورتده کوسترلیدیکی وجهله ورثه
 مذکورده نك سهملری عدد رؤسنه ضرب اولنمق ایجاب ایدر .
 مثالا : متوفیه نك زوجی ایله جده سی و اوچ اخلامی بولنسه شو
 حالده ترکه تقسیم اولندقدده کوریلورکه حق اخوات اولان
 ترکه نك ثلثی ۳۰، ایله عدد اخوات اولان ۳۰، بیننده مبیانت
 بولندیفندن عدد رؤس اولان ۳۰، مخرج مسئله اولان آلتی یه
 ضرب اولنور و حاصل ضربدن هر فریقک حصه سی سهملری
 عدد رؤسه ضرب اولنمق صورتیله تعیین اولنور .

مثال :

مخرج مسئله	۲ ثلث	۱ سدس	۳ نصف
۶	ثلاث اخوات لام	جده	زوج
۳	۶	۳	۹
۱۸			

واگر صورت مذکورده مسئله عولیه اولور ایسه عدد رؤسک کلیسی مسئله نك مخرجنه ضرب اولنمیوب بلکه عولنه ضرب اولنور . بعده صورت مشروحه دائره سنده ورئه نك سهمری تعیین اولنور .

مثال :

مخرج مسئله	۴ ثلثان	۳ نصف
۶	خمس اخوات لاب	زوج
۷ عولیه عدد رؤس ۵ ۳۵	$20 = 4 \times 5$	$15 = 3 \times 5$

برنجی مثالده بهراخت لام (۲) وایکنجی مثالده هراخت لاب (۴) سهم آلیر .

بین الرؤس والرؤس متصور اولان احوال اربعه به کلنجه : بوراده دخی « تماثل . تداخل وتباین ، احوالی نظر اعتباره آلنور و بالطبع سهمری کندیلرینه مستقیم کلین ورئه نك صنف واحدن زیاده بولنسی ایجاب ایدر . بو باده متصور درت حال بوجه آتی توضیح اولنور :

برنجی صورت .- سهمری کندیلرینه قابل تقسیم اولمیان و صنف واحدن اکثر صنفه منسوب ورئه بولنان بر مسئله ده عدد رؤس ایله سهمری آره سنده تحری ایدیلن احوال دن متحصل .

اعداد آرسندہ مماثلت. شویله کہ برصنفہ منسوب ورنہیہ سہملری قابل تقسیم اولمادینی صورتندہ آرہ لرنندہ کی احوالہ باقیلور اکر سہام ایله عدد رؤس بیندہ مرافقت وار ایسہ عدد رؤسک وفقی بر طرفہ اخذ اولنہرق بونلر بینندہ نہ اولدیغنه امالہ نظر ایجاب ایلر واکر آرہ لرنندہ مماثلت بولنورسہ ایچلرنندن بر عددی مخرج مسئلہیہ ضرب ایدیله رک تعین اولنور .

مثلاً: متوفانک آلتی قزی، اوچ جده سی و اوچ عمی بولنسه شو تقدیرده مسئلہ حل اولندقدہ قزلرہ درت وجدات ایله اعمامہ برر سہم اصابت ایدر . لکن سہام مذکورہ عدد رؤسہ قابل تقسیم اولدیغندن مسئلہی تصحیحہ احتیاج مس ایلوب اولا رؤس ایله سہام بینندہ مماثلت ویا توافق، تداخل ویا خودمبایتدن هانکیسی بولندینی آرانیلور. بورادہ عدد سات اولان «۶» ایله سہملری بولنان «۴» بینندہ موافقت بالنصف بولندیغندن عدد بناتک وفقی یعنی «۳» عددی بر طرفہ اخذ اولنور . خداسنہ «قف» اشارتی تحریر ایدیلور . ثانیاً ورثہ سائرہ حقندہ دخی صورت مبحوثہ وجهلہ تحریاتہ دوام اولنور کہ «۱» ایله «۳» وکذلک «۱۰» عددی ایله «۳» آرسندہ مبیانت بولندیغندن مذکورینک عدد رؤسری اولان ایکی دانہ «۳» دخی برنجینک اوزرینہ (قف) اشارتیلہ یازیلور . بو وجهلہ عملیاتہ بالدوام سہام ایله رؤس بینندہ کی احوال اتمام ایدلادکن صکرہ قف

اشارتی تحتندہ بولنان اعداد مأخوذہ آرسندہ کی احوالہ ارجاع نظر اولنور . مثالہ اعداد مأخوذہ بینندہ مماثلت بولندیقندن بولنردن زبسی مخرج مسئلہ بہ ضرب اولنور وحاصل ضربدن ہرہر فریقك حصہ سی کندی سہمارینہ ضرب ایدیلوب حاصل ضرب دخی عدد رؤسہ تقسیم اولنمق صورتیلہ تعیین وصورت مشروحہ ایلہ مسئلہ تصحیح ایدلمش اولورکہ بہر قزہ ایکی وبہر جدہ ایلہ عمہ ہر سہم اصابت ایدر .

$$\begin{array}{r} \overset{0}{\frac{1}{3}} \\ \hline 3 \end{array} \quad \text{مباہنت} \quad \begin{array}{r} \overset{0}{\frac{2}{4}} \\ \hline 2 \end{array} \quad \text{مواقت بالنصف} \quad \begin{array}{r} \overset{2}{\frac{2}{4}} \\ \hline 2 \end{array} \quad \begin{array}{r} \overset{2}{\frac{6}{6}} \\ \hline 1 \end{array}$$

مخرج مسئلہ	۱ قی	۱ سدس	۴ ثلثان
۶	ثلاثة اعمام	ثلاث جدات	ست بنات
۳ = ۳ × ۱	۳ = ۳ × ۱	۳ = ۳ × ۱	۱۲ = ۳ × ۴
۱۸	۳	۳	۶
	۱	۱	۲

ثلاثة اعمامك كليسي ۳ قف
 ثلاث جداتك كليسي ۳ قف
 ست بناتك وفقى ۳ قف

مسئلہ آتیہ دخی قاعدہ مشروحہ بہ تطبیقاً حل ایدلمشدر:

$$\begin{array}{r} \text{مبايٽ} \quad 1 \quad 0 \\ \hline \quad \quad \quad 0 \\ \hline \quad \quad \quad 0 \end{array} \quad \begin{array}{r} \text{مبايٽ} \quad 1 \quad 0 \\ \hline \quad \quad \quad 4 \quad 1 \\ \hline \quad \quad \quad 4 \quad 0 \\ \hline \quad \quad \quad \quad 1 \end{array}$$

مخرج مسئلہ	۱	۱	۴
	قی	سدس	ثلثان
اعداد مبايٽه دن بزی	۶	۵	۲۰
	۵	۵	۴ × ۵
	۳۰	۱	۵
		۱	۴

خمس اعمامك كايي ۰ قف
 « جءاتك ۰ قف » ينهما مماثلك
 « بنائك ۰ قف »

ايكنجی صورت ۔۔ برنجی ده اولدینی کی بالنتیجه اعداد مأخوذه بیننده تداخل بولنمقدرکه بو صورتده اعداد متداخله دن اک بیوکی مخرج مسئلهیه ضرب اولنوب حاصل ضرب دخی قاعده مشروحهیه توفیقاً ورثهیه تقسیم اولنور .

مثلا : متوفانك « ۴ » زوجه و « ۳ » جدهسی ایله « ۱۲ » عمیسی بولنسه بوصوله قواعدمعلومهیه امتثالاً مسئلهحل اولندقدہ زوجانك سهمری « ۳ » وعمیلرك دخی « ۷ » اولور . بناءً علیه کندیلرینه قابل تقسیم بولنمديغندن مسئله تصحیح اولنمغه احتیاج مس ایلر بو حالده عدد رؤس ایله سهمری بیننده کی احواله

عطف نظر اولندقده بينلرنده مبايت بولنديني آكلاشلايدغندن
 عدد رؤسى اولان « ۳، ۴، ۱۲ » عددلرى « قف » اشارتى تحتنده
 اخذ اولنور . اعداد مأخوذه آره سنده ايسه تداخل بولمغله
 اكثرى اولان « ۱۲ » عددى مخرج مسئله به ضرب اولنور
 وبعده هرصنقه منسوب ورته نك حصه مجموععلرى اولجه اعطا
 اولنان سهرلر اشبو عدد اكثر اولان « ۱۲ » به ضرب اولنق
 صورتيله تعين ايديلور . بوندن صكره دخى اشبو حاصل ضرب
 عدد رؤسه تقسيم اولنور كه بهر زوج به « ۹ » و بهر جده به « ۸ »
 وعمى به « ۷ » سهم اصابت ايدر .

$$\begin{array}{r}
 \begin{array}{c} ۷ \\ \text{قى} \\ \text{مخرج مسئله} \end{array} \left\{ \begin{array}{c} ۲ \\ \text{سدس مبايت} \end{array} \right\} \left\{ \begin{array}{c} ۳ \\ \text{ربع مبايت} \end{array} \right\} \left\{ \begin{array}{c} ۳ \\ \text{مبايت} \end{array} \right\} \\
 \hline
 \begin{array}{c} ۱۲ \\ \text{اثنى عشر عم} \end{array} \left\{ \begin{array}{c} ۳ \\ \text{ثلاث جدات} \end{array} \right\} \left\{ \begin{array}{c} ۴ \\ \text{اربع زوجات} \end{array} \right\} \\
 \hline
 ۱۲ \times ۷ = ۸۴ \quad ۱۲ \times ۲ = ۲۴ \quad ۱۲ \times ۳ = ۳۶ \\
 \frac{۸۴}{۷} \quad \frac{۲۴}{۸} \quad \frac{۳۶}{۹}
 \end{array}$$

عدد رؤس اعمام ۱۲ قف
 « جدات ۳ قف
 « زوجات ۴ قف

صورت ثابته عدد رؤسك بريسى ايله ديكرى بيننده
 تداخل كفايت ايدوب هپسنك اعداد متداخلدن بولنسى لازم
 دكلدر . مثالزده اولدينى كى كه يالكز « ۳ » ، « ۴ » عددلرى ايله

۳ نمن	۱۶ ثلثان	۴ سدس	۱ قی	مخرج مسئله
اربع زوجات ثمانی عشر بنات	خمس عشر جده ست امام			$4320 = 180 \times 24$
۴	۱۸	۷۲۰	۶	۱۸۰
۱۳۵	۱۶۰	۴۸	۳۰	
				۶ قف ۱۸۰
				۱۰ قف ۱۸۰
				۹ قف ۳۶
				۴ قف

اشبو مثالده متوفانك «۴» زوجہسی، «۸» قزی، «۱۵» جدهسی ایله «۶» عموجہسی بولندیقی فرض ایدیلیور . شو تقدیرده مسئله قاعدہ معلومہیه توفیقاً حل وهر صنفه منسوب ورثہیه سہملری اعطا اولندقدن سوکره عدد رؤس ایله سہام بینندہکی احوال بالتحرری «قف» اشارتی تحتندہ اولہرق افراز اولنورکه مثالزده «۴»، «۹»، «۱۵»، «۶» عددلرندن عبارتدر . بعدہ اعداد مأخوذہنك یکدیگری آرسندہکی احوالہ عطف نظرله عملیاتہ دوام ایجاب ایدر . شو حالده «۴» ایله «۹» بینندہ مبیانت بولندیغندن کلیدی یکدیگرینه ضرب ایدیلوب حاصل ضرب اولان «۳۶» عددی ایله کذا «۱۵» آرسندہکی حال نظر اعتبارہ آلدقدہ اعداد مذکورہ آرسندہ موافقت بالثلث بولندیغندن «۳۶» نك وفقی اولان «۱۳» عددی «۱۵» عددینہ ضرب اولنور و حاصل ضرب اولان «۱۸۰» ایله «۶» آرسندہکی حال

آرانیلور. اشبوایکی عدد آره سنده ایسه موافقت بالسدس بولندیقندن
 «۶» نك وفتی اولان «۱» ایله «۱۸۰۰» ضرب ایلك لازمدرکه طبیعی یینه
 «۱۸» ایدر. بوصولنه اعداد مأخوذه آره سنده کی احوال خاتمه پذیر
 اولور. بعده «۱۸۰۰» عددی اصل مخرج بولنان «۲۴» عددینه
 ضرب اولنوب حاصل ضربدن یعنی «۴۳۲۰» سهمدن ورثه نك
 حصه لری هر برینك اصل مسئله دن احراز ایتدکری سهام «۱۸۰۰»
 عددینه ضرب اولنمق و حاصل ضرب عدد رؤسه تقسیم ایلك
 صورتیه افراز و تعیین اولنورکه نتیجه ده هر زوجیه «۱۳۵»
 وهر قزه «۱۶» و جدیه «۴۸» و عموجه لرك بهرینه «۳۰» سهم
 اصابت ایدر .

مسئله آتیه دخی اصول معروضیه تطبیقاً حل ایدلمشدر :

$$\begin{array}{r} \overset{1}{} \\ \hline 6 \overline{) 1} \\ \underline{6} \\ 0 \end{array} \quad \begin{array}{r} \overset{1}{} \\ \hline 6 \overline{) 1} \\ \underline{6} \\ 0 \end{array}$$

مخرج مسئله	۷ قی	ط	ط	۱ ثمن
۶ = ۶ × ۱	۸	بنین - ابنین	اخلاب	زوجتین
	۶	۴۲		
مجموع سهام	۴۸	۲۸	۱۴	۶
		۱۴	۷	۳

اولادك عدد رؤسی ۶ قف ۶
 زوجهرلك « ۲ قف ۲ } موافقت بالنصف

دردنجی صورت . - صورت مذکورہ مشروحہ نظر
اعتبارہ آلتق صورتیہ (قف) اشارتی تختندہ بولنان اعداد
بینندہ تمامابایت بولمقدر. بوحالہ برنجی عددك کلیسی ایکنجی
عددہ ضرب اولنوب حاصل ضرب تکرار اوچنجی عددك
کلیسنہ ضرب اولنور واشبو حاصل ضرب دخی دردنجی عددہ
ضرب واعداد مأخوذہنك ختامنہ قدر بو وجهلہ دوام اولنہرق
اك صوك حاصل ضرب اصل مخرج مسئلہیہ ضرب ایلہ حاصل
ضربدن ورثہنك حتی تعیین وینارندہ تقسیم اولنور .

مثال :

۳ ثمن	۴ سدس	۱۶ ثلثان	۱ قی	مخرج مسئله
زوجین	ستجدات	عشریات	سبع اعمام	۲۴
۲	۶ ۶۳۰	۱۰ ۸۴۰	۷ ۳۳۶۰	۲۱۰ ۲۱۰
۳۱۵	۱۴۰	۳۳۶	۳۰	۲۴۰
				۴۸

مجموع سهام ۵۰۴۰

۷ قف ۲۱۰

۵ قف ۳۰

۳ قف ۶

۲ قف

مثالہ متوفانك «۲» زوجہ و «۶» جدہ سیلہ «۱۰» قزی
و «۷» عموجہ سی بولندینی فرض اولنیور . بو تقدیردہ مسئلہ

حل و هر صنفه منسوب ورثه نك سهامی تعیین اونوب بعده عدد رؤس ایله سهام بیننده کی احوال نظر اعتباره آلدقده بالنتیجه ۳۰۲، ۵، ۷ عددلری حصوله کلور. اعداد مأخوذه آرهنده ایسه تماماً مبیانت بولندیغندن برنجی به ضرب ایدیور . حاصل ضرب اولان « ۶ » عددی دخی اوچنجی عدده ضرب اولنوب حاصل ضرب اولان « ۲۰ » دخی درنجی عدده ضرب ایدیور . صوك حاصل ضرب « ۲۱ » ایدر که بو عدده اصل مخرج مسئله به ضرب ایدیور حاصل ضرب کما فی السابق ورثه به سهملری نسبتنده قاعده عمومیه به توفیقاً تقسیم ارنور . هر زوجیه « ۳۱۵ » جده به « ۱۶۰ » قزله « ۳۳۶ » وعموجه به دخی « ۳۰۰ » سهم اصابت ایدر .

مسئله آتیه دخی مبیانت حالنه بر مثال دیگر در .

مخرج مسئله	۱۲ قی	ط	۴ سدس	ط	۸ ثمن
۲۴	بتین-ابن	ابن اخلاب	ام	عملابون	زوجتین
۶	۱۰۲				
مجموع سهام	۱۴۴	۳۴	۲۴		۱۸
	۶۸	۱۷			۹
	۳۴				

۳ قفا ۶ }
۲ قفا ۲ } بینهما مبیانت

مسائل فرائضیه نك بریسی ردیه اولقله برابر تصحیحه دخی
 اختیاج مس ایدر ایسه اولاً ردیه مسائلنك حلنده کی قاعده به
 تطبیقاً حل مسئله ایلدکدن سوکره تصحیح مسائله دائر اعطا
 اولنان تفصیلات وایضاحاته توفیقاً تصحیح اولنور . بوجه
 آتی مثالده اولدینی کی .

مثال :

من لایرد علیه مسئله سی   من یرد علیه مسئله سی
 مخرج قی   مخرج قی
 ۸   ۷   مبانیت   ۵   ردیه مخرجی

۱	۴	۱
ثلاثان	سدس	ممن
تسعبینات	ست جدات	اربع زوجات
۲۸	۷	۵
۱۰۰۸	۲۵۲	۱۸۰
۹	۶	۴
۱۱۲	۴۲	۴۵
بهر فرزه	بهر جدیه	بهر زوجیه
۳۶ = ۳۶ × ۱	۶ قف ۱	۶ قف ۱
	۹ قف ۳۶	۹ قف ۳۶
	۴ قف	۴ قف
مجموع سهام	۱۴۴۰	۱۲۰
۲۴۰	۳۶	۴۰ = ۸ × ۵
۴۰	۳۶	۴۰

مثالده متوفانك «۴» زوجیه سی ایله «۹» قزی و «۶» جدیه سی
 اولدینی فرض اولنیور .

مسئله ردیه اولدیقندن مسئلتین قلوب من لایرد علیه مسئله سنك

مخرجی اقل سهمدن بالاعطا باقی «۷» ایله من لایرد علیه مسئله سنه اعطا اولنان « ۵ » آره سنده مبیانت بولدیقتدن مذکور «۵۰» عددی من لایرد علیه مسئله سنک مخرجی اولان «۸» ایله ضرب ایدیلولور ، حاصل ضرب اولان «۴۰» ک «۵» سهمی اربع زوجانه و «۲۸» سهمی تسع بنانه و «۷» سهمی دخی ست جدانه اصابت ایدر ایسه ده اشبو سهام عدد رؤسه قابل تقسیم اولدیقتدن مسئله تصحیحه محتاجدر. بناء علیه عدد رؤس اولان «۶،۹،۴» ایله اصل مسئله دن اعطا ایدیلمن سهام ورثه یعنی « ۱ ، ۴ ، ۱ » عددلری آره سنده کی احوال نظر اعتباره آلنور. بونلر آره سنده مبیانت بولمسنه وقاعده به نظر آ «۶،۹،۴» عددلری حصوله کلور واشبو اعداد مأخوذه آره سنده کی احوال تحری اولنهرق «۳۶» عددی وجوده کلور و بو عدد دخی مخرج مسئلتین اولان «۴۰» ایله ضرب اولنوب حاصل ضربدن ورثه به سهام تعیین اولنور وبعده هربر صنفه عائد اولان حصه لر عدد رؤس لرینه تقسیم اولنور که بهر زوجیه «۴۵» قزه «۱۱۲» وجدیه «۲۲» سهم اصابت ایدر .

تصحیح مسئله نك طوغری اولوب اولدیغنی آ کلامق ایچون هر صنفه منسوب ورثه به اعطا اولنان حصه لر تکرار جمع اولنوب حاصل جمع سهامک مجموعیه مقایسه ایدیلولور، اکر مساوی ایسه تصحیح مسئله طوغریدر عکسی تقدیره خطا ایلمش دیمکدر .

- خاتمه -

- تقسیم ترکه -

شمدی به قدر مطالعه اولنان مباحثك حصوله كثیردیكى
فكر اجمالى مرهانكى مسئله فرائضیهك تأمین حلنه كافی ایسه ده
عندالتحریر ترکهك بالغ اولدینی مقداری بین الورثه مسئله فرائضیه
وجهله تقسیم قواعد و اصول موضوعه سنك بیلمسیله قابلدره، بو
سبیدن طولای خاتمه اوله رق بوندن بحث ایده جگر :

تقسیم ترکه دن اول ورثه دن برینك وقوع وفاتنده حصه سنك
صورت تقسیمى مبین مناسخه بحثیله میتك وصیتنى ورثه دن بر
قسمك منكر اولدینی و یا خود ورثه آره - نده مفقود و ختی
بولدینی تقدیرده ایدیله جك معامله یی متضمن مباحث سازده ده
علم فرائضك دائرة شمولنده ایسه ده مباحث مذکوریه متفرع
مسائل كثیر الوقوع اولماغله برابر اساس اتخاذ اولنان پروغرامدن
خارج اولدیغندن ذكرندن صرف نظر و تقسیم ترکه خاتمه مقال اتخاذ
اولندی .

تقسیم ترکه علم فرائضك غایه سی در زیرا بونكله ورثه حقلرینه
نازل و ترکه معاملاتی نقطه ختامه واصل اولور. بر مسئله میراثیه

على الاصول حل ابدلگدن صکره استحصال ابدیلن مخرج مسئله تحریر ابدیلن ترکہ یکوننه مساوی و الحاصل هر وارثك حصه سی قابل تقسیم ایسه بالطبع برکونا مشکلا نه تصادف ابدلگسزین هرکسك حصه سی توزیع و ترکہ تقسیم ابدلش اولور .

مثلا: متوفیه نك زوجیه اركك و قز اولادی بولنسه على الاصول مسئله بی حل ابتدیکمزده نتیجه آتیہ حصوله کلور :

مخرج مسئله	۳ ق	۱ ربع
۴	ابن ۲	زوج ۱

مثالزده متوفیه نك تحریر ابدیلن ترکہ سندن مصارف نجهیزیه و تکفینیه سی تسویه و دیونی تأدیہ و وصیتی ده تنفيذ اولندقدن صکره ورثیه تقسیم ابدلگ اوزره یالکز درت لیرا قالدینی فرض اولنسه برینی زوجه و برینی بننه و ایکسینی ابنه توزیع و ترکہ تقسیم ابدلش اولور .

مثالز غایت بسیط اولوب هر مسئله بالطبع بوبله اولامیه جفتدن تصحیح مسئله اصولنه توفیقاً حل ابدلش بر مثال دیگرک ایرادبلده توضیح ایدلم :

۱	۴	۱۶	۳
قی	سدس	ثلثان	ثمن
۲۴	۱۰۰	۷۵	۲۵
۲۵	۲۵	۴۰۰	۲۵
۲۵	۲۵	۴۰۰	۲۵
۱۲۰			
۴۸			
۶۰۰			

مثالزده اختلاب قرداشلرینه برسهم قابل تقسیم اولدیفتدن تصحیح مسئله بچشده کورلدیکی اوزره عدد رؤسلی مخرج مسئلهیه ضرب و حاصل ضرب اولان « ۶۰۰ » مخرج مسئلهدن هر وارثك حصهسی تفریق ایدلدکده زوجه (۷۵) واربع بناته (۴۰۰) سهم الح اصابت ایتدیکی کوریلور .

شمدی تحریر ایدیلن ترکهسی ده آلتیوز لیرادن عبارت اولسه یعنی یکون ترکه ایله تصحیح مسئله بکونی آرهسنده تماماً استقامت بولنسه بشقه معاملهیه حاجت قالمقسزین آلتی یوز لیرا تصحیح مسئلهدن هر وارث ایچون تعیین ایدیلن اعداد وجهله تقسیم ایدلدیکنده میتك زوجهسنه (۷۵) . هر قزبنه (۱۰۰) ، والدهسنه (۱۰۰) . هر بابا ارکك قرنداشه (۲) و قز قرنداشه (۱) لیرا ویریلور .

فقط هر وقت بویله یکون ترکه ایله مخرج مسئله آرهسنده

حل و هر صنفه منسوب و رنهك سهامی تعیین اولنوب بعده عدد
 رؤس ایله سهام بیننده کی احوال نظر اعتباره آلدقده بالنتیجه ۳۰۲،
 ۵، ۷، عددلری حصوله کلور. اعداد مأخوذه آره سنده ایسه
 تماماً مبیانت بولندیغندن برنجی به ضرب ایدیلور . حاصل ضرب
 اولان « ۶ » عددی دخی اوچنچی عدده ضرب اولنوب حاصل
 ضرب اولان « ۲۰ » دخی درنجی عدده ضرب ایدیلور .
 صوك حاصل ضرب « ۲۱ » ایدر که بو عدده اصل مخرج
 مسئله به ضرب ایدیلوب حاصل ضرب کما فی السابق ورنه به
 سهملری نسبتنده قاعده عمومیه به توفیقاً تقسیم ارانور . هر
 زوجیه « ۳۱۵ » جده به « ۱۶۰ » قزله « ۳۳۶ » و عموجه به دخی
 « ۳۰۰ » سهم اصابت ایدر .

مسئله آتیه دخی مبیانت حاله بر مثال دیگر در .

مخرج مسئله	۱۲ قی	ط	۴ عددس	ط	۸ ثمن
۲۴	بفتین-بفتین	ابن اخلاب	ام	عم لابون	زوجتین
۶	۱۰۲				
مجموع سهام	۱۴۴	۳۴	۲۴		۱۸
	۳۴	۱۷			۹

۳ قفا ۶ }
 ۲ قفا } بینهما مبیانت

مسائل فرائضیه نك بریسی ردیه اولقله برابر تصحیحہ دخی
 اختیاج مس ایدر ایسه اولاً ردیه مسائلنك حلندہ کی قاعدہ بہ
 تطبیقاً حل مسئلہ ابدلکدن سوکرہ تصحیح مسائلہ دائر اعطا
 اولنان تفصیلات وایضاحاتہ توفیقاً تصحیح اولنور . بروجہ
 آتی مثالہ اولدینی کی .

مثال :

من لایرد علیہ مسئلہ سی   من یرد علیہ مسئلہ سی
 مخرج   مخرج
 ۸   ۷   مبیانت   ۵   ردیہ مخرجی

۱ ثمن	۴ ثلثان	۱ سدس	۱ مخرج المسلمین
اربع زوجات	تسع بنات	ست جدات	مخرج المسلمین
۵	۲۸	۷	۴۰ = ۸ × ۵
			۳۶
			۲۴۰
۴	۱۸۰	۲۵۲	۱۲۰
۴۵	۱۱۲	۴۲	مجموع سهام ۱۴۴۰
بهر زوجه	بهر فزہ	بهر جدہ	
۶ قف	۹ قف	۴ قف	۳۶ = ۳۶ × ۱
			۳۶
			۴ قف

مثالہ متوفانك «۴» زوجہ سی ایلہ «۹» قزی و «۶» جدہ سی

اولدینی فرض اولنیور .

مسئلہ ردیہ اولدیغندن مسئلتین قلوب من لایرد علیہ مسئلہ سنك

مخرجی اقل سهمدن بالاعطا باقی «۷» ایله من لایرد علیه مسئله سنه اعطا اولنان « ۵ » آره سنده مبیانت بولندیقندن مذکور «۵۰» عددی من لایرد علیه مسئله سنک مخرجی اولان «۸» ایله ضرب ایدیلولور ، حاصل ضرب اولان «۴۰۰» ک «۵۰» سهمی اربع زوجانه و «۲۸» سهمی تسع بنانه و «۷» سهمی دخی ست جدانه اصابت ایدر ایسه ده اشبو سهام عدد رؤسه قابل تقسیم اولدیقندن مسئله تصحیحه محتاجدر. بناء علیه عدد رؤس اولان «۶،۹،۴» ایله اصل مسئله دن اعطا ایدیلمن سهام ورثه یعنی « ۱ ، ۴ ، ۱ » عددری آره سنده کی احوال نظر اعتباره آنور. بونلر آره سنده مبیانت بولمسنه وقاعده به نظر آ «۶،۹،۴» عددری حصوله کلور واشبو اعداد مأخوذه آره سنده کی احوال تحری اولنهرق «۳۶» عددی وجوده کلور و بو عدد دخی مخرج مسئلین اولان «۴۰۰» ایله ضرب اولنوب حاصل ضربدن ورثه به سهام تعیین اولنور وبعده هربر صنفه عائد اولان حصه لر عدد رؤس لرینه تقسیم اولنور که بهر زوجیه «۴۵» قزه «۱۱۲» وجدیه «۴۲» سهم اصابت ایدر .

تصحیح مسئله نك طوغری اولوب اولدیغنی آ کلامق ایچون هر صنفه منسوب ورثه به اعطا اولنان حصه لر تکرار جمع اولنوب حاصل جمع سهامک مجموعیه مقایسه ایدیلولور، اکر مساوی ایسه تصحیح مسئله طوغریدر عکسی تقدیرده خطا ایدلش دیمکدر .

- خاتمه -

- تقسیم ترکه -

شمدی به قدر مطالعه اولنان مباحثك حصوله كثیردیكى
فكر اجمالى هرهانكى مسئله فرائضیهك تأمین حلنه كافی ایسه ده
عندالتحریر تركهك بالغ اولدینی مقداری بین الورثه مسئله فرائضیه
وجهله تقسیم قواعد و اصول موضوعه سنك بینمسیله قابلدره، بو
سبیدن طولایى خاتمه اوله رق بوندن بحث ایده جگر :

تقسیم تركه دن اول ورثه دن برینك وقوع وفاتنده حصه سنك
صورت تقسیمى مبین مناسخه بحثیله میتك وصیتى ورثه دن بر
قسمك منكر اولدینی و یا خود ورثه آره - نده مفقود و خنى
بولدینی تقدیرده ایدیله جك معامله یى متضمن مباحث سازده ده
علم فرائضك دائرة شمولنده ایسه ده مباحث مذکوریه به متفرع
مسائل كثیر الوقوع اولماقوله برابر اساس اتخاذ اولنان پروغرامدن
خارج اولدیغندن ذكرندن صرف نظر و تقسیم تركه خاتمه مقال اتخاذ
اولدی .

تقسیم تركه علم فرائضك غایه سی در زیرا بونكله ورثه حققرینه
نازل و تركه معاملاتی نقطه ختامه واصل اولور. بر مسئله میراثیه

على الاصول حل ايدلگدن صکره استحصال ايديلن مخرج مسئله تحرير ايديلن ترکه يکونه مساوی و والحاصل هر وارثک حصه سی قابل تقسیم ايسه بالطبع برکونا مشکلا نه تصادف ايدلگسزین هرکسک حصه سی توزیع و ترکه تقسیم ايدلش اولور .

مثلا: متوفيه نك زوجيله ارثك و قز اولادی بولنسه على الاصول مسئله يی حل ايتديکمزده نتیجه آتیه حصوله کلور :

۱	۲	مخرج مسئله
ربع	ق	
زوج	بنت	۴
	ابن	
	۱	۲

مثالزده متوفيه نك تحرير ايديلن ترکه سندن مصارف تجهيزه و تکفينه سی تسويه و ديونی تأديه و وصيتی ده تنفيذ اولندقدن صکره ورثه به تقسیم ايدلگ اوزره يالکز درت ليرا قالدینی فرض اولنسه برنی زوجه و برنی بنته و ايکيسنی ابنه توزیع و ترکه تقسیم ايدلش اولور .

مثالز غایت بسيط اولوب هر مسئله بالطبع بويه اولاميه . جفتدن تصحيح مسئله اصولنه توفيقاً حل ايدلش بر مثال ديکرك ابراديله ده توضیح ايدلم :

۱	۴	۱۶	۳
قی	سدس	ثلثان	نمن
۲۴	۱۰۰	۴۰۰	۷۵
۲۵	۱	۲۵	۲۴
۱۲۰			
۴۸			
۶۰۰			

مثالزده اختلاب قرداشلرینه برسهه قابل تقسیم اولمديفتدن
 تصحيح مسئله بخشنده کورلديکي اوزره عدد رؤسلری مخرج
 مسئلهیه ضرب و حاصل ضرب اولان (۶۰۰) مخرج مسئلهدن
 هر وارثک حصهسی تفریق ايدلدهکه زوجه (۷۵) واربع بناته
 (۴۰۰) سهم الح اصابت ايتديکي کوريلور .

شمدي تحرير ايديلن ترکهسی ده آلتیوز ليرادن عبارت
 اولسه یعنی يکون ترکه ايله تصحيح مسئله بکونی آرهسنده تماماً
 استقامت بولنسه بشقه معاملهیه حاجت قالمقسزین آلتی یوز لیرا
 تصحيح مسئلهدن هر وارث ایچون تعیین ايدیلن اعداد وجهه
 تقسیم ايدلديکندن میتک زوجهسنه (۷۵) . بهر قزینه (۱۰۰) ،
 والدهسنه (۱۰۰) بهر بابا ارکک قرنداشه (۲) وقز قرنداشه
 (۱) لیرا ویریلور .

فقط هر وقت بویله يکون ترکه ايله مخرج مسئله آرهسنده

استقامت اولماز او حالده هر فریقک و هر وارثک حصهسنی تعیین ایچون بشقه معامله ایفاسنه احتیاج حاصل اولور، بو حالده اولا هر فریقک و ثانیاً هر وارثک حصهسنی تعیین ایچون متخذ قواعدی ذکر ایدهلم شوبله که :

اولا - هر فریقک حصهسنی تعیین - بونک ایچون ترکه یکونی ایله تصحیح مسئله یکونی آره سنده (مرافقت) و یا (مبايئت) دن هانکیسی بولندیغنه باقیلور اکر بینهما موافقت بولنورسه هر هر فریقک یعنی هر ورثه نك تصحیح مسئله نتیجه سنده کی سهملری ترکه نك وفقنه ضرب و حاصل ضربی مخرج مسئله نك وفقنه تقسیم ایدیله رك استحصال ایدیلمن نتیجه تقسیم اوورثه نك حصهسنی تشکیل ایدر .

مثان :

سهم — ترکه
۳۰ — ۶۰
موافقت بالنصف

۴ ثلک	۸ ثلثان	۳ ربع
اخوان لام ۱۲	اربع اخوات لاب	امرأتین
۸	۱۶	۶
۱۰ عولیه	۳۰	۳۰ نصف ترکه
۲	۳۰	۳۰
۳۰	۲۴۰	۱۸۰
	۱۵۴۸۰	۱۵
	۱۶	۳۲
		۱۲

مسئله علی الاصول حل وتصحیح ابدیله رك حصوله كلن
مخرج یعنی (۳۰) ابله تركه یكونی اولان آلتش لیرا آره سنده
موافقت بالنصف اولوب بوجه محرر هرورنهك تصحیح مسئله
اوزرینه تعیین ابدیلن واسملری آتنه یازیلان سهملیله تركهك
وفقی اولان اوتوز عددی ضرب وحاصل ضرب مخرج مسئلهك
وفقی بولنان اونبشه تقسیم ایدلدكده آلتش لیرادن عبارت تركهك
(۱۲) لیرا سنه امرأتین و (۳۲) سنه اربع اخوات لاب و (۱۶) لیرا
سنده اخوات لام مالك اولمش وبوصورتله هر فریقك حصه سی
تعیین ایدلمش اولور .

وا کر مثالزده اولدینی کی تركه یكونی ابله مخرج مسئله
آره سنده موافقت یرینه مبیانت بولنسه بوتقدیرده تصحیح
مسئله دن هر فریقه تصادف ایدن حصه تركهك یكونسه ضرب
وحاصل ضرب مخرج مسئله به تقسیم ابدیله رك هر فریقك حصه سی
تعیین ایدیلور .

صیقه آتیده کی مثال بونقطه بی موضحدر .

تصحیح مسئلہ تزکہ
۳۰ — مہانت — ۶۱

	۴ ثلث	۸ ثلثان	۳ ربع	
	اخوات لام	اربع اخوات لابوین	اسرائتین	
۱۲	۸	۱۶	۶	تزکہ
عولیہ ۱۵	۶۱	۶۱	۶۱	مخرج مسئلہ ۳۰
۲	۲۸۸	۱۶	۳۶۶	۱۲۵۲
۳۰	۱۸۸	۹۶	۶۶	
	۸۰	۹۷۶	۶۰	
	۲۰۰	۷۶		
		۶۰		
		۳۲۵۲		

حصہ اسرائتین $\frac{۲}{۳۰}$ ۱۲ + حصہ اربع اخوات لابوین $\frac{۲}{۳۰}$ ۳۲ + حصہ
 اخوان لام $\frac{۲۶}{۳۰}$ ۱۶ = ۶۱ یكون تزکہ .

ثانیاً - ہر وارثک حصہ سنی تعیین - ہونک ایچون دخی
 ینہ یكون تزکہ ایلہ تصحیح مسئلہ دہ کی حالہ باقبولر وا کر آردہ
 موافقت وارسہ ہر وارثک تصحیح مسئلہ دن سہمنی وفقنہ
 ضرب و حاصل ضرب تصحیح مسئلہ نک مخرجی اولان عددک
 وفقنہ تقسیم و تزکہ نک ہر وارثہ نہ مقدار و بریلہ جکی تعیین ایدیلور .

مثال :

ترکه ۵۰ بینهما موافقت بالنصف ۸ مخرج

۳	۱	۴	۶
نصف	سدس	ثلثان	زوج
زوج	ام	اختین لهما ۶	اخت لهما ۲
$70 = 20 \times 3$	۲۵ ۴	۲	۲
۲۵ ۴	۱۰	۲۵	۲
۲۰	۲	۵۰	۹
۱۹۶۹	۱۲۶۰	۱۰	۱
۴		۲۰	

مثالزده ترکه نك الی لیرا اولدینی فرض ای دیلوب بونکله مخرج اولان (۸) آره سنده موافقت بالنصف اولدیغندن ترکه نك وفقی اولان (۲۵) عددینی هر وارثك سهمنه ضرب و حاصلی (۸) نك وفقی اولان (۴) عددینه تقسیم ایلمشدرکه تقسیمدن چیقان نتیجه هر وارثك ترکه دن حقی تشکیل ایدر .

بروجه محرر یكون ترکه ایله تصحیح مسئله آره سنده موافقت برینه مبیانت بولندیقی تقدیرده هر وارثك تصحیح مسئله دن سهمی جمیع ترکه یه ضرب و حاصل ضرب تصحیح مسئله یكوننه تقسیم وبو صورتله هر وارثك حصه سی تعیین ای دیلور .

ترکه ۹۱ — مبیعت — ۳۰ محرج

ربع	ثلثان	ثلث	مخرج مسئله
۳	۸	۴	۱۲
اسرائیلین	اربع اخوات لهما	اخوین لام	عولیه
۶	۱۶	۸	۱۵
تصحیح مسئله دن حصه			
۲	۴	۲	۲
هر وارثك حصه سی			
۹۱	۹۱	۳۰	۳۰
۳۷۲	۳۶۴	۱۸۲	۱۸۲
۳۰	۳۰	۳۰	۳۰
بر اخنك حصه سی	بر اخك حصه سی		
۹	۱۲	۲	۲
بر زوجه نك حصه سی			
۲	۴	۲	۲
۱۸	۴۸	۱۲۴	۱۲۴
			مع كسورات ۹۱

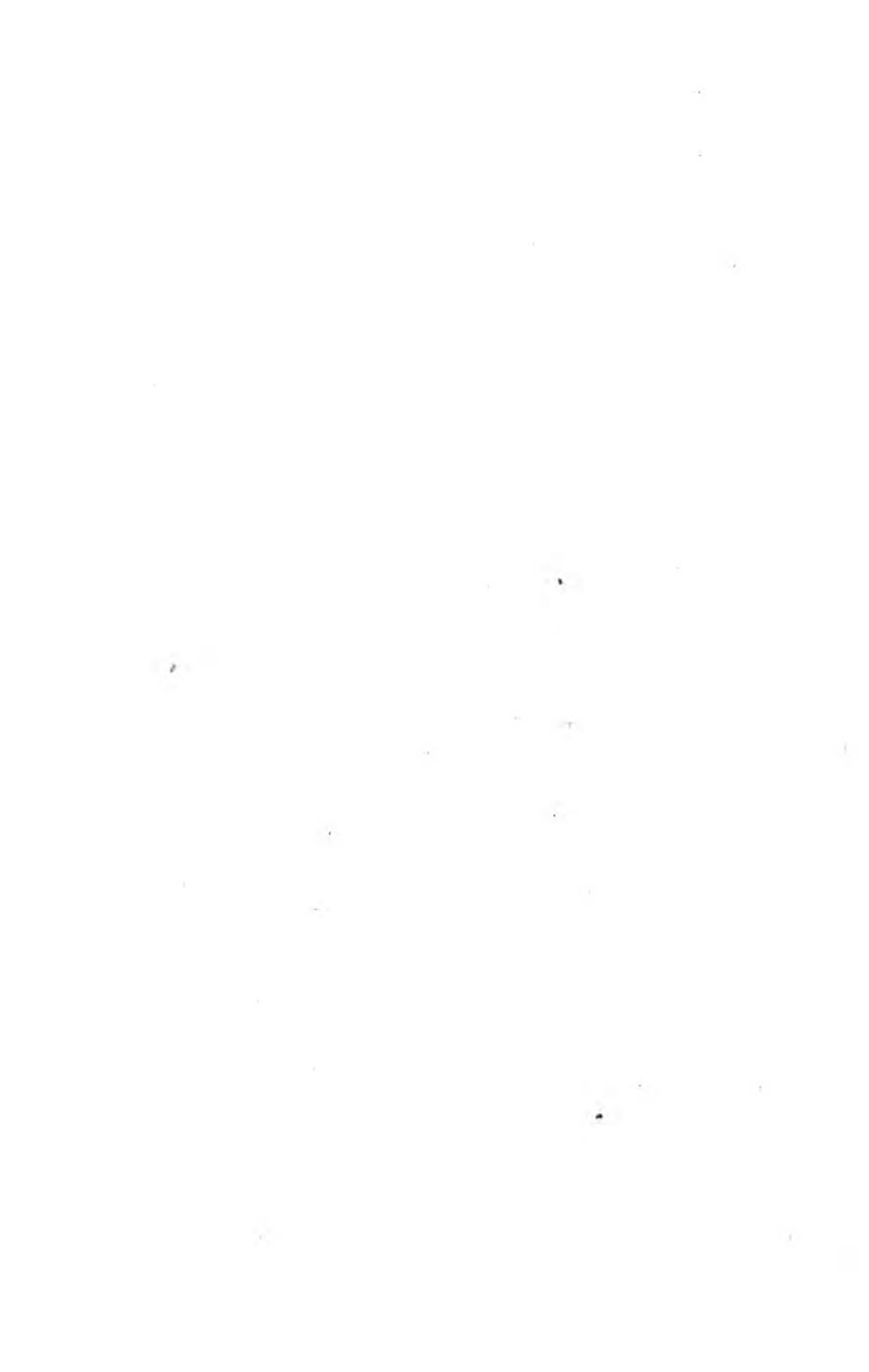
ایک زوجه نك   درت اختك   ایکی اخك   حصه لری

بالنتیجه بهر زوجه به (۹) واخت لایوبینه (۱۲) واخلامه

(۱۲) لیرا ویره رك (۹۱) لیرادن عبارت اولان ترکه تقسیم

ایدلش اولور.

فہرست

	صفحہ
مقدمہ	۶
۱- علم فرائضك علوم شرعيہ و حقوقیہ آرہ سندہ کی موقعی .	۶
۲- علم فرائضك تعريفی، موضوعی، غایتی، مأخذی	۱۰
باب اول - وراثتك احكام عمومیه سی .	۱۶
۱- شروط وراثت .	۱۶
۲- اسباب وراثت .	۲۳
۳- موانع ارث .	۲۸
باب ثانی - تركہك احكام عمومیه سی	۳۹
۱ - تركہ - احكام شرعيہ و قانونیہ سی -	۳۹
۲ - تركہ یہ تعلق ایدن حقوق اربعہ .	۵۴
۳ - اصحاب تركہ .	۵۹
باب ثالث - اصحاب فرائضك احكام عمومیه سی .	۶۷
۱ - اصحاب فرائض و سهام مفروضہ لری .	۶۷
۲ - احوال اربعین .	۷۲
ذیل - احوال اربعینی مبین جدول	۱۰۸
باب رابع - عصبات .	۱۱۰
۱ - عصبہك تعريف و تقسیمی و صورت نوارث لری .	۱۱۰

حیفہ

۲ - عصبہ بنفسہ .	۱۱۲
۳ - د بفرہ .	۱۱۷
۴ - د مع غیرہ .	۱۱۸
۵ - عصبہ سببہ .	۱۲۰
باب خامس - ذوی الارحام .	۱۲۳
باب سادس - حجب .	۱۲۷
باب ناسع - مسائل فرائضہ و حسابیہ .	۱۳۳
۱ - مسائل فرائضہ دن عادلہ و عولیہ و ردیہ مسائلی .	۱۳۳
۲ - عولیہ مسائلی .	۱۳۷
۳ - علم فرائضہ متعلق مسائل حسابیہ .	۱۴۲
۴ - ردیہ مسائلی .	۱۴۸
باب ثامن - تصحیح مسائل .	۱۶۱
خانمہ - تقسیم ترکہ .	۱۷۹

[کوریله جک مرتب سہوی قرینہ ایله اکلاشیله جق درجہ دہ
 اولدیغندن آبروجہ خطا و صواب جدولی تنظیمنه لزوم
 کورلما مشدر.]

Princeton University Library

32101 066999606